

GİRESUN
ÜNİVERSİTESİ . UNIVERSITY

SOSYAL BİLİMLER **ENSTİTÜSÜ** Graduate School of Social Sciences

EKOTURİZM REHBERLİĞİ
ANA BİLİM DALI
Yüksek Lisans Tezi

Gizem KARTAL
182029005
2021

GİRESUN

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKOTURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİM DALI**

**TRABZON'DAKİ YEREL HALKIN EKOTURİZME YÖNELİK TUTUM VE
ALGILARINA İLİŞKİN BİR ÇALIŞMA**

**A STUDY ON ATTITUDE AND PERCEPTIONS OF THE LOCAL PEOPLE
IN TRABZON TOWARDS ECOTOURISM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gizem KARTAL

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mert PASLI

Giresun, 2021

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 07/07/2021 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Gizem Kartal'ın "Trabzon'daki Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Tutum ve Algılarına İlişkin Bir Çalışma" başlıklı tezini incelemiş olup aday 09/07/2021 tarihinde, saat 11.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Yeliz PEKERŞEN	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mert PASLI	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Eray TURPCU	
Üye		
Üye		

ONAY

...../...../2021

Prof. Dr. Güven Özdem
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Trabzon'daki Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Tutum ve Algılarına İlişkin Bir Çalışma” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış, olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09/07/2021

Gizem KARTAL

İmza

ÖN SÖZ

Farklılaşan hayat koşullarına bağlı olarak, insanların seyahat etme arzusunda meydana gelen artış turizmin daha geniş coğrafi bölgelere ulaşmasını sağlamıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde turizm endüstrisinden yalnızca kar elde etme hedeflenerek turizm planlamasına önem verilmemektedir. Bu bağlamda turizmin olumsuz etkilerini en aza indirilebilecek bir sürdürülebilir turizm çeşidi olan ekoturizm karşımıza çıkmaktadır. Turizm sektörünün önemli paydaşlarından biri olan yerel halkın, ekoturizme karşı bakış açısını belirlemek amacıyla gerçekleşen “Trabzon'daki Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Tutum ve Algılarına İlişkin Bir Çalışma” başlıklı araştırmamda gerek lisans dönemi gerek yüksek lisans döneminde sunduğu vizyon ve yaklaşımlarla birlikte her zaman yol gösterici olan, tez çalışmamın tüm aşamalarında her türlü bilimsel desteği sağlayan, tüm sorularımı hoşgörüyü cevaplayan, bilgi birikimleri ve değerli görüşleriyle katkı sağlayan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mert Paslı 'ya minnettarım.

Savunma jürimde bulunan ve lisans dönemimde bana örnek bir kadın akademisyen olan Doç. Dr. Yeliz Pekerşen'e, lisans ve yüksek lisans dönemlerimde hocam olan, turizm gerçekten bacasız sanayi midir sorusuyla hatırlayacağım Dr. Öğr. Üyesi Eray TURPCU'ya,

Sürdürülebilirlik kavramıyla birlikte tüm canlılara karşı farklı bir perspektiften bakmamı ve daha şefkatli bir yaşama yönelmemi sağlayan Prof. Dr. Ebru Günlü Küçükaltan ve Doç. Dr. Ahmet Vatan'a,

Hayatım boyunca her daim yanımda olduklarını hissederek kardeş bildiğim tez döneminde de büyük destekçim olan canım dostlarım, Çağrı Ertürk'e, Emre Durmuş'a, Melis Alioğlu'na, Nagehan Kenanoğlu Er'e, Özge Ölmez'e ve Şeyma Yılmaz'a,

Haklarını asla ödeyemeyeceğim, yaşam boyu desteğini esirgemeyen, güvenlerini hissetmekten onur duyduğum en büyük teşekkürü hak annem Nuran Kartal ve babam Erol Kartal'a,

Son olarak topluma fayda sağlamak amacıyla yola çıkıp her bir canlının yaşam hakkını savunan, veganizm felsefesini benimseyen tüm bireylere,

Kalpten teşekkürlerle...

ÖZET

TRABZON'DAKİ YEREL HALKIN EKOTURİZME YÖNELİK TUTUM VE ALGILARINA İLİŞKİN BİR ÇALIŞMA

Turizm faaliyetlerinin doğa üzerindeki baskıyı artırarak, atmosferik kirlilik, bölgedeki taşıma kapasitesinin aşılması, yaban hayatı popülasyonunun ve endemik bitki türlerinin zarar görmesi, su kaynaklarının güvensiz hale gelmesi, çöplerin doğal ve yaşam alanlarına zarar verebilecek şekilde atılmaları gibi sayısız ekolojik problemlere yol açmaktadır. Çevre üzerindeki bu olumsuz etkiler sorumlu bir turizm çeşidini benimseme konusundaki zorunluluğu ortaya çıkardığından doğa tabanlı bir alternatif turizm fikri olan ekoturizm ortaya çıkmıştır.

Turizm sektöründe doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayıcı temel taşlardan biri olan ekoturizm doğal alanlar, yerel halk ve turizm arasındaki ilişkiyi destekleyerek, doğal ve kültürel değerlerin zarar görmeden kullanılmasını, koruma ve geliştirme dengesini sağlamaya yardımcı olabilecek bir kavramdır. Çalışma alanı olarak belirlenen Doğu Karadeniz Bölgesindeki Trabzon ili hem kıyı hem de dağlık kesimleri içermesi, sahip olduğu farklı bitki örtüleri, toprak yapısı, yeraltı ve yerüstü sularının temiz, florasının tıbbi ve aromatik bitkilerce zengin, hem kutbi hem de tropikal hava kütlelerine sahip olması nedeniyle ekoturizm açısından önemli olanaklar sunmaktadır. Trabzon ilindeki yerel halkın ekoturizme yönelik tutum ve algılarını konu alan bu çalışmanın amacı ekoturizmin yerel halk tarafından bilinirliğini belirleyerek, yerel halkın nasıl bir tutum sergilediğini ölçmektir. Araştırmaya ilişkin veriler anket yöntemi ile elde edilmiş olup çalışmanın evrenini Trabzon halkı oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda Trabzon'da yaşayan yerel halkın ekoturizmin, ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel gelişimine karşı olumlu yönde tutum gösterdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ekoturizm, Ekoturizm Potansiyeli, Trabzon, Trabzon'da Ekoturizm, Alternatif Turizm

ABSTRACT
A STUDY ON ATTITUDE AND PERCEPTIONS OF THE LOCAL PEOPLE
IN TRABZON TOWARDS ECOTOURISM

By increasing the pressure on nature, tourism activities cause numerous ecological problems such as atmospheric pollution, exceeding the carrying capacity in the region, damage to wildlife populations and endemic plant species, water resources becoming unsafe, and throwing of garbage in a way that can damage natural and living spaces. Since these negative impacts on the environment create an obligation to adopt a responsible form of tourism, ecotourism, a nature-based alternative tourism idea, has emerged.

Ecotourism, which is one of the cornerstones of the sustainability of natural resources in the tourism sector, supports the relationship between natural areas, local people, and tourism, and thus it is a concept that can help to ensure natural and cultural values are used without damage and to strike the balance between conservation and development. Trabzon province in the Eastern Black Sea Region, which has been determined as the study area, offers important opportunities in terms of ecotourism because of including both coastal and mountainous sections, having different vegetation cover, soil structure, clean ground and surface waters, the richness of medicinal and aromatic plants in its flora, and having both polar and tropical air masses. The aim of this study, which focuses on the attitudes and perceptions of the local people in Trabzon province towards ecotourism to determine the awareness of ecotourism by the local people and to measure the attitude of these people. The data regarding the research will be obtained by the survey method and the population of the study is the people of Trabzon. As a result of the study, it is observed that the local people living in Trabzon have a positive attitude towards the economic, socio-cultural, and environmental development of ecotourism.

Key Words: Ecotourism, Ecotourism Potential, Trabzon, Ecotourism in Trabzon, Alternative Tourism

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	IX
TABLolar	X
ŞEKİLLER	XII
GİRİŞ	1
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EKOTURİZM KAVRAMI	12
1.1 Ekoturizm Kavramının Tarihsel Gelişimi	12
1.2. Ekoturizm Kavramı	13
1.3. Ekoturizmin İlkeleri.....	20
1.4. Ekoturizmin Özellikleri ve İşlevleri.....	23
1.5. Ekoturizm Aktiviteleri	29
1.5.1. Kuş Gözlemciliği	29
1.5.2. Akarsu Turizmi	30
1.5.3. Yön Bulma Turizmi / Oryantiring	31
1.5.4. Yayla Turizmi.....	32
1.5.5. Balon Turizmi.....	33
1.5.6. Foto Safari / Doğa Fotoğrafçılığı Turizmi	34
1.5.7. Kamp / Karavan Turizmi.....	34
1.5.8. Parapente/Yamaç Paraşütü.....	35
1.5.9. Atlı Doğa Yürüyüşü	36
1.5.10. Dağ/Doğa (Trekking/Hiking) Yürüyüşü	37
1.5.11. Sualtı Dalış Turizmi	38
1.5.12. Kırsal Turizm, Tarım Turizmi ve Çiftlik Turizmi	39
1.5.13. Dağ Turizmi.....	40
1.5.14. Bisiklet Turizmi.....	41
1.5.15. Mağara Turizmi	41

1.5.16.	Sportif Olta Balıkçılığı (Rekreasyonel Balıkçılık).....	42
1.5.17.	İpek Yolu Turizmi.....	43
1.5.18.	Olağanüstü Olayları İzleme Turizmi	43
1.5.19.	Karayolu Seyahati (Overland Tourism) Turizmi	43
1.5.20.	Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği	44
1.5.21.	Botanik Turizmi	47
1.6.	Ekoturizmin Etkileri	48
1.6.1.	Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Etkileri.....	49
1.6.2.	Ekoturizmin Ekonomik Çevre Üzerindeki Etkileri.....	52
1.6.3.	Ekoturizmin Sosyal Çevre Üzerindeki Etkileri.....	53
1.7.	Ekoturist Kavramı	56
1.8.	Ekoturist Tipleri.....	59
1.9.	Dünya’da Ekoturizm Uygulamaları	61
1.10.	Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları	67

İKİNCİ BÖLÜM

2.	ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	74
2.1.	Araştırma Alanının Konumu	74
2.2.	Araştırma Alanının İklimi ve Bitki Örtüsü	74
2.3.	Araştırma Alanının Ulaşımı	74
2.4.	Araştırma Alanının Nüfusu	75
2.5.	Araştırma Alanının Sanayi ve Ekonomisi.....	75
2.6.	Araştırma Alanının Tesis Sayıları	75
2.7.	Araştırma Alanının Doğal ve Kültürel Kaynakları	76
2.7.1.	Yaylalar ve Turizm Merkezleri	76
2.7.1.1.	Zere Yaylası.....	76
2.7.1.2.	Şahinli Yaylası.....	76
2.7.1.3.	Akçaabat-Karadağ Yaylası.....	76
2.7.1.4.	Araklı Pazarcık Turizm Merkezi	76
2.7.1.5.	Maçka Mavura Yaylası	76
2.7.1.6.	Araklı Yeşilyurt - Yılantaş Yaylası	77
2.7.1.7.	İskobel Yaylası	77
2.7.1.8.	Şolma Yaylası Turizm Merkezi.....	77

2.7.1.9.	Kadırga Yaylası.....	77
2.7.1.10.	Lapazan Yaylası	77
2.7.1.11.	Paparza Yaylası.....	77
2.7.1.12.	Kayabaşı Yaylası.....	77
2.7.1.13.	Erenler Yaylası.....	78
2.7.1.14.	Arnastal Yaylası.....	78
2.7.1.15.	Sazalan Yaylası	78
2.7.1.16.	Sis Dağı Yaylası Turizm Merkezi.....	78
2.7.1.17.	Hıdırnebi Yaylası	78
2.7.1.18.	Sultan Murat Yaylası.....	78
2.7.1.19.	Çatma Obası Yaylası	78
2.7.1.20.	Kulindağ Yaylası.....	78
2.7.1.21.	Maçka Kiraz Yaylası	79
2.7.1.22.	Diğer Yaylalar	79
2.7.2.	Çalışma Alanının Gölleri.....	79
2.7.2.1.	Sera Gölü	79
2.7.2.2.	Balıkli Göl.....	79
2.7.2.3.	Uzungöl	79
2.7.3.	Çalışma Alanının Mağaraları	80
2.7.3.1.	Çal Mağarası	80
2.7.3.2.	Akarsu Köyü Mağarası	80
2.7.4.	Çalışma Alanının Tabiat Koruma Parkları.....	80
2.7.4.1.	Beşikdağ Tabiat Parkı.....	80
2.7.4.2.	Çalcamili Tabiat Parkı	81
2.7.4.3.	Sürmene Çamburnu Tabiat Parkı	81
2.7.4.4.	Görnek Tabiat Parkı	81
2.7.4.5.	Kadıralak Tabiat Parkı.....	81
2.7.4.6.	Kayabaşı Tabiat Parkı.....	81
2.7.4.7.	Sera Gölü Tabiat Parkı	82
2.7.4.8.	Uzungöl Tabiat Parkı	82
2.7.5.	Araştırma Alanının Milli Parkları	82
2.7.5.1.	Altındere Vadisi Milli Parkı.....	82

2.7.6. Çalışma Alanının Manastırları	83
2.7.6.1. Sümela Manastırı.....	83
2.7.6.2. Vazelon Manastırı.....	83
2.7.6.3. Saint Barbara Manastırı	84
2.7.6.4. Kaymaklı Manastırı.....	84
2.7.6.5. Kızlar Manastırı.....	84
2.7.6.6. Kuşul Manastırı.....	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	87
3.1. Araştırma Modeli	87
3.2. Evren ve Örneklem	87
3.3. Veri Toplama Teknikleri	89
3.4. Verilerin Analizi	90
4. BULGULAR VE YORUM.....	90
4.1. Güvenilirlik Analizi.....	90
4.2. Normallik Testi	92
4.3. Örneklemen Sosyo - Demografik Özellikleri.....	93
4.4. Yerel Halkın Ekoturizm Bilinç Düzeylerine İlişkin Verilerin Frekans Analizleri	95
4.4.1. Katılımcıların Ekoturizm Tanımlarına Yönelik Bulgular	95
4.4.2. Katılımcıların Eğlenceye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerine Yönelik Verdikleri Yanıtların Frekans Analizi.....	96
4.4.3. Katılımcıların Öğrenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerine Yönelik Verdikleri Yanıtların Frekans Analizi	97
4.4.4. Katılımcıların Dinlenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerine Yönelik Verdikleri Yanıtların Frekans Analizi	99
4.4.5. Katılımcılara Göre Aktivitelerin Ekoturizm Etkinliği Olarak Kabul Edilebilirliği	99
4.4.6. Tutum Ölçeği İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler	101
4.5. Hipotez Testleri.....	104
4.5.1. Ankete Katılanların Cinsiyetlerine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir	104

4.5.2. Ankete Katılanların Medeni Durumlarına Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir	105
4.5.3. Ankete Katılanların Yaşlarına Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir	107
4.5.4. Ankete Katılanların Mesleklerine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir	110
4.5.5. Ankete Katılanların Trabzon’da Yaşama Sürelerine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir.	114
4.5.6. Ankete Katılanların Gelir Durumlarına Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir	116
4.5.7. Ankete Katılanların Eğitim Durumlarına Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir.	118
SONUÇ.....	123
KAYNAKÇA	129
EKLER.....	155
ÖZ GEÇMİŞ.....	158

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ANDECO	Endüslüs'teki Uluslararası Ekoturizm Geliştiricileri Ağı
ASTA	Amerikan Seyahat Danışmanları Derneğı
BAKA	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
BETUYAB	Belek Turizm Yatırımcıları Birliğı
GSMY	Gayri Safi Milli Hâsıla
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
TIES	Uluslararası Ekoturizm Topluluğı

TABLÖLAR

Tablo 1: Ekoturizm Kavramına Ait Çeşitli Tanımlar.....	14
Tablo 2: Ekoturizm Pazarı ve Geleneksel Turizm Arasındaki Karşılaştırma	18
Tablo 3: Ekoturizmin Özellikleri	24
Tablo 4: Ekoturizm Hedefleri ve Olası Göstergeler.....	25
Tablo 5: Vahşi Yaşam Turizm Ürünü	45
Tablo 6: Yaban Hayatı Görünümü: Seçilmiş Örnekler	46
Tablo 7: Ekoturizmin Yerel Halka Yönelik Ekonomik, Altyapısal ve Sosyal Faydaları.....	48
Tablo 8: Ekoturizm Girişimlerinin Yerel Topluluklar Üzerindeki Etkileri	54
Tablo 9: Ekoturizm Etkinlik Paketleri	65
Tablo 10: Trabzon İlindeki Milli Parklar ve Tabiat Parkları Bilinirlik Düzeyleri	83
Tablo 11: Araştırma Alanında Bazı Ekoturizm Aktivitelerinin Uygulanması İçin Oluşturulan Parkurlar	84
Tablo 12: Trabzon İlindeki Turizm Çeşitliliği	85
Tablo 13: Ana Kütle Büyüklükleri ve Tolerans Gösterilebilir Örneklem Hatasına Göre Örneklem Hacimleri.....	88
Tablo 14: Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	90
Tablo 15: Tutum Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları	91
Tablo 16: Ekoturizm Tutum Ölçeğine Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları Tutum Ölçeğine Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları.....	92
Tablo 17: Örneklemenin Sosyo - Demografik Özellikleri.....	93
Tablo 18: Katılımcıların Ekoturizm Tanımlarına Yönelik Bulgular.....	95
Tablo 19: Katılımcıların Eğlenceye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerinin Yapılma Olanığına İlişkin Verdikleri Yanıtların Frekans İstatistikleri.....	97
Tablo 20: Katılımcıların Öğrenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerinin Yapılma Olanığına İlişkin Verdikleri Yanıtların Frekans İstatistikleri.....	98
Tablo 21: Katılımcıların Dinlenmeye Dayalı Yapılan Ekoturizm Aktivitelerinin Yapılma Olanığına İlişkin Verdikleri Yanıtların Frekans İstatistikleri	99
Tablo 22: Katılımcılara Göre Aktivitelerin Ekoturizm Etkinliği Olarak Kabul Edilebilirliği Frekans Analizi	100
Tablo 23: Tutum Ölçeği İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler.....	102

Tablo 24: Cinsiyet Değişkeni ile Katılımcıların Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	104
Tablo 25: Medeni Durum Değişkeni ile Katılımcıların Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişki	105
Tablo 26: Yaş Değişkenine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Welch Testi	107
Tablo 27: Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı Alt Boyutu İle Yaş Durumu Arasındaki Çoklu Karşılaştırma Test Sonucu.....	108
Tablo 28: Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu İle Yaş Durumu Arasındaki Çoklu Karşılaştırma Test Sonucu.....	109
Tablo 29: Meslek Değişkenine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Welch Testi	110
Tablo 30: Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı Alt Boyutu İle Meslek Durumu Arasındaki Çoklu Karşılaştırma Test Sonucu.....	111
Tablo 31: Meslek Grubuna Göre Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu Varyans Analizi	112
Tablo 32: Meslek Grubuna Göre Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	113
Tablo 33: Trabzon’da Yaşam Süresine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Welch Testi.....	115
Tablo 34: Trabzon’da Yaşam Süresine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Çoklu Karşılaştırma Testleri.....	115
Tablo 35: Ankete Katılanların Gelir Durumu Değişkeni ile Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı ve Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu.....	117
Tablo 36: Gelir Durumu Değişkenine Göre Ekoturizmin Sosyo Kültürel Çevreye Katkısı Alt Boyutu Welch Testi	117
Tablo 37: Ankete Katılanların Eğitim Durumu Değişkeni ile Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	119
Tablo 38: Hipotez Test Sonuçları.....	120

ŞEKİLLER

Şekil 1: Ekoturizmin Çerçevesi	17
Şekil 2: Turizm Pazarında Ekoturizm	18
Şekil 3: Sert ve Yumuşak Ekoturist Tipleri	60
Şekil 4: Sert ve Yumuşak Ekoturist Özellikleri	61
Şekil 5: Araştırma Modeli	87

GİRİŞ

Turizmde çevresel değerler, yönetim planları olmadan kullanıldığında, iklim özelliklerinin değişmesine, hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliğine, flora ve fauna türlerinin değişikliğe uğrayıp yok olmasına, klimatolojiki özelliklerde meydana gelen değişikliklere, kısacası doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda çevresel sorunlar hem insan yaşamını etkilemekte hem de turizm sektörü gibi ana kaynağını doğal çevreden alan faaliyetleri olumsuz yönde etkilemektedir. Günümüzde insanların doğal kaynakları bilinçsiz bir şekilde tüketmeleri, çevre kirliliğinin her gün bir adım daha ileriye gitmesi sonucunda, kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması fikri ön plana çıkmaktadır. Turizmde çevresel faktörlerin koruma-kullanma dengesi içerisinde, negatif etkileri önlemek amacıyla, çevresel faktörlere duyarlı bir şekilde planlanması gerekmektedir. Çünkü başta küreselleşme olmak üzere teknolojik, ekonomik ve çevresel değişimler, öncelikle tüketim alışkanlıklarında farklılaşmaya yol açmaktadır. Turizm sektörüne yansıyan bu durum kendini, insanların kitle turizminden ziyade özel ilgi turizmi çeşitlerine yönelmesiyle göstermektedir. Alternatif turizm çeşitlerine yönelme isteğinde insanların içerisinde bulunduğu stresli çalışma hayatının, kirlenen havanın, şehirleşmenin de beraberinde getirdiği, gürültü kirliliği gibi olumsuz koşullar, önemli oranda etkili olmaktadır.

Turistler tatil tercihlerini doğal çevreye yönelme, doğayla iç içe olma, gürültüden ve betondan uzaklaşarak kitle turizminin yanı sıra deniz, kum, güneş turizmi üçgeninde dışına çıkmaktadır (Uluslan ve Batman, 2010: 243). Değişen tatil anlayışı ve turizmin yirmi dört aya yayılarak turizm sektöründe avantaja sahip olmak istenmesi birçok alternatif turizm çeşidini ortaya çıkarmıştır. Bu durum sürdürülebilir turizm, yumuşak turizm gibi yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geliştirilen alternatif turizm çeşitlerinden biri de ekoturizmdir. Ekoturizm, çalışma, eğlence veya gönüllü yardım için nispeten keşfedilmemiş doğal alanlara yolculuk eden, kendini bir bölgenin flora, fauna, jeoloji ve ekosisteminin yanı sıra yakınlarda yaşayan insanların, ihtiyaçları, kültürleri ve toprakla olan ilişkileri ile gerçekleştirdikleri seyahattir (Wallace and Pierce, 1996: 848). Doğal alanlara karşı yapılan, yerel halkın yaşam kalitesini arttıran ve koruma-kullanma dengesiyle iç içe bir turizm türü olan ekoturizm, kültürel ve doğal kaynakları tahrip etmeksizin bütün

turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini ve sürdürülebilirliğini sağlayan bir turistik faaliyet olmasıyla bugünün ekolojik yapısının gelecek nesillere aktarılmasında, hem ekonomik hem de doğal değerlerin korunmasındaki en önemli turizm çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır.

1970’li yıllarda ivme kazanmaya başlayan ve 1980’li yıllarda daha da hızlanan çevrecilik anlayışı ve turizmin olumsuz çevresel etkilerinin artmasıyla birlikte yeni çözümler üretilmiştir. Bu sayede bazı ülkeler ekoturizmi koruma ve kalkınma hedeflerine ulaşmada bir araç olarak görürken bazıları da turizm pazarını genişletmek ve turistlere arz oluşturmak için benimsemişlerdir (Erdoğan ve Erdoğan, 2005: 4). Günümüzde eko ekiyle sunulan her malzemenin satış arttırmada büyük rol oynamasıyla birlikte seyahat alanlarında sunulan reklamlarda, eko tur, eko tatil, eko harcama, eko safari ve ekoturizm gibi referanslar çoğalmıştır (Tetik, 2012: 147). Ekoturizmde ekoturistler, çevre, yerel yönetimler ve yerel halk gibi değişkenlerin birbirleriyle uyum içerisinde olması doğal değerlerin korunmasını ve sürdürülebilirliğin sağlanması için gereklidir (Kavak, 2015: 3).

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konuyla ilgili kavram açıklamaları yer almaktadır. İkinci bölümde çalışma alanı olan Trabzon bölgesinin coğrafi konumu, ulaşımı ve ekonomisinin yanı sıra, tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerinden söz edilmiştir. Üçüncü bölümde Trabzon’da yaşayan yerli halkın ekoturizme yönelik tutumlarını incelemek amacıyla ekoturizm olanaklarının belirlenmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler, istatistiki analiz yöntemleriyle test edilerek, bulgular yorumlanmıştır. Araştırmanın bulguları değerlendirilerek öneriler geliştirilmiştir.

Problem Durumu

Bu araştırmada ekoturizm tutum ölçeği bağlamında Trabzon’da yaşayan yerel halkın ekoturizme ilişkin tutum ve algılarını ölçerek bir değerlendirme yapılacaktır. Çalışma alanını oluşturan Trabzon ili, sahip olduğu Milli Park, Tabiat Parkları, doğal ve kültürel değerleriyle birlikte özellikle yayla turizminde odak noktası haline gelmiştir. Dolayısıyla Trabzon ili zengin bir ekoturizm potansiyeline sahiptir. Ekoturizm yerel halkın sosyal, ekonomik ve çevresel olarak kalkınmasını sağlarken, yerel halkta ekoturizm alanlarının verimli bir şekilde kullanılabilmesi ve yöre kültürünün korunabilmesi için önemli bir paydaştır. Dolayısıyla yerel halkın

ekoturizm alanında yeterli bilince sahip olması gerekmektedir. Bu çalışmadan elde edilecek sonuçlar yerel halkın ekoturizme yönelik algı ve tutumunu tespit edeceğinden gelecekte yapılacak olan çalışmalar için yol gösterici nitelikte olacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, ekoturizmin Trabzon'da yaşayan yerel halk tarafından nasıl algılandığını, yerel halkın ekoturizme yönelik tutumunu; halkın yaş, cinsiyet, medeni durum, Trabzon'da yaşam süresi, eğitim durumu ve gelir durumu gibi demografik özelliklerle tespit edilmesini amaçlamaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde yerel halkın, Trabzon ilinde uygulanabilecek ekoturizm aktivitelerine karşı ne kadar bilinçli oldukları, ekoturizm aktivitelerinin yerel halk tarafından ne kadar bilindiği, ekoturizmi hangi açıklamalarla tanımladıkları gibi alt amaçlara cevap aranacaktır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda geliştirilen hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₁: Trabzon'da yaşayan yerel halkın cinsiyetlerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{1a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{1b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{1c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H₂: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaş gruplarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{2a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{2b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{2c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H₃: Trabzon’da yaşayan yerel halkın medeni durumlarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{3a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{3b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{3c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H₄: Trabzon’da yaşayan yerel halkın, meslek gruplarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{4a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{4b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{4c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H₅: Trabzon’da yaşayan yerel halkın, yörede ikamet sürelerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{5a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu ikamet süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{5b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu ikamet süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{5c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu ikamet süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H₆: Trabzon’da yaşayan yerel halkın gelir durumlarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{6a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{6b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{6c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H₇: Trabzon'da yaşayan yerel halkın eğitim durumlarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.

H_{7a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{7b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.

H_{7c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.

Araştırmanın Önemi

Trabzon ili coğrafi konumu, doğal kaynakları, sosyo-kültürel çeşitliliği, tarihi ve arkeolojik değerleriyle oldukça zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Aynı zamanda Trabzon, yayla, inanç ve kültür turizmi, kuş gözlemciliği, doğa sporları, su sporları, kamp-karavan turizmi dağcılık, yaban hayatı ve daha birçok ekoturizm aktivitesini barındıran bir bölgedir. Araştırmada turizm sektörü içerisinde önemli bir paydaş olan yerel halkın ekoturizme karşı tutum ve algısına yönelik bilgiler elde edilecektir. Dolayısıyla yörede ekoturizmi geliştirmek için yapılacak çalışmalara yön vereceğinden önem taşımaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma alanı Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Trabzon ilinde yaşayan yerel halk ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma da veri toplama ve ölçme aracı olarak anket yöntemi seçilmiştir.

- Araştırma için uygulanan anketler 26 Şubat 2021 – 28 Mart 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.
- Anket çalışması Trabzon il merkezi ve ilçe birimlerinde yaşayan kişilerden oluşmaktadır.
- Araştırma verileri yerel halkın anket sorularına verdiği cevaplar ile sınırlıdır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Meydan'ın, (2020), “Küre Dağları Milli Parkı'nın Kastamonu İl Sınırlarında Ekoturizm Potansiyelinin Ecos Yöntemi İle Belirlenmesi” adlı çalışmasında araştırma alanında mevcut bulunan sosyo-kültürel ve doğal varlıkların rekreasyonel olanakları ile ekoturizm bakımından mühim olan Küre Dağları Milli Parkı'nın, ekoturizm planlamasına yönelik koruma-kullanma dengesi içinde planlama ve yönetim önerilerinin oluşturulması amaçlanan tez çalışmasında Ecotourism Opportunity Spectrum/Ekoturizm Fırsat Spektrumu (ECOS) yönteminin doğal peyzaj çekiciliği, ulaşılabilirlik, turistik alt yapı olanakları, turistik üstyapı fırsatları ve sosyo-kültürel peyzaj çekiciliğinden oluşan 5 ana bileşen çerçevesinde potansiyeller ve bu potansiyeller doğrultusunda stratejiler geliştirilmiştir.

Bayhan, (2018), “Kahramanmaraş Onikişubat İlçesi Dağlık Bölgelerinin Ekoturizm Potansiyeli ve Turist Profilinin Belirlenmesi” adlı çalışmada, doğa temelli turizm potansiyeli bulunan kaynakların tespit edilerek, turistlerden elde edilen verilerin kıyaslanarak yörenin doğal turizm kaynaklarının göze çarpan özelliklerini ortaya koymak ve ekoturizm bakımından değerlendirmek amaçlanmıştır. Sonuç olarak çalışma alanının önemli bir ekoturizm rezervine sahip olduğu ortaya çıkarılmış, özellikle yerel halkın ekoturizme ısındırılması ve bu konuda yeterli eğitim almaları gerektiği öne sürülmüştür.

Ünal, (2018), “Konya İli Yeryüzü Şekillerinin Ekoturizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmasında Konya ilinin doğal oluşumlarını koruyarak sürdürülebilir bir çevre oluşturma yolları aranmıştır. Özellikle ekoturizm faaliyetleri açısından gerekli altyapı ve envanterlerin çıkarılmasına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Kaymaz, (2018), “Artvin İlinin Ekoturizm Potansiyeli ve Sürdürülebilir Yönetimi” adlı çalışmasında Artvin ilinin ekoturizm potansiyelinin ortaya konularak,

sürdürülebilir bir yönetim kapsamında değerlendirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında koruma-kullanma bilincinin geliştirilmesi amaçlanmış ve Artvin ilinde ekoturizmin geliştirilmesi ve sürdürülebilir yönetiminin yapılması konusunda başlıca hedef ve stratejiler belirlenmiştir.

Ünlü, (2018), “Trabzon'da Otel Yöneticilerinin Ekoturizm Hakkındaki Görüşleri” başlıklı tez çalışmasında Trabzon'daki otel yöneticilerinin Trabzon'un ekoturizm hakkındaki değerlendirmelerini SWOT analizi yöntemiyle tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Ekoturizm açısından en büyük fırsatı değişen turizm talebine uygun faaliyet alanlarının çokluğu oluştururken, en büyük tehdit unsurunu doğal çevrede yaşanan bozulmaların olduğu sonucuna varılmıştır.

Kurtoğlu ve Temiz, (2018), “Destinasyon Pazarlaması Kapsamında Ekoturizm Destinasyonu Olarak Kapadokya Bölgesi'nin Potansiyelinin Yerli Turistler Tarafından Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında Kapadokya Bölgesi'nin yerli turistler tarafından bir ekoturizm destinasyonu olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda Kapadokya bölgesinin ekoturizm potansiyelinin turistlerin demografik özelliklerine göre farklılık göstermediği ve katılımcıların Kapadokya Bölgesi'ni ekoturizm faaliyetleri için uygun bir alan olarak tanımladıkları ve bu bağlamda geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Ekim, (2017), “Bafa Gölü Tabiat Parkı ve Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Çevre Sorunları” adlı tez çalışmasında yörenin ekoturizm potansiyeli ortaya koyularak, çevresel sorunların önlendiği ve sosyo ekonomik kalkınmanın sağlandığı bir modelin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Kapıkırı Köyü halkının ekoturizm konusunda sınırlı olsa da bilgi sahibi olduğu, fakat ekoturizm faaliyetlerine katkı sağlamak konusunda istekli oldukları kanısına varılmıştır.

Ersoy, (2017), “Urla Ekoturizm Potansiyelinde Bademler Köyü” başlıklı tez çalışmasında yerel halkın ekoturizm bilinirlik düzeyini belirlemek ve halkın bu konudaki fikrini anlamak amacıyla yapılan çalışmada halkın ekoturizmi benimsemeye ve desteklemeye hevesli oldukları, yöre halkının ekoturizmi olumlu olarak algıladığı, yöre halkının ekoturizmi doğayı koruyan ve çevreye saygılı bir turizm çeşidi olarak tanımladığı sonucuna varılmıştır.

Turpcu, (2017), “Hizmet Kalitesi ve Seyahat Engelleri Algısı ile Müşteri

Memnuniyeti ve Destinasyon Sadakatı Arasındaki İlişkinin Ekoturizm Yöresinde İncelenmesi: Uzungöl'ü Ziyaret Eden Yabancı Turistler Üzerine Bir Uygulama” başlıklı tez çalışmasında yabancı ekoturistlerin hizmet kalitesi ve seyahat engelleri algıları ile müşteri memnuniyeti ve sadakat algılarıyla aralarındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Bölgeyi ziyaret eden ekoturistlerin hizmet kalitesini, sadakatlerini ve memnuniyetlerini artırarak, seyahat engellerini azaltmak amacıyla öneriler sunulmuştur.

Temiz, (2016), “Kapadokya Bölgesi'nin Ekoturizm Potansiyelinin Yerli Turistler Tarafından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında Kapadokya'nın ekoturizm potansiyelinin yerli turistlerce değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın sonucunda, Kapadokya'nın ekoturizme uygun bir alan olduğu, ancak yörenin ekoturizm faaliyetleriyle ilgili yeterli pazarlama ve tanıtım çalışmalarının yapılmadığı ortaya çıkmıştır.

Gökdemir, (2016), “Gölcük Tabiat Parkı (Isparta) ve Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada, Gölcük Tabiat Parkı'nın ekoturizm potansiyelini belirleyerek, potansiyelin geliştirilmesi için tüm paydaşlarla görüşüp çözüm önerileri sunmayı amaçlayan çalışma sonucunda altyapı ve üstyapı, tanıtım ve pazarlama ile ilgili öneriler, ekoturizm geliştirme plan önerisi, ekoturizm geliştirme kooperatifi kurulması, finansman kaynak sağlanması başlıkları altında bir dizi öneriler sunulmuştur.

Kaya, (2015), “Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli” adlı çalışmasında Ayancık'ın ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, kültürel ve çevresel tahribatın engellenmesi, alternatif gelir kaynaklarının yaratılması, yörenin turizm potansiyelinin belirlenmesi ve bu doğrultuda yapılacak yatırımlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Arslan, (2014), “Selçuk İlçesi (İzmir) Sulak Alanlarındaki İnsan Çevre Etkileşimi ve Ekoturizm Potansiyeli” adlı tez çalışması, sulak alanların ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi, bu alanlara bağlı beşeri etkinliklerin karşılaştırılması ve bölgenin sürdürülebilir kullanımı için yerel halka sosyal ve ekonomik katkı sağlayacak öneriler sunmayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular sonucunda geliştirilen öneriler dışında sulak alanların ekoturizm amaçlı kullanılması ve korunması için birçok uygulama ve planlama çalışmalarının yapılması gerekliliği

ortaya çıkarılmıştır.

Taş, (2012), “Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma” adlı tez çalışması, Trabzon'un ekoturizm potansiyelini belirleyerek, Trabzon ve çevresinde ekoturizm faaliyetlerine katılan yerli turistlerin ekoturizme yönelik algılarını ölçmek ve yöreyi tekrar tercih etme nedenlerini tanımlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Trabzon şehrinde ekoturizm faaliyetlerinin yapılması için çözüm önerileri ifade edilmiştir.

Demir, (2011), “İğneada'nın Ekoturizm Potansiyelinin Saptanması” adlı tez çalışmasında İğneada'nın ekoturizm potansiyelini belirlemek, uygun ekoturizm aktiviteleri için bölge seçiminde bulunmak amaçlanmaktadır. Araştırmada ekoturizmin geliştirilmesine yönelik potansiyeller ve engeller belirlenmiş ve ekoturizmin geliştirilmesine yönelik mevcut yapıyı iyileştirecek öneriler sunulmuştur.

Zaman, Şahin ve Birinci (2011), “Çal Mağarası (Düzköy-Trabzon) ve Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli Açısından Önemi” adlı makale çalışmasının amacı, Çal Mağarası ile çevresinin ekoturizm potansiyelini ele almaktır, araştırmanın sonuç bölümünde geliştiren bir dizi öneriyle birlikte Çal Mağarası'nın ekoturizme kazandırılmasının ilçenin turizm lokomotifi olabileceğini göstermektedir.

Yavuz, (2011), “Afyonkarahisar-Sandıklı İlçesi Akdağ Tabiat Parkı'nın Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında. Denizli ve Afyonkarahisar illeri arasında bulunan Akdağ Tabiat Parkı'nda, ekoturizm potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Swot analizinden yararlanılarak, alanın iç ve dış etkenleri dikkate alınarak, güçlü yönlerden ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanılması, zayıf yönlerden ve tehditlerin etkisini en az seviyeye indirebilecek öneriler geliştirilmiştir.

Uluslan ve Batman, (2010), “Alternatif Turizm Çeşitlerinin Konya Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında, Konya ilinin önemli kültürel ve doğal kaynaklarıyla birlikte alternatif turizm potansiyeli incelenerek bu alanların alternatif turizm potansiyeli yönünden turizm sektörüne nasıl kazandırılacağı yönünde görüşler ortaya konularak çözüm önerileri sunulmuştur.

Gültekin, (2010), “Düzce Uğursuyu ve Aksu Havzaları Ekoturizm

Potansiyelinin Belirlenmesi ve Peyzaj Yönetimi” yedi amaç çerçevesinde hazırlanmıştır. Araştırma alanındaki doğal ve kültürel alanlar ortaya çıkarılarak geliştirilebilecek rekreasyonel aktiviteler, ekoturizm türleri belirlenmiştir. Yerel yönetimlerin, yerel halkın, özel sektörlerin, sivil toplum kuruluşlarının ekoturizm yapısına nasıl katılmaları gerektiği ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Kart, (2009), “Yahyalı İlçesi'nin Ekoturizm Potansiyeli ve Çevre Sorunları” başlıklı tez çalışmasının amacı Kayseri ilinin Yahyalı İlçesi'ni şelaleler merkezli olmak üzere ekoturizm potansiyelini ortaya koymaktır. Çalışmanın sonucunda mevcut yanlış kullanımlar tespit edilerek, daha genelinde yaşanan çevre sorunları belirtilerek bunların çözümü için öneriler sunulmuştur.

Şahin, (2009), “Erzincan İli'nin Turizm Potansiyeli ve İldeki Ekoturizm Uygulamaları” başlıklı makale çalışmasında, yörenin zengin turizm ve ekoturizm potansiyelini belirlemek için yapılması gerekenlere dikkat çekmek amaçlanmıştır. Ekoturizmin Erzincan ili ve ilçelerinde yaşamını sürdüren yerel halka gelir sağlayabileceği, doğal ve kültürel değerlerin hak ettiği önemi kazanmalarını sağlayacak girişimlerin uygulanması ve ekoturizmin yöreye ekonomik kazanç sağlayacak alternatif sektörlerden biri olduğu sonucuna varılmıştır.

Şahin, (2007), “Ulukışla İlçesi (Niğde) Doğal Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Ekoturizm Potansiyeli” başlıklı çalışmada, ilçenin doğal ve kültürel bakımdan araştırılmasını ve ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Sonuç bölümünde Ulukışla ilçesinin bulunduğu coğrafi ortamındaki fiziki şartların, sosyo kültürel ve sosyo ekonomik hayata etkisi ve etkileşim sonunda ortaya çıkan özellikler belirlenmiştir.

Yalçın, (2007), “Çiftlik İlçesi (Niğde) Doğal Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Ekoturizm Potansiyeli” başlıklı tez çalışmasında, araştırma sahasının ekoturizm faaliyetleri açısından değerlendirilebilmesi üzerinde durulmuş ve turizm potansiyeli oluşturan görülmeye değer doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin turizme kazandırılması amaçlanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda ilçenin gelişmesi adına yapılabileceklerin tespiti ve ilçe halkının bilgilendirilmesi hedeflenerek ilçenin tanıtımında etkili olacak öğeler belirtilmiştir.

Turoğlu ve Özdemir, (2005), “Bartın İlinin Ekoturizm Potansiyelinin

Belirlenmesi” adlı makale çalışmasında Bartın ilinin kültürel ve doğal mirasını ekoturizm kavram ve kapsamı içerisinde belirlemek için Coğrafi Bilgi Sistemleri, Uzaktan Algılama ve Global Konum Belirleyici teknolojiler kullanılarak coğrafi perspektifte gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, Bartın ilinin ekoturizm için zengin bir potansiyele sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EKOTURİZM KAVRAMI

1.1 Ekoturizm Kavramının Tarihsel Gelişimi

Dünyada hızla meydana gelen ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişmelere paralel olarak turizmin tüketim kalıplarında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Lüks turizm hareketlerine katılımın azalması, her zamanki turizm tarzından uzaklaşma gibi eğilimler yaşanırken (Arslan, 2005: 29), boş zaman artışı, insan nüfusunun çoğalması, iletişimin iyileşmesi, ucuz grup seyahatleri ve konaklama tesislerinin geliştirilmesiyle birlikte seyahat oranında meydana gelen bir artış gözlemlenmiştir. Ortaya çıkan bu artışın yanı sıra bölgedeki insan varlığı, gürültü gibi etkilerin artması nedeniyle, vahşi yaşam türlerinin kaybolması, el değmemiş alanlara ulaşmak için inşa edilen yollarda doğanın zarar görmesi gibi olumsuzluklar ortaya çıkmaya başladığından, turizm ve koruma kelimeleri bir araya getirilerek doğa tabanlı bir turizm fikri ortaya atılmıştır (Budowski, 1976: 27-31). Yani kitle turizminin doğal alanlarda sebep olduğu tahrip ve negatif etkilere karşı, dünya çapında bir tepkiden yola çıkarak, doğanın korunmasını temel alan doğaya dayalı ve doğa tabanlı bir turizm fikri gündeme gelmiştir (Valentine, 1993: 107). Çünkü turizm endüstrisinin sürdürülebilirliği doğal çevrenin varlıklarıyla birlikte ekolojik ilkelere özen gösterilip kaynak kullanımı yönlendirildiğinde sağlanacaktır (Budowski, 1976: 31).

Doğal ortamları ziyaret etme, deneyimleme ve onları zararlı etkilere karşı koruma fikri kabul edilebilir aynı zamanda pazarlanabilir cazip bir fikir haline gelmiştir. Bunun sonucunda “eko” öneki ile ilgili örneğin, ekoloji, ekosistem, ekosfer ve ekoduyarlı gibi doğal çevreyle bağlantılı, turizm etkinliği için olumlu imgeler barındıran terimler turizm kavramı ile birleştirilerek uygun bir isim oluşturulmuştur (Orams, 1995: 3). Özünde turizmin pozitif izlenimlerini en üst düzeye, turizmin negatif etkilerini ise en aza indirmeyi amaçlayan, turizm sektörünün bir gücü olarak ekoturizm ortaya çıkmıştır (Black ve Crabtree, 2007: 2). Ekoturizm kavramı, Yunanca oikos (ev) ve logos (kelime) anlamına gelen, organizmalar ve onların çevresi ile ilişkilerini araştıran ekoloji olarak isimlendirilen bilim dalından türemiştir. İnsanlar diğer organizmalar gibi çevresiyle etkileşimde olan canlılar olduğundan

ekoloji bilimi doğal olarak biyolojik kümelerin korunması gibi yerel kültüre de saygı duymayı gerektirmektedir. Dolayısıyla ekoturizm, yerel yani ev sahibi bölgenin kendine özgü niteliklerinin bozulmamasını sağlayan ziyaret yöntemlerini ifade etmektedir (Edmonds ve Leposky, 1998: 1). Ekoturizm etkinliklerinin, katılımcıları çevreye karşı daha duyarlı bir tutum benimsemelerini ve daha çevreci bir davranış sergilemeleri için eğitime dayalı yönetim stratejilerini kullanmaları önerilmektedir (Orams, 1995: 3). Tarihsel olarak incelendiğinde ekoturizm teriminin Ceballos-Lascurain tarafından 1983 yılında ortaya çıkarıldığına inanılmaktadır (Canadian Environmental Advisory Council 1992, aktaran Fennel, 1998, 231). Diğer yandan 1970'li yılların ortalarında Kanada Hükümeti tarafından doğal çevrenin ve kaynakların yorumlanarak Kanada hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak, ekoturizmin temelleri üzerine katkıda bulunmak amacıyla eko tur programları geliştirilmiştir. 1976 yılında başlayıp 1982'de sona eren eko turlarda doğa ve insan tanımları, haritalar ve turistlerin seyahat ettiği ekolojik bölge hakkında yorumlayıcı bilgiler bulunmaktadır (Fennel, 1998: 231-232). Farklı bir araştırmada ise son zamanlarda, turistlerin bulundukları ortamlar ve kültürler arasındaki karmaşık ilişki için daha sorumlu bir turizm biçimine yönelmesi gerektiğini savunan Hetzer'in çalışmasında ekoturizm kavramı görülmüştür. Bununla birlikte (Hetzer 1965, aktaran Fennel, 1999: 31):

- Asgari çevresel etki
- Yöre kültürüne asgari etki, maksimum saygı
- Ev sahibi ülkeye maksimum fayda
- Katılımcılara maksimum eğlence memnuniyeti, gibi dört temel dayanak belirlemiştir.

1.2. Ekoturizm Kavramı

Turizm korunan alanlar üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğundan, bir bölgenin ekonomik değerini arttırmak ve bölge halkına ekonomik kalkınma için sürdürülebilir fırsatlar sunmak isteyen yöneticiler için önemli bir araçtır (Goodwin, 1996: 277). Ekoturizm genel olarak turizm endüstrisinin hızla genişleyen bir sektörü olarak kabul edilmekte ve öncelikli bileşenleri hakkında hala ciddi bir tartışma bulunmaktadır. Bu nedenle ekoturizm tanım, uygulama ve izlemede birçok zorlukla

karşı karşıyadır (Black ve Crabtree, 2007: 12; Dodds, 2008: 838). Biyo-çeşitliliğin korunmasına ve yerel halkın refahına katkıda bulunması, öğrenme deneyimi içermesi, kaynakların olası en düşük tüketimini gerektirmesi, özellikle kırsal kesimler için yerel katılım ve iş fırsatlarını vurgulaması gibi bileşenler turizm çeşitlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak adına ekoturizm sürecinin uygulanabilir olmasını sağlamaktadır (Wood, 2002: 9-10). Ekoturizm kavramı ile ilgili birçok araştırma yapılmasına rağmen, tanımı hakkında çok az fikir birliği vardır. Genellikle doğal alanların ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunan bir ekoturizm tanımının yapılması gerekliliği öne sürülmektedir (Goodwin, 1996: 277). Wight'a göre ekoturizm ile bazıları tanımlayıcı (örneğin doğa turizmi), bazıları da değere dayalı (örneğin alternatif turizm) gibi birçok terim birbirinin yerine kullanılmaktadır. Yine de ekoturizme dâhil olan pek çok paydaş bakış açılarını tutarlı olarak tanımlayamamıştır (Wight, 1993: 3).

Ekoturizm ile ilgili yapılan ilk resmi tanım Ceballos-Lascurain (1987)'e atıfta bulunmaktadır. “Bir bölgenin yabani bitkilerini, hayvanlarını incelemek, izlemek ve tadını çıkartmanın yanı sıra bu alanlardaki mevcut kültürel görünimleri incelemek amacıyla bozulmamış ve kirlenmemiş doğal alanlara seyahat etmeye ekoturizm denir” (Blamey, 2001: 6).

Tablo 1: Ekoturizm Kavramına Ait Çeşitli Tanımlar

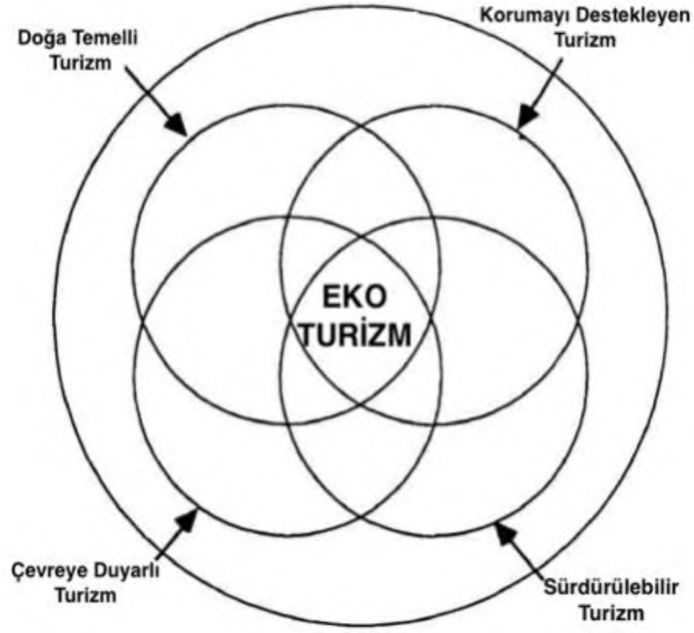
Araştırmacı/Yazar	Tanım
(Brandon, 1996: 1)	Ekoturizm, sınırlı ekolojik ve sosyal etkileri olan doğa temelli turizm türlerinden biridir.
(Young, 1992: 55-60)	Ekoturizm, çevre anlayışının önceliklerini ve korunmasını teşvik eden yerel toplulukların kültürünü ve refahını sürdüren doğal alanlara yönelik bir turizm çeşididir.
(Steele, 1995: 29)	Rahatlamak ve rekreasyonel değerler için turistlerin her yönüyle doğal bir alana seyahat etmesine denir.
(Wallace ve Pierce, 1996: 848)	Ekoturizm çalışma, eğlence veya gönüllü yardım

	için nispeten keşfedilmemiş doğal alanlara yolculuk eden, kendini bir bölgenin flora, hayvan varlığı, jeoloji ve ekosisteminin yanı sıra yakınlarda yaşayan insanların, ihtiyaçları, kültürleri ve toprakla ilişkileri ile ilgili olarak gerçekleştirilen seyahattir.
(Hvenegaard, 1994: 25)	Kuş gözlemciliği, yaban hayatı gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı, balina gözlemciliği, botanik çalışmaları ve safarilerdeki yaban hayatı yürüyüşleri gibi tüketime açık olmayan, doğal, tarih temelli veya yaban hayatı ile ilgili yeniden yapılanma çalışmalarına ekoturizm denir.
(The International Ecotourism Society, 2019)	Ekoturizm, doğal kaynakların korunmasını sağlayıp, yerel halkın refahını geliştiren sürdürülebilir bir turizm çeşididir.
(Björk, 2000: 189)	Ekoturizm, dört merkez aktör grubuna (yerel halk, otoriteler, turistler ve turizm şirketleri) dâhil olan işletmelerin ortaklık ettiği bir turizm türüdür.
(Wight, 1993: 3)	Ekoturizm, ev sahibi topluluğa saygı göstererek ekosistemin zara görmemesi için katkıda bulunan aydınlatıcı bir tabiat yolculuğu deneyimidir.
(National Ecotourism Steering Committee and the Ecotourism Technical Working Group, 2014: 20)	Temel kültürel kaynaklarının yani yerel mutfaklar, el sanatları, festivaller ve etkinliklerin olduğu, genellikle kültürel ve doğal kaynakları tek bir üründe birleştiren turizm çeşidine ekoturizm denir.
(Akay ve Zengin, 2012: 116)	Ekoturizm doğaya dayanan turizm çeşidini ifade ederken, çevresel kaynaklara zarar vermeden hatta kaynakların devamlı korunarak doğru yönetilmesini sağlayan turizm çeşidi olarak

	anılmaktadır.
(Ap ve Pang, 2002: 1)	Ekoturizm seyahat aracılığıyla toplumu çevreyi koruması için eğitmek, yerel halk ve turistler için ise sürdürülebilir ortam sağlayan turizm çeşididir.
(Ross ve Wall, 1999: 123)	Ekoturizm, ekosistemlerin zarar görmemesini destekleyerek sürdürülebilir yerel kalkınmayı özendiren henüz varlığı ortaya çıkmamış bir strateji olarak kabul edilmektedir.
(Hawkins and Lamoureux, 2001: 65)	Ekoturizm, çevreye duyarlı otel ve tatil köylerinin geliştirilmesi, hızla büyüyen ekoturizm pazarlarına ve halkın çevre koruma ve sürdürülebilirlik konusundaki farkındalığına cevap veren turizm çeşididir.
(Verdugo, Vazquez, Garcia ve Agüera, 2016: 226)	Ekoturizm, çevre dostu yönetimi ve yerel halkın sürdürülebilir gelişimine dayanan, güçlü bir pazar gücüne sahip, habitatların korunmasına doğrudan ve dolaylı olarak katkıda bulunan, düşük etkili bir doğa turizmidir.

Çeşitli tanımlara dayanılarak, ekoturizmin doğal alanlara seyahat etmek, yerel halk ile ilgili bilgi edinmek aynı zamanda ekosistemin korunmasına ve çevre bilincine sahip uygulamaları savunurken sürdürülebilir kalkınmayı sağlayan bir turizm çeşidi olduğu gözden kaçmamalıdır (Hawkins ve Khan, 1998: 192). Ekoturizm tanımlarının tamamı incelendiğinde, turizmin, ekoturizm olarak tasarlanıp uygulandığında, vahşi yaşam ve biyolojik çeşitliliğe fayda sağladığı, yöreyi korumak için teşvikler oluşturduğu ve yerel toplulukları desteklediği sonucuna varılmaktadır (Stronza, Hunt ve Fitzgerald, 2019: 5.17). (Blamey, 2001: 5); ekoturizm tanımlarının analizini yaparken, ekoturizmin özünü doğa tabanlı, çevreye duyarlı, hem doğal hemde kültürel alanların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi olarak üç boyutun temsil ettiğini öne sürmüştür.

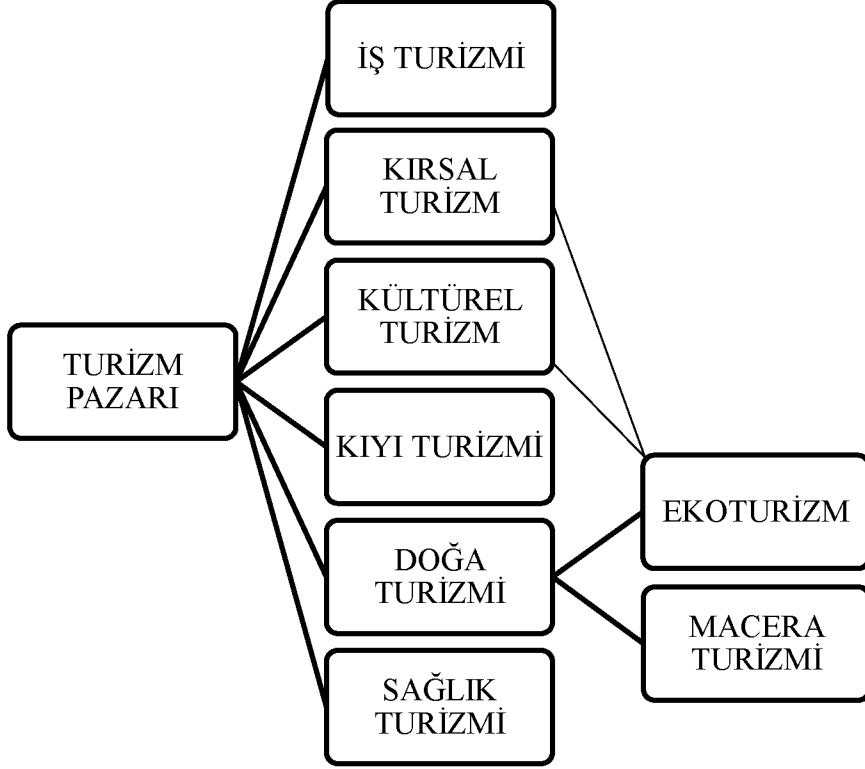
Şekil 1: Ekoturizmin Çerçevesi

Kaynak: Buckley, 1994: 662

Ekoturizm arzı ve talebi ekoturizm pazarını oluşturmaktadır. Ekoturizm talebini “ekoturist” olarak adlandırılan ve diğer turist tiplerinden farklı özelliklere sahip olan tüketiciler oluştururken, ekoturizm arzını, destinasyonun doğal ve kültürel kaynakları ve turistlerin seyahatleri esnasında ihtiyaç duyacakları bütün mal ve hizmetleri üretilip, sunan işletmeler oluşturmaktadır (Bozok ve Yılmaz, 2011: 122). Şekil 2’de ekoturizmin turizm pazarına nasıl katkı sağladığı gösterilmektedir.

Şekil 2: Turizm Pazarında Ekoturizm

Kaynak: WTO aktaran Wood, 2002: 11

Wood, hem ekoturizmi hem de macera turizmini doğa turizminin alt bileşenleri olarak gösterirken, ekoturizmi kültürel ve kırsal turizm ile daha güçlü bağlantılara sahip olduğundan macera turizminden ayırmaktadır (Wood, 2002: 10-11).

Tablo 2: Ekoturizm Pazarı ve Geleneksel Turizm Arasındaki Karşılaştırma

Turizmin Unsurları	Geleneksel Turizm Pazarı	Ekoturizm Pazarı
Konaklama İmkânları	Yataklı konaklama Lüks konaklama Lüks tasarım ve işletme	Deneyimin bir parçası olarak konaklama Koruma etiğinin bir parçası olarak konaklama Çevreyle entegre bir biçimde konaklama Çevreye duyarlı planlama, tasarım ve işletme

Hizmet	Müşterilerin işlevsel gereksinimleri	Entelektüel, manevi ve diğer gereksinimleri anlayan aktiviteler, müşterilerin toplam deneyimi
Lüks	Konuklara hizmet edecek yapılar Orta derecede lüks, Eğlence, Hizmet	Misafirler için uygun ortamlar Orta aralıkta bir bütçe Eğitim, memnuniyet, takdir etmek, Stil
Pazarlama	Kitle pazarları, Eğlenme, İmaja dayalı satış, Yeşil imaj	Özel pazar bölümü, doğa, macera, kültür, eğitim, Faydalı olma ve sorumlulukları tanımlamak, Çevresel koruyuculuk, aydınlanma, Yeşil gerçek
Programlama	Alana dayalı aktiviteler, Gözlemlene ve rahatlama, Tatil süresince iletişim, Bazen rehberli özel aktiviteler	Yerinde deneyimler, doğaya dayalı etkinlikler ve deneyimler, Tatil öncesi ve sonrasında iletişim ve eğitim, Genellikle rehberli, birbiriyle bağlantılı aktivite ve deneyimler
Motivasyon	Gece hayatı, çekicilikler, yemek, alışveriş	Kalabalık olmayan, yerleşim yerlerinden uzak, doğa ve kültür hakkında bilgi edinme, vahşi yaşamı gözlemlene
Faydalar	Tatil süresince tüketici yararları	Kaynak faydaları, Tatilden sonra devam eden

		faydalar
Başarı Ölçüleri	Hacim esaslı, Para harcama, Ziyaretçi sayısı	Ziyaretlerin tekrarı ve ağızdan ağıza reklam, Tatil süresini uzatma, Kaynakların korunması, Toplumun yaşam kalitesi, kültürel yenilenme ve gurur

Kaynak: Wight, 1997: 216

Turizm pazarının büyük bir bölümünü oluşturan geleneksel turizm pazarında, lüks, rahatlık, eğlence, tüketici yararları gibi kavramlar bulunurken, ekoturizm pazarında ise, macera, kültür, çevresel korumacılık faaliyetleri ve sorumluluk bilinci gibi etkilerin ön plana çıktığı görülmektedir.

1.3.Ekoturizmin İlkeleri

Ekoturizm adı verilen seyahatlerin çevreyi tüketmekten ziyade koruma gücü sağlaması için uygulama esnasında bazı ilkelere bağlı kalınmalıdır (Kahraman ve Türkay, 2014: 47). Bu ilkeler, sosyo-kültürel etkileri en aza indirirken turizmin sosyal faydalarını en üst düzeye çıkarmak için tasarlanmıştır (Wearing, 2001: 396).

Ekoturizm faaliyetlerine katılan ve bu faaliyetleri uygulayıp pazarlayanlar için Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES) bazı ilkeler belirlemiştir (TIES, 2019):

- Fiziksel, sosyal ve davranışsal etkileri azaltmak,
- Çevresel ve kültürel anlamda farkındalık oluşturmak,
- Ev sahipleri ve ziyaretçiler için olumlu deneyimler oluşturmak,
- Ziyaretçilere ev sahipliği yapan bölgenin çevresel ve sosyal duyarlılığını arttırmak için deneyimlerini yorumlatmak,
- Koruma, yerel halk ve özel sektörler için finansal faydalar yaratmak

Ekoturizm kavramının, onu diğer turizm türlerinden ayıran ilkelere sahip olduğunu savunan Lipscombe ve Thwaites ekoturizm ilkelerini beş başlık halinde incelemiştir (Lipscombe ve Thwaites, 2001: 627-628):

- Doğal alan odağı: Ekoturizm genel olarak doğal ve korunan alanlara, özel

biyolojik, ekolojik veya kültürel açıdan ilgi çeken yerlerin kullanımına dayanır.

- Eğitim ve canlandırma: Ekoturizm, eğitimin bileşenlerini ve bir yerin doğal, kültürel yönlerinin yorumunu içermelidir. Ziyaretçiler, ziyaret ettikleri yerlerin kültürüne saygı duymalı ve bunları geliştirmelidir.
- Ekolojik açıdan sürdürülebilir yönetim: Ekoturizm olumsuz etkileri önlemek veya en aza indirmek, gelecek nesillere çevresel fayda sağlamak için yönetilir.
- Yerel topluluklara sağlanan faydalar: Ekoturizm yerel halk için ekonomik kültürel ve sosyal faydalar sağlamalıdır. En azından, ekoturizm yerel sosyal ve ekonomik kalkınmada net faydalara sahip olmalıdır.
- Kültürel içerik: Ekoturizm, toplumlardaki baskıları azaltan ve bunlara faydaların akışını en üst seviyeye çıkaran yönetim yaklaşımlarını içerir.

Sürdürülebilirliğin sağlanması için ekoturizm kavramının altında yatan ilkelerin kabul edilmesi gerekmektedir.

- Doğal kaynaklar bozulmamalı ve çevreye duyarlı bir şekilde geliştirilmez (Yerel topluluklar, hükümet, sivil toplum kuruluşları, turistler arasında eğitimi içermelidir),
- Kaynağın öz değerlerinin tanınmasına teşvik edilmeli,
- Katılımcıya doğrudan deneyimler sağlamalı,
- Hükümet, sivil toplum örgütleri, bilim insanları ve yerli halk ile birlikte operasyonlara dâhil olabilecek ortaklıklar kurulmalı,
- Bu ortaklıklar doğal ve kültürel çevreye karşı, ahlaki ve etik sorumluluk davranışlarına teşvik etmeli,
- Uzun vadeli faydalar sağlamalı (Wight, 1993: 3).
- Bir destinasyonda doğaya ve kültüre zarar verebilecek olumsuz etkileri en aza indirmek,
- Etkileri değerlendirmek ve en aza indirmek için çevresel ve sosyal çalışmaların yanı sıra uzun vadeli programların ele alınması için teşvik etmelidir (Wood, 2002: 14).

Wallace, (1996: 122-127) yaptığı çalışmada ekoturizmin altı ilkesini öne sürmüştür.

ve bu ilkelere özgü bazı göstergeler belirlemiştir.

1. Yerel halk ve çevre üzerinde olumsuz etkileri azaltacak bir kullanım tarzının belirlenmesi.

Faktörler: Grup sayısı, geride iz bırakmama, rehberlere verilen eğitim tipi, yerel halkın turizme karşı tutumu, erozyon, su kalitesi gibi faktörlerin hepsi bir çeşit etki izlemesi anlamına gelmektedir.

2. Bir alanın doğal ve kültürel sistemlerine karşı bilinci arttırmak ve bu sistemleri etkileyen konularda ziyaretçilerin katılım oranının artırılması.

Faktörler: Yerel projelere veya sivil toplum kuruluşlarına yapılan bağışlar, yerel halk ve ziyaretçiler arasındaki iletişimin sürdürülebilirliği, koruma ve geliştirme projeleri için destek artışı gibi göstergeler, ziyaretçiler için eğitimsel ve yorumlayıcı olacaktır.

3. Yasal olarak korunan ve diğer doğal alanların yönetimine ve korunmasına katkıda bulunulması.

Faktörler: Giriş ücretleri ve ek bağışların yapılması, korunan alan personeli ile ziyaretçi etkileşimini teşvik edici yönetim, altyapı bakımı ve iyileştirilmelerinde işbirliği, bilim turizminde korunan bir alana fayda sağlayan araştırma sonuçları ve yönetim planları geliştirilerek bölgeye katkı sağlayabilir.

4. Gerçekleşmesi beklenen turizm türü ve yoğunluğunu belirleyen karar alma sürecinde yerel halkın uzun vadeli katılımı en üst düzeye çıkarılmalıdır.

Faktörler: Alan yönetimi planlarına ve tur etkinliklerine yerel fikirlerin dahil edilmesi, yerel ekoturizm girişimlerinin geliştirilmesi, yerel halkın ekoturizme karşı tutumu.

5. Yerel halka yönelik ekonomik ve diğer faydaları daha iyi olan geleneksel uygulamalar yapılmalıdır (Tarım ve Balıkçılık gibi).

Faktörler: Ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği, yerel olarak üretilen ve satın alınan öğelerin çeşitliliği ve değeri, işletmeler tarafından yerel halka verilen hizmetler.

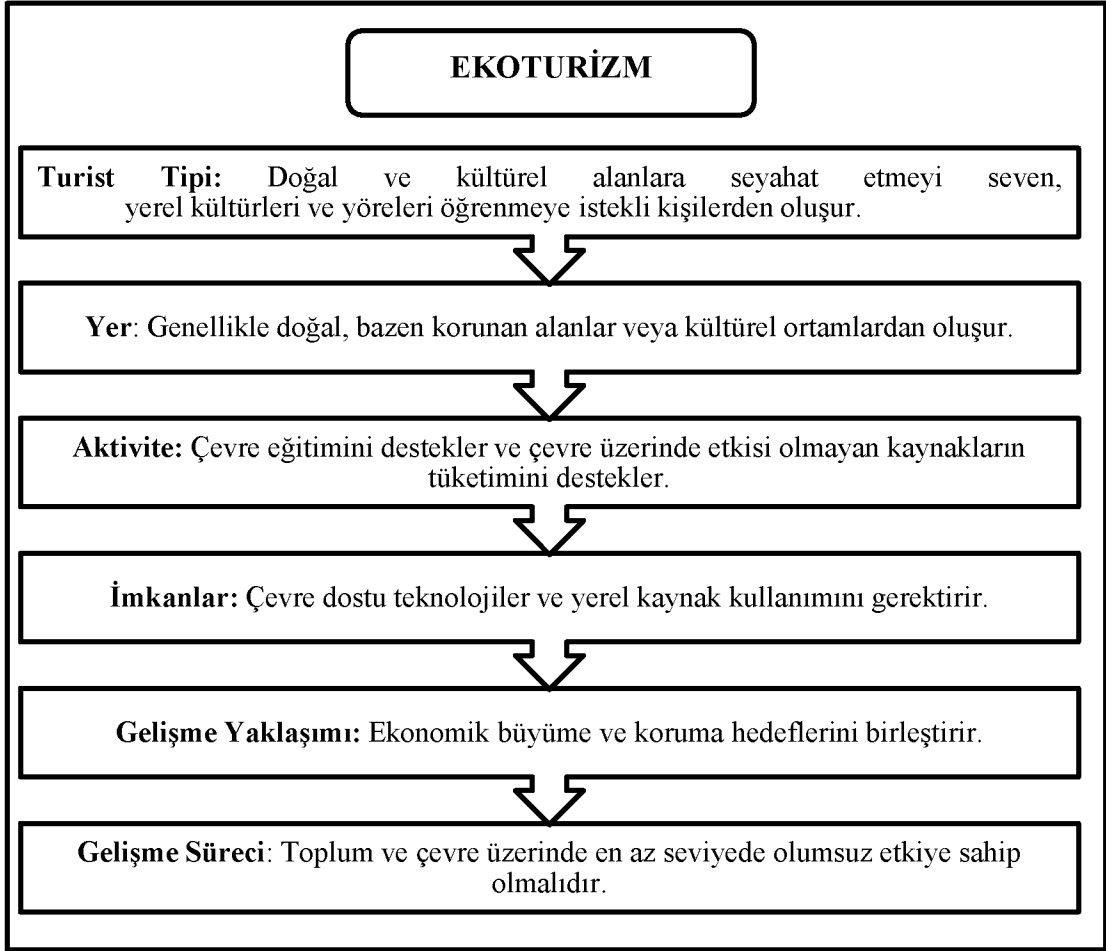
6. Doğal alanları ziyaret etmek ve ziyaretçilerin görülmesi gereken alanlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilmesi için yöre halkı ve doğa turizmi çalışanları özel fırsatlar sunmalıdır.

Faktörler: Park ve korunan alanlarda istihdam eden yerel halk yüzdesi, her yıl yerel halk için özel günler, etkinlikler ve ulaşım olanaklarının düzenlenmesi, bölgenin çevre eğitimi için yerel okullar tarafından kullanılması.

1.4.Ekoturizmin Özellikleri ve İşlevleri

Yukarıda yapılan ekoturizm tanımları incelendiğinde ekoturizmin çeşitli özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Dünya Turizm Örgütü ekoturizmi tanımlayabilmek için bazı özellikler geliştirmiştir, Bunlar,

- Turistlerin temel motivasyonunun doğaya özgü doğal kültürlerin yanı sıra doğanın gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi olduğu doğaya dayalı tüm turizm çeşitlerini içerir,
- Doğal ve sosyo-kültürel çevre üzerindeki negatif etkileri en aza indirir,
- Turistler ve yöre halkı arasında doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik farkındalığı artırır,
- Koruma amaçlı olarak doğal alanları yönetenler, ev sahibi topluluklar için ekonomik faydalar sağlar (The British Ecotourism Market, 2019). Pratiwi ise ekoturizmin tanımları ışığında, ekoturizmin özelliklerini bir tabloda ifade etmiştir.

Tablo 3: Ekoturizmin Özellikleri

Kaynak: Pratiwi, 2000: 10

- Ekoturizm kapsamındaki geziler sıklıkla küçük gruplar şeklinde gerçekleştirilir.
- Konaklama ve yiyecek-içecek türü gibi hizmetler genellikle yerel düzeydeki küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından karşılanır.
- Ekoturizm biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunur,
- Turistlerin ve yerel halkın, çevrenin korunmasına karşı bilinçlendirilmesini sağlar,
- Turistlerin ve yöre sakinlerinin turizm endüstrisi hakkında sorumlu olarak hareket etmelerini sağlar (Kahraman ve Türkay, 2014: 46-47).

Ekoturizmin tanımına ek olarak, ekoturizm yoluyla nelerin başarılabilceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Ekoturizm doğada zevkli bir deneyim sunarken beraberinde getirdiği, doğal alanların korunması, gelir sağlaması, eğitim, yerel halkın

katılımı ve kapasite geliştirilmesi gibi işlevler (Pedersen, 1991 aktaran Ross ve Wall, 1999: 125) ekoturizmin hedeflerine ulaşarak başarılı olabilmesini sağlamaktadır. Bütün hedeflerin karşılanması durumunda ortaya çıkabilecek, kaynak kullanımı ile kaynakların korunması gibi birçok çatışmanın çözümüne katkıda bulunacaktır. Ayrıca ekoturizmin sürdürülebilirliğini sağlayarak gelecek nesillerin doğal kaynaklardan faydalanabileceğini öne sürmektedir (Ross ve Wall, 1999: 125).

Tablo 4: Ekoturizm Hedefleri ve Olası Göstergeler

İşlevler	Hedefler	Hedeflere Ulaşıldığını Gösteren Değişkenler
Doğal Alanların Korunması	Yerel sosyo-ekonomik yararların sağlanması	Artan istihdam olanakları Turizm gelirlerinin yerel dağılımı Geliştirilmiş yerel alt yapı Sosyal yardımlara erişim Kültürlerarası ilişkilerin geliştirilmesi
Gelir Sağlanması	Çevre eğitimi hizmetlerinin sağlanması	Korunan ya da ekoturizm alanlarında tercümanlık yoluyla pasif ve aktif öğrenme Yerel toplulukların ve okulların, çevre eğitimi veya tercümanlık programlarına katılımı Ziyaretçiler ve yerel halk için bilinçli olmak
Eğitim	Doğal alanların korunması	Turizm alanlarından elde edilen gelir, doğal alanlar ve yerel sakinlerin koruma yönetimine katkıda bulunmak. Ekoturizm ile ilgili katılımcılardan

		bağış elde etme
Nitelikli Turizm	Kaliteli bir deneyim sağlanması	Doğal alanların korunması, gelir sağlanması ve eğitim gibi hedeflere ulaşıldığında nitelikli turizm oluşması
Yerel Katılım	Döviz Artışı	Yerel ekonomiye katkıda bulunabilecek uluslararası anlamda turist kazanmak

Kaynak: Ross, ve Wall, 1999: 20

1992 yılında Rio’da düzenlenen “Rio Dünya Zirvesi’nde sürdürülebilir bir çevre için kıstaslar ortaya konmuştur. Sürdürülebilirlik ilkelerinin ortaya konulmasıyla; çevreye zarar vermeden, yerli halkın kültürünü koruyarak aynı zamanda halkın turizm faaliyetlerinden yarar sağlanmasının nasıl olacağı, doğa temelli turizm ve sürdürülebilir kalkınmanın nasıl yapılacağı belirtilmek istenmiştir (Badoğlu, 2019: 31).

Sürdürülebilir seyahate duyulan ihtiyacı ve toplumun ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği kolaylaştırmadaki önemini vurgulamayı misyon edinerek 1990 yılında Uluslararası Ekoturizm Birliği (TIES), kuruldu (TIES, 2020). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 1990’lı yılların başında turizmin korunan alanlarının amaçlarına katkıda bulunmak ve bu alanlara zarar verilmesini engellemek amacıyla korunan alanlar ve turizm arasındaki bağı anlatan bir dizi kılavuz geliştirerek ekoturizm alanında yer almıştır (World Tourism Organization, 2020).

1994 yılında Avustralya Hükümeti “Ulusal Ekoturizm Stratejisi” (NES)’i Avustralya’da turizmi sürdürülebilir bir şekilde geliştirmek için en önemli girişimlerinden biri olarak kabul etti. Bu stratejinin amacı;

- Avustralya’da ekoturizm ile ilgili sorunların nasıl yönetilebileceğini incelemek,
- Ekoturizmin bütünsel planlaması ve yönetilmesi için sürdürülebilir bir çerçeve sunmak,
- Ekoturizmin gelişiminde hükümet, ekoturizm operatörleri, eyaletler ve bölgeler gibi birçok sayıdaki paydaşın katkıda bulunmasını sağlamaktır (Grant, 1995: 56-57).

Gelecekte sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak araçları ve kurumsal çerçeveleri birleştirmek için dünya çapında ekoturizm deneyimlerini inceleme fırsatı sunmak amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2002 senesini “Uluslararası Ekoturizm Yılı (IYE)” olarak ilan etmiştir (Sustainable Development Goals, 2002). 2002 yılının ekoturizm yılı olarak ilan edilmesiyle birlikte, bu kavram turizm literatüründe çok sık kullanılan ve tetkik bir kavram haline gelmiştir (Arslan, 2005: 29). Türkiye’de ise 1990 yılından bu yana faaliyetlerini sürdüren “Buğday” tüm canlılarla uyumlu bir şekilde ve ekolojik çevreye duyarlı bir toplumun hayalini kurarak sürdürdüğü çalışmalarını, 2002 yılının sonunda İstanbul’da Türkiye’nin ilk “Ekoturizm Derneği” olarak kurulmuştur (Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, 2004). Günümüzde de faaliyet göstermekte olan dernekler, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, Küre Dağları Ekoturizm Derneği, Karpaz Ekoturizm Birliği, Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği, Istranca Ekoturizm Derneği, Kırsal Turizm Derneği bunlardan bazılarıdır (Kızılaslan ve Özyurt, 2012: 52).

Dünya'nın en büyük seyahat uzmanları birliğinden biri olan Amerikan Seyahat Danışmanları Derneği (ASTA) sosyal açıdan sorumlu, sürdürülebilir ve çevre dostu bir seyahat ve ekoturizm için on emir belirlemiştir. Bunlar;

- Dünyanın kırılganlığına saygı gösterin çünkü doğa korunmadıkça gelecek nesillere aktarılamayacaktır.
- Enerji korunumunu, su ve hava kalitesini arttırmak, geri dönüşüm sağlamak, gürültüyü azaltmak, iyi eğitilmiş personelle koruma ilkelerini güçlendirmek.
- Çevreyi ve yerel kültürü korumaya çalışan, koruma odaklı programları ve organizasyonları desteklemek. Tatilin bir bölümünde yerel topluluklara yardım etmek için gönüllü olmak.
- Mümkün olan her durumda yürümek ve çevreye duyarlı taşıma yöntemlerini kullanmak.
- Ziyaret ettiğiniz bölgenin coğrafyası, gelenekleri, kültürleri hakkında bilgi sahibi olmak.
- İnsanların mahremiyetine saygı göstermek ve fotoğraflamadan önce izin istemek.
- Nesli tükenmekte olan bitkilerden, fildişi, kaplumbağa, hayvan derileri ve

tüyler gibi hayvanlardan yararlanılarak yapılmış ürünleri satın almamak.

- Hayvanları bitkileri ve doğal ortamları rahatsız etmemek.
- Kamuya açık yerlerde sürücülerin park halindeyken motorlarını durdurmaya teşvik etmek.
- Sadece ayak izi bırakmak ve fotoğraf çekmek (American Society of Travel Advisors, 2019).

ANDECO (Endülüs'teki Uluslararası Ekoturizm Teşvikçileri Ağı) organizasyonu ekoturizmin vicdanlı, sorumlu, dayanışma içerisinde biyolojik çeşitliliğin ve sürdürülebilir kalkınmanın korunmasında rol oynayan bir barış turizmi olarak tanımlamıştır. ANDECO turizmin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki etkiyi ölçmesi için iş insanlarının, sivil toplum kuruluşlarının, gezginlerin, yerel ve bölgesel yönetimlerin iş birliği içerisinde birlikte çalıştıkları bir pilot uygulama geliştirmiştir. Bu uygulama üç ekoturizm seviyesinden oluşmaktadır. Ziyaretçilerin doğa, bitki örtüsü, fauna, manzara tasarlama faaliyetlerine katılmalarını, ziyaret ettikleri ekosistemlerin kırılganlıklarını ve kültürel değerlerini öğrenmelerini sağlayacaktır. Seviyeler,

Seviye 1 – Yeşil Yaprak Rozeti

Ziyaretçilerin ağaç dikme, doğa yollarını temizleme, çevre eğitim atölyelerine katılma, çevre işlerini yapma gibi doğa ile ilgili faaliyetler yoluyla, ziyaret edilen yerin korunmasına kişisel katılım gerektirir. Ayrıca bu seviyede, fotoğraf safarileri, bir biyolog ve jeologla birlikte flora ve fauna çalışmasının da dahil olduğu aktiviteler bulunmaktadır.

Seviye 2 – Sarı Yaprak Rozeti

Bu seviyede ekoturizm flora ve faunayı inceleyen ve araştıran bilimsel turizmin faaliyetleri, biyoçeşitliliğin korunması, bozulmuş veya savunmasız ekosistemlerin geri kazanılması için bilimsel bir katkı sağlamak üzere faaliyet geliştirmek amaçlanmıştır.

Seviye 3 – Kahverengi Yaprak Rozeti

Ekoturizm faaliyetlerinin çevreyi koruduğu ve ziyaretçilerin bıraktığı etkinin ya nötr ya da olumlu olması gerekir. Bu seviye ulaşım, konaklama, kalıntıların arıtılması ve geri dönüşümü, ekolojik enerji, ekolojik tarım gibi hususlar tamamıyla çevre için planlanmış olmalıdır (Ecoturismo en Andalucia, 2007).

1.5.Ekoturizm Aktiviteleri

1.5.1. Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciliği, kuşları özel ortamlarında müşahade ederek tanımlama faaliyetidir (Şekercioğlu, 2002: 282). Aynı zamanda kuş gözlemciliği kuşların dünyasından doğayı keşfetmeyi sağlayan bir gözlem sporudur (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020a). Kuş gözlemciliği, insanların doğada geçirdiği zamanı artırırken aynı zamanda onların doğanın bir parçası olduklarını fark etmesine yardımcı olan bir faaliyettir (Yılmaz, 2008: 65). Çoğu insan için, temiz havaya çıkmayı ve genellikle seyahat etmeyi tercih etmeyecekleri yerleri ziyaret etmelerini sağlayan rahatlatıcı bir eğlence faaliyetidir. Kuş gözlemciliği kuşların yaşam alanlarına giderek onların doğasını tanımayı, korumayı, doğada daha fazla zaman geçirmeyi, doğadan zevk alarak, yeni bir şeyler deneme fırsatının yanında; kuşların renklerine, çeşitlerine ve davranışlarına duyulan hayranlığı; gün sonunda stresi azaltmak ve benzer ilgi alanlarına sahip insanlarla tanışarak sosyal bir deneyim yaratmak gibi etkenler insanların kuş gözlemciliği faaliyetlerine katılmasını sağlamaktadır (Yılmaz, 2008: 65; Cordell ve Herbert, 2002: 61). Kuş gözlemcileri ile kuş gözleme seyahatlerinde meydana gelen artış, kuş gözlemcilerinin etkilerinin artmasına sebep olmuştur (Çakıcı ve Harman, 2006: 162). Kuş gözlemcileri seyahat gerçekleştirdikleri bölgede konakladıklarında, kuş gözlemciliği ticari bir hal alarak turizm endüstrisi için bir pazar haline dönüşmektedir (Smith 1996: 20). Applegate ve Clark (1987), yaptığı araştırmada, erkeklerin kadınlardan daha fazla kuş gözlemciliği faaliyetine katıldığını ve her iki grubun yüksek eğitim düzeyine sahip olduklarını, yıllık aile gelirlerinin 20.000 ABD Doları olduğu gözlemlenmiştir. 2002 yılında yapılan bir araştırmada ise Amerika'da bir kuş gözlemcisinin ortalama yıllık gelirinin 50.000 ABD Dolarının üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır (Cordell & Herbert 2002). Kuş gözlemcileri, en büyük ekoturistler grubunu oluşturur ve ortalama olarak iyi eğitilmiş, varlıklı ve özverili kişilerdir (Şekercioğlu, 2002: 282). Kuş gözlemcileri, farklı kuş türlerini görmek için, mevsim fark etmeksizin yeni alanlara gitmektedirler (Kuş Gözlemciliği Sayfası, 2002). Bu yüzden, kuş gözlemcileri toplum-tabanlı koruma için ideal turistlerdir. Kuş gözlemcileri, kuş gözlemciliği aktivitesine katılmak için gittikleri bölgede yerel halk ile etkileşime girdiklerinden, aralarında sosyal ve ekonomik anlamda ilişkiler ortaya çıkmaktadır. (Çakıcı ve Harman, 2006:

167). Örneğin; 1996 ve 1997 yıllarında Capetown'daki penguen kolonileri 200.000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir. 1990 ve 1991 yılları arasında Pensilvanya Eyaleti'ndeki Hawk Mountain Koruma alanı 53.583 kuş gözlemcisi tarafından ziyaret edilmiştir (Kerlinger and Brett, 2002: 272). Ekoturizmin en hızlı gelişim gösteren aktivitelerinin başında kuş gözlemciliği gelmektedir dolayısıyla büyük bir ekonomik potansiyele sahiptir. Amerika'da 2001 yılında kuş gözlemciliği için, kuş gözlemcilerinin harcama miktarları 32 milyar ABD dolarıdır. Aynı zamanda kuş gözlemciliği aktivitesi sebebiyle istihdam eden kişi sayısının 1 milyon üzerinde olduğu vurgulanmaktadır. (U.S. Department of Interior Fish and Wildlife Service, 2001 aktaran Çakıcı ve Harman, 2006: 163).

Kuş gözlemciliği, ekoturizm gibi çevreye karşı olumlu ve olumsuz çevresel etkiler barındırmaktadır. Kuş gözlemcilerinin (avturistler) yaptıkları ziyaretlerin sayısı arttıkça, nesli tehlike altında olan kuş türlerinin yaşama alanları koruma altına alınırken, yerel halkın kuş türlerini koruma bilincinde artış meydana gelmektedir. Kuş gözlemciliği rehberliğinin eğitimi ve istihdamının yanı sıra kuş gözlemciliği bilimine yapılan katkı ve yerel kazanç kuş gözlemciliği faaliyetlerinin olumlu özellikleri olarak belirtilmektedir. Kuş gözlemciliğinin olumsuz etkileri; soyu tükenmekte olan kuş türlerinin rahatsız edilerek, yaşam alanlarının yok edilmesi, turist ve yerel halk ilişkisi sonucu ortaya çıkan kültürel bozulmalar ve kuş yuvalarının taciz edilmesi, olarak sıralanmaktadır (Şekercioğlu, 2002: 284).

Türkiye'de kuş gözlemciliği Susurluk Havzası, Marmara Havzası, Meriç Havzası, Yeşilırmak Havzası, Kuzey Ege Havzası, Antalya Havzası, Gediz Havzası, Küçük Menderes Havzası, Büyük Menderes Havzası, Batı Akdeniz Havzası, Burdur Kapalı Havzası, Akarçay Havzası, Batı Karadeniz Havzası, Kızılırmak Havzası, Doğu Karadeniz ve Çoruh Havzaları, Fırat Havzası, Konya Kapalı Havzası, Sakarria Havzası, Doğu Akdeniz Havzası, , Asi Havzaları, Aras Havzası, Seyhan ve Ceyhan Havzaları, Van Kapalı Havzası, Dicle Havzası'nda yapılmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020a).

1.5.2. Akarsu Turizmi

Akarsu turizmi, akarsu kaynaklarının çeşitli rekreatif amaçlar ile kullanılmasından ortaya çıkan bir turizm çeşididir (Kozak, Kozak ve Kozak, 2017: 37). Amerikan askerlerinin ikinci dünya savaşında kullandıkları kauçuk ve şişme

botları savaş sonrasında rekreasyonel olarak kullanılması ile spor haline dönüşmüştür. Verimli doğal kaynaklara sahip Türkiye, su sporları (rafting, kano ve nehir kayağı) için ziyaretçilere önemli bir akarsu turizmi potansiyeli sunmaktadır. Türkiye'deki arkeolojik, tarihi ve kültürel değerlerle iç içe olan akarsu turizmi ve diğer turizm türleriyle bir bütün oluşturmaktadır (Salahoğlu, 2010: 40). Doğal kaynaklardan biri olan akarsular, rafting, kano ve nehir kayağı gibi aktivitelerle birlikte turizm sektörü içerisinde barınmaktadır (Akova, 1995: 394). Rafting, “raft” adı verilen botlarla, akış hızı yüksek nehirler üzerinde yapılan bir spordur. “Akarsu Krosu” anlamına gelen rafting ’de ki amaç, içinde bulunan botun devrilmeden; kürekle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirilmesidir (Yılmaz, 2008: 64). İki kişinin rafting botları aracılığıyla gerçekleştirdiği akarsu krosuna, kano; bir kişinin kullanabileceği küçük, manevra kabiliyeti yüksek olan nehir aracına ise nehir kayağı denmektedir (Akova, 1995: 394). Akarsu turizminde karşımıza çıkan en büyük sorun akarsu üzerine inşa edilen barajların su seviyesini değiştirmesidir. Barajlardan sonraki akarsu yatağında rafting yapmak için akarsu seviyesinde yükselme ve alçalmaların izlenmesi gerekmektedir (Erkut, 2005: 135). Akarsu turizmi potansiyeli incelenirken, etrafında var olan turizm değerleri, akarsu turizmi ile entegre bir şekilde geliştirilmelidir.

1.5.3. Yön Bulma Turizmi / Oryantiring

Orienteering, herhangi bir yapı ya da saha gerektirmeyen, modüler bir yapıya sahip olduğundan rahatlıkla kurulup, kaldırılma imkânı sunan çevreci bir aktivitedir (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006: 55). Oryantiring aktivitesinde insanlar haritalandırılmış bölge dışına çıkmadan, belirlenen hedeflere sırayla varmaya çalışır. Oryantiringin amacı haritada üzerinde belirtilen hedefleri en kısa zamanda tamamlayıp bitiş çizgisine ulaşmaktır. Bu nednele haritadaki ayrıntıları tanımlamak, anlamak, kısa bir süre içerisinde en doğru ve engelsiz rotaları bulabilmek esastır (İmamoğlu, İmamoğlu ve Uysal, 2018: 219). Doğal çevreye zarar vermeyen ve ekoturizm faaliyetleri içerisinde önemli bir yere sahip olan orienteering, Türkiye’de pek yaygın olmamakla birlikte yapılabileceği alanlar bakımından çok zengin bir faaliyet alanı sunmaktadır (Kaymaz, 2018: 435-436). Oryantiringin bitki türlerinin zarar görmesi ve azalması, hayvan türlerinin rahatsız edilmesi, çevre ve gürültü kirliliği gibi çevre dengesi üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alınarak uygun sahalarda

geliştirilmelidir. En az olumsuz etki ile en çok faydayı sağlayabilme esasına dayalı bir haritalandırma yapılmalı ve müsabakalarda bu ana temel üzerine inşa edilmelidir (İmamoğlu, İmamoğlu ve Uysal: 225-226).

1.5.4. Yayla Turizmi

Yayla turizmi, merkezinde yaylalarda kurulu tesislerde konaklamanın bulunduğu, çok yönlü bir turistik ürün karmasıdır (Oral, 2010: 31). Yaylalar doğal güzellikleri, sessiz alanları, ormanları, kış sporları, dağ ve doğa yürüyüşleri, etnolojik yapıları, çok çeşitli bitki örtülerine sahip olmaları, yayla şenlikleri, çim kayağı, şifalı suları ve çekici özellikleri ile ekoturizme ekonomik kar ve kullanım olanakları sunmaktadır (Erdoğan, 2003: 121; Kozak vd. 2017: 37). Tüm bu etkenlerin yanında doğal beslenme, avlanma, kirlilik ve gürültüden uzak olma, rafting, yüzme gibi spesifik motifler yayla turizmini cazip kılan faktörlerdir (İstanbul Ticaret Odası, 1997: 144). Ayrıca yaylalar, ekolojik zenginliğin yanı sıra, doğal tabiat zenginliğine ve folklorik özelliklere sahip hassas bölgeler olduklarından koruma-kullanma dengesinin önemli olduğu alanlardır (Sekban, Bekar ve Acar, 2018: 349).

Yayla kültürü ve yaylalarda düzenlenen etkinlikler zamanla özelliklerini kaybetmemiş, farklı bölgelerde yaşayan insanların ilgisini çekerek yayla yaşantısına katılmaları sağlanarak, yayla turizmi ortaya çıkmış ve yaylaların ekoturizm için önemli bir potansiyel haline gelmesi sağlanmıştır (Yılmaz, 2008: 83). Yayla turizmi ekoturizm aktiviteleri içerisinde en fazla talep gören turizm çeşididir (Erdoğan, 2003: 121). Ekoturizm, kırsal turizm unsurlarını barındırarak, doğal kaynaklar açısından zengin bölgeleri özellikle koruma altına alınan merkezlerin etrafındaki köy, çiftlik ve yaylaları önemli çekim merkezleri haline getirmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 143). Örneğin, Köyceğiz'in kuzeyinde bulunan Ağla Yaylası, yerli halka ait kırk kadar yazlık konutun bulunduğu bir yayladır. Yerli halkın sadece "Bahar Bayramı" ve "Mahya Şenliklerini" kutlamak için kullandığı Ağla Yaylası ekoturizm neticesinde küçük gruplara doğal hayatı gözlemlemeleri için turlar düzenlenmeye başlanmıştır. Yaylalara yapılan bu tip, küçük yatak kapasiteli otel, motel ve pansiyon konaklamalı yayla turizmi, özellikleri nedeniyle ekoturizmin bir aktivitesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Doğaner, 1993: 41). Yayla turizminin gerçekleştirildiği alanlarda doğal çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak için bazı önlemlerin alınması gerekmektedir (Kınacı, Seyhan ve Pehlivan 2011, 51):

- Yerel halkın etkinliklere katılımı gerçekleştirilmelidir,
- Planlamalar ve yatırımlar koruma-kullanma dengesini göz önüne alarak gerçekleştirilmelidir,
- Yöreye ait otantik konutlarda pansiyonculuk teşvik edilmelidir,
- Yaylaların altyapı ve üstyapı eksiklikleri giderilmelidir,
- Oluşacak trafik problemleri için denetleyici organizasyonların sınırlayıcı önlemler alması gerekmektedir.
- Yayla yolları yörenin doğasına ve dokusuna zarar vermeden inşa edilmelidir.

Ayrıca 1985- 1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma planında, doğal, kültürel ve çevre değerlerin turizm amaçlı kullanılmasından dolayı koruma stratejileri ile turizm geliştirme stratejilerinin entegrasyonu sağlanması planlanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1984: 120). 1990-1994 yıllarını kapsayan 6. Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilecek, belirli sahaların korumaya alınarak turizme açılması teşvik edilmesi kararlaştırılmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1989: 282). Kalkınma Planlarına istinaden ilk olarak 1991 yılında Trabzon Akçaabat Karadağ ve Trabzon Tonya Armutlu Gümüşhane Kürtün Erikbeli Yaylaları yayla turizm merkezleri seçilerek koruma altına alınmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020b).

1.5.5. Balon Turizmi

Balon turizmi deneyimi yürüyüş esnasında görülmesi mümkün olmayan yerleri, havadan daha geniş bir açıyla, ilginç ve heyecan verici şekilde seyir imkânı sunan turizm çeşididir (Altan, 2006: 66; Can ve Can, 2019: 188). Balon uçuşu bireysel olarak sportif amaçlı yapıldığı gibi, turistik bölgelerdeki yöresel etkinliklerde balonla şehir turları organize edilmektedir. Balon, içine doldurulan sıvı propan gazının ısıtılması ile havalandırılarak oldukça uzun bir süre uçuşla havada kalarak ortalama seyir yüksekliği 500-1500 feet arasında olan balona yön vermek, irtifa kazandırıp kaybettirmek, hızını değiştirmek, tecrübeli bir pilot tarafından kolaylıkla yapılabilir (Kozak ve Bahçe, 2009:197). Balon deneyimi turları, turistik amaçlarla Türkiye'nin birçok bölgesinde yaygın olarak yapılmaktadır. Özellikle sıcak hava balon turları denilince ilk akla gelen yer en önemli turizm merkezlerinden biri Kapadokya'dır (Can ve Can, 2019: 192). 1991 senesinde Kapadokya Bölgesi'nde Türk Hava Kurumu aracılığıyla başlayan balon uçuşlarının farklı

işletmelerin faaliyete geçmesiyle hızla ivme kazanmıştır. Bir balon uçuşunun 90 ile 250 Euro arasında farklılık gösterdiği sıcak hava balonculuğu bölgenin ekonomik getirisi yüksek kaynaklarından biridir (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2014: 21). Nevşehir’de 31 adet balon işletmesi ve bu işletmelere bağlı 260 adet balon bulunmaktadır. 2018 yılında yapılan araştırmalara göre 28.370 balon uçuşu gerçekleştirilerek 523.467 yolcuya hizmet sunulmuştur (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018: 68).

1.5.6. Foto Safari / Doğa Fotoğrafçılığı Turizmi

Dünya genelinde insanlar gidip gördükleri yerleri blog, sosyal medya gibi alanlarda tanıdığı veya tanımadığı binlerce takipçiyle paylaşma arzuları bu fotoğraf çekme etkinliğini anlamlı kılmaktadır. (Kaymaz, 2018: 436). Foto safari turizmi, fotoğraf çekmekten keyif almak isteyen turistlere hareket içinde olacakları olanaklar sunmaktadır. Foto safaride kişiler doğa ve tarihi yerlerin görüntülendiği etkinliklerin içerisinde yer alırlar (Yaylı ve Sürücü, 2016: 111-112). Aynı zamanda fotoğraf turizmi kapsamında yapılan etkinlikler ekoturizmin öz nitelikleri doğrultusunda hem yerel üretimleri destekleyici hem de doğal kaynakların sürdürülebilirliğine engel olmama, evre tahribatının oluşumuna engel olmak, ekosistemi koruyucu tutum doğrultusunda gerçekleştirme felsefesine sahiptir (Kement, 2019a: 1277). Doğa fotoğrafçılığı coğrafik, mevsimsel ve kentsel özellikleri ile turistlerin ilgisini çekmektedir. Çünkü turistler herhangi bir farklı özellikten dolayı tercih ettikleri destinasyonu ziyaret ederek, destinasyondaki tabiatla i içe bulunan yerleri, kültürel öğeleri hem deneyimleme hem de fotoğraflama imkânı yakalamaktadırlar (Kemet ve Bükey, 2019: 24).

1.5.7. Kamp / Karavan Turizmi

Kentsel alanlardaki, açık hava rekreasyon kaynaklarından verim alınamaması ve olumsuz koşullar sebebiyle, insanlar il dışında bulunan açık hava rekreasyon alanlarına yönelmektedirler. Bu kaynaklardan biri de kamp alanlarıdır (Kement, 2015a: 35). Kamp turizmi, kişilere doğayla iç içe olmayı sağlarken aynı zamanda katılımcıya ekonomik bir tatil seçeneği sunar. Karavan turizmi, katılımcıların seyahatlerine karavanla gittikleri, ülkelerin çok çeşitli yerlerini görme, birçok farklı kültürel ortamlarda bulunma gibi faaliyetler sunan turizm çeşitidir. Farklı anlamlar içeren kamp ve karavan kelimeleri “Kamp ve Karavan Turizmi” adı altında tek bir

turizm çeşidi için birlikte kullanılmaktadır. Karavanlar içindeki ekipmanlarla istenilen yerde durma ve konaklama imkânı sunmasına rağmen karavanlar için bazı alt ve üst yapıya cevap verecek özel alanlara ihtiyaç duyulmaktadır, bu alanlar “kamp alanları” olarak adlandırılmaktadır (Şenol, 2011: 481-492). Çevreye yönelik gerçekleştirilen kamping faaliyetleri, bölgesel kullanım ve tüketicilerin bilinçlendirilmesi gibi hususlara dikkat edilmelidir. Çünkü doğaya müdahale etmeyecek şekilde bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi önemli bir husustur (Kement, 2015a: 37). İnsanlar geçmişten günümüze gelen süreç içerisinde yürüyüş ve kamp aktivitelerine katılmışlardır. Özellikle geçtiğimiz yarım yüzyılda artan boş vakit sayesinde insanlar rekreasyonel bir faaliyet olarak yürüyüş ve kampa yönelmektedirler (Cole, 2004: 42). Doğada gerçekleştirilen faaliyetlerin bazen uzun süreli olması ekoturistlerin geniş coğrafi bölgedeki yerleri gezerken çadırlarını yanlarında götürmelerine sebep olmaktadır. Bir başka ifadeyle doğada birkaç gün süren etkinlikler yerleşim yerlerinden uzakta yapıldığında hafif ve korunaklı bir konaklama şekli olan kamp kurmak, ekoturistlerin çok tercih ettikleri konaklama şeklidir (Kaymaz, 2018: 441).

1.5.8. Parapente/Yamaç Paraşütü

Yamaç paraşütü, insanlar daha yenilikçi ve maceracı aktiviteler bulmaya çalıştıkça popüler bir aktivite haline gelmiştir (Fasching, Schippinger ve Pretscher, 1997, 129). Yamaç paraşütü turizmi olanakları (Koday, Koday ve Kızıllan, 2018: 1105) iklim ve doğa şartlarının uygunluğu ve elverişli unsurlarıyla dikkat çekmektedirler. Özellikle yaylalar, çevresinde yamaç paraşütü olanağı tanınması ve dağcılık faaliyetleriyle birlikte turizm olanakları açısından pazarlanabilme özelliğine sahiptir (Bilgiç, 2007: 119). Yamaç paraşütü için gerekli koşullar sağlandığında ziyaretçiler uzun mesafeleri kat edeceklerdir. Bunun sonucunda yamaç paraşütü yapmak için gelen turist sayısında artış gözlemlenecektir (Pavic, Rancic ve Mijatov, 2013: 119). Yamaç paraşütü için belirlenen kalkış ve iniş noktalarına ulaşımın iyileştirilmesi, teknik alt yapıyı geliştirmek ve yerel halkın turizme katılımını sağlayıp yamaç paraşütü konusunda bilinçlendirmek, yamaç paraşütü turizminin gelişmesine yardımcı olacaktır (Pirselimoğlu ve Demirel, 2015: 25). Türkiye’de özellikle Fethiye yamaç paraşütü için bir merkez haline gelmiştir. Bunun yanı sıra

Eğirdir Davraz Dağı, Ödemiş Bozdağ, Kemer Tahtalı Dağı, Arhavi, yamaç paraşütü için Türkiye'deki uygun alanlardan bazılarıdır (Erdoğan, 2003: 152).

1.5.9. Atlı Doğa Yürüyüşü

Ekoturizm aktiviteleri içerisinde ilgi duyulan diğer bir faaliyet alanı da atlı doğa yürüyüşleridir (Demir ve Çevirgen, 2006: 143). Atlı doğa yürüyüşü, iki kişi ile otuz kişi arasında değişen gruplarla, genellikle bir iki gün içerisinde gerçekleşen, rehberli, gece olduğunda kampçılık faaliyetlerini içeren ve doğa yürüyüşü yapmayı seçen turistlere göre, fiziksel çevre ile daha az temas halinde olan doğaya dayalı deneyim sunan ekoturizm aktivitesidir (Beeton, 1999: 211; Newsome, Cole ve Marion, 2002: 52). Bir rehber eşliğinde belirli bir alan içerisinde gerçekleştirilen atlı doğa yürüyüşü turları zamanla gelişerek daha uzun süreli ve uzak bölgelere gerçekleştirilen turlara dönüşmüştür. Bu turlar genellikle milli parklarda ya da kampçılık faaliyetleri ile beraber yürütülmektedir (Yılmaz, 2008, 71).

Amacı kırsal alanlarda, yörenin coğrafi yapısının ve yöre kültürünün turistler tarafından gözlemlenerek tanınmasıdır. Turistler at aracılığıyla gerçekleştirdikleri bu geziler yardımıyla doğayı, hayvanları, çevre kültürünü ve geleneklerini tanımaktadırlar (Oruç, 2004: 34). Düzenlenen atlı doğa yürüyüşü turlarının sosyal ve kültürel çevreyi etkilememesi olanaksızdır. Atlı doğa yürüyüşlerinin doğal çevreye karşı olan etkileri şöyle sıralanmaktadır (Newsome vd, 2002: 54);

- Alanların çok yönlü kullanımı nedeniyle, kullanıcılar arasında çatışmalar yaşanması,
- Bitkilerin boylarında meydana çıkan değişimler ve giderek yok olma tehlikesinin yaşanması,
- Bitki türlerinin özelliklerinde değişimlerin meydana gelmesi,
- Mevcut patika yolların azalması tehlikesi,
- Çevrede yabani otların türemesi gibi etkiler ortaya çıkmaktadır.

Özellikle atlı doğa yürüyüşüne katılan turistler, aşağıdaki hükümlere uyarak bir bölgenin doğal veya kültürel kaynakları üzerindeki etkileri en aza indirmektir:

- Atlı doğa yürüyüşü için belirlenen güzergâhın dışına çıkmamak,
- Geliştirilen yönetim planları içerisindeki ilanlara ve işaretlere uymak,
- 15 kişiden fazla gruplar halinde gezintiye çıkmama,

- Büyük çapta organize edilmiş binicilik etkinliklerini düzenlemeden önce Doğa Koruma Yasası kapsamında izin alınması,
- Atların doğal su yollarına girmesine izin vermemek,
- Atları doğal su kanallarında yıkamamak,
- Bölgedeki ağaçlara herhangi bir işaret koymamak,
- Binicilerin, bölgedeki herhangi bir bitki örtüsünde otlamamaları için atlarını kontrol altında tutmak,
- Park ziyaretlerinden önce atların paltolarının, toynaklarının ve donanımlarının temiz olmasını sağlamak (Pickering, 2008: 4-5).

Alternatif turizme teşvik etmek amacıyla atlı doğa yürüyüşleri tesislerinin yapılması tüm turist gruplarına Türkiye'nin doğal, tarihi ve kültürel niteliklerinin bilinirliğinin sağlanması açısından katkı sağlayacaktır (Güngör, 2016: 94). Talebin oldukça artış gösterdiği ve günümüzde bilinen bir rekreasyon faaliyeti olan atlı doğa yürüyüşleri Türkiye'de, Kapadokya, Antalya, Kastamonu, Muğla gibi kentlerde seyahat acenteleri tarafından düzenlenmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 143).

1.5.10. Dağ/Doğa (Trekking/Hiking) Yürüyüşü

Trekking, “belirli kurallar ve grup anlayışıyla doğada yapılan uzun süreli yürüyüş” ve “kağnı arabası, atla ya da yaya olarak yapılan uzun ve zorlu seyahat” anlamına gelmektedir. Diğer bir tanımla “dağcılık faaliyetlerini uygulamak için gidilen bölgede dağa yaklaşmak için veya avcılarının avlanma sırasında yaptıkları, yürüyüş olarak tanımlanabilmektedir (Ardahan ve Mert, 2013: 339).

Günübirlik yürüyüş olarak bilinen hiking, güzel manzaralar ve orman içerisinde yürüyüş yapmak, yabanıl, güvenli veya doğal alanlarda günübirlik veya günün herhangi bir bölümünde yapılan kısa doğa gezintileri olarak tanımlanmaktadır (İbrahim ve Cordes, 2009: 363 aktaran Kalkan, 2012: 72).

İnsanlar genel olarak zorlayıcı bölgelerden ve kentsel ortamlardaki aşırı kirlenmeden kaçınma eğiliminde bulunmaktadırlar. Dolayısıyla bilinen yolların tersine, daha az kaotik ortamları ve güzel manzara izlemeyi tercih etmektedirler. Buna karşılık turistler ve yürüyüş yapan ziyaretçiler genellikle coğrafi alanların engebeli oluşunu ve egzotik doğasını keşfetmek istemektedirler (Chherti, Arrowsmith ve Jackson, 2004, 35). Dağ/Doğa yürüyüşlerinin sağlıklı yürütülebilmesi için;

- Yörenin ekolojik koşullarında yetişen, flora çeşitliliği için endemik ya da nesli tükenmekte olan bitkiler belirlenmeli ve korumaya alınmalıdır.
- Yürüyüş rotalarının yanı sıra, kamp yapılacak alanlar içinde yerel halktan bilgi alınmalıdır.
- Yürüyüş parkurlarında işaret levhaları ile yönlendirmeler yapılmalıdır.
- Zehirli bitkiler ya da yiyecek ihtiyacını karşılamak için kullanılabilecek bitkiler hakkında bilgi rehberler tarafından verilmelidir (Kiper ve Arslan, 2007: 173).

Dağ/doğa yürüyüşü, yerel köylere ziyaretler, macera deneyimleri (akarsuları geçmek için halat köprüleri kullanmak gibi) ve doğa manzaraları gibi kombinasyonlardan oluşmaktadır. Bu nedenle dağ ve doğa yürüyüşü; kültür turizmi, ekoturizm ve macera turizmi gibi unsurları barındırmaktadır (Deaden ve Harron, 1994; Weaver, 2001: 75). Alp – Himalaya kuşağı üzerinde yer alan Türkiye, dağları, sıradağları, flora ve faunasıyla dağ/doğa yürüyüşünde zengin bir ülke durumundadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 141). Akdeniz şeridinde; Akdağlar, Beydağları, Tahtalı Dağları, Ege Bölgesinde; Bafa Gölü, Kazdağları, Marmara Bölgesinde; Istranca Dağları, Karadeniz Bölgesinde; Ilgaz Dağları ve Kaçkar Dağları dağ ve doğa yürüyüşünün yapılabileceği yerlere örnek olarak verilmektedir (Erdoğan, 2003: 134).

Yapılan bir araştırmada doğal alanda gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetin; doğaya çöp atılması, ağaçların tahrip edilmesi ve bitkilerin hasara uğratılması gibi spesifik olumsuz etkileri ortaya çıkarılmıştır (Lynn ve Brown, 2003: 86).

1.5.11. Sualtı Dalış Turizmi

Sualtı dalışı (Scuba), suyun altında oksijen tüpü, regülatör, yüzerlik kontrol cihazı gibi malzemelerden faydalanarak nefes almak ve suyun altında uzun süre durabilmektir. 1950 ve 1960'lı yıllarda batan gemilere bakma merakı ve zıpkınla balık avlamakla bu dalış türü ortaya çıkmıştır (Hudson, 2003 aktaran Salahoğlu, 2010: 43). Sualtı dalış turizmi suyun altındaki dünyada flora, fauna ve arkeolojik varlıkları görmek, fotoğraflamak, filme almak, sportif ve eğitim amaçlı dalışlarla kıyıda verilen konaklama hizmetlerini içerisinde bulunduran bir turizm çeşididir. Kıyı ve su altındaki yer şekillerinin, iklimin, deniz flora ve faunasının, limanların ve konaklama hizmetleri gibi fiziki ve beşeri altyapının sualtı dalış turizmine büyük etkisi bulunmaktadır (Yaşar, 2011; 36).

Türkiye bulunan zengin sualtı kalıntıları, tarihi sualtı dokusu, batıklar, mağaralar, kanyonlar, resifler, tüneller, uçaklar ve sualtı canlılarının çeşitliliğinden dolayı sualtı dalış sporu yapan insanların ilgisini çekmektedir (Erkurt ve Paker, 2014: 134; Demirtaş, 2012: 1081-1082). Sualtı dalış turizmindeki zenginliklerin sürdürülebilirliğinin sağlanması, uzman personel, güvenilir teknik malzemeler, temiz ve görsel flora-fauna çekiciliği yaratılması, dalış yasağı bulunmayan alanlarda su altı flora ve faunasına zarar veren trolle avcılığa son verilmesine bağlıdır (Demirtaş, 2012: 1102). Ayrıca turizm çeşitleri içerisinde önemli yere sahip olan sualtı dalış turizminin gelişimi için çevrenin ve sualtının korunması gerekmektedir (Yarmacı, Keleş ve Ergil, 2017: 70-71).

1.5.12. Kırsal Turizm, Tarım Turizmi ve Çiftlik Turizmi

Kırsal turizm, birçok kırsal bölgede tarıma elverişli sosyo-ekonomik yapının doğal bir parçası olarak kabul edilir ve bölgenin kırsal olanaklarına dayanır (Fleischer and Tchetchik, 2005: 493). Kırsal turizm, kentsel olmayan alanlarda 'kırsallık' unsuruna yönelik bir turizm türüdür. Bu durum esas olarak, sadece aktivitenin yerine, örneğin; kırsal bir köyde yer alan uluslararası bir tesisi ziyaret etmek, 'kırsal alandaki turizm' dir ve merkezdeki faaliyetler kırsallığın özüne sahip olmayacağından 'kırsal turizm' değildir. Bununla birlikte, tipik bir 'kırsal turizm' tatili, bir köyde kalmak ve kırsal yaşam tarzını deneyimlemeyi içerir (Sharpley ve Sharpley, 1997: 38-39). Yürüyüş, tırmanma, macera tatilleri, kano, rafting, avcılık, bisiklete binme, at binme, köy turu, kırsal festivaller, kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık, kırsal alan tatil etkinlikleri olarak gösterilmektedir (Lane, 1994: 16). Kırsal alan, geniş bir açık alan, ormanlık alan, çiftlik vb. alanlara sahip olan peyzaj ve topografyası ile tanımlanmaktadır (Sharpley ve Sharpley, 1997: 42). Kırsal alanlardaki doğal habitatlar, arkeolojik özellikler, kültürel miras, ziyaretçi yoğunluğundan dolayı tehdit altındadır bu nedenle kırsal alan turizmine karşı sürdürülebilir yaklaşımlar izlenmelidir (Lane, 1994: 19).

Tarım turizmi kırsal turizm ile karıştırılsa da kırsal turizmin bir alt kümesidir. Tarım turizminin çiftlik konaklamaları, meyve toplama, tohum ekme ve gönüllü çiftlik çalışmaları gibi tarımla ilgili faaliyetleri içeren belirleyici kriterleri vardır (Sharpley ve Sharpley, 1997: 39). Tarım turizmi için bölgede zengin doğal kaynak varlığının olması, tarım alanlarının ekolojik açıdan şehirde yaşayan insanları

etkileyebilecek değerde olması gerekmektedir (Gümüş, 2015: 29). Tarımsal turizm, taze çiftlik ürünlerinin satın alınması, günlük tarım faaliyetlerine katılmak, yerel kültürü yansıtan kıyafetler giymek ve yöreye ait geleneksel oyunlara katılmak, konserve, hamur işleri gibi ürünlerin yapmak, tanınmış kişilerin evlerini ziyaret etmek gibi aktiviteleri içermektedir (Sharpley ve Sharpley, 1997: 74-75). Ayrıca tarım turizmi, özelde çiftliklerde, genelde ise kırsal alanlarda gerçekleştirilebilecek çok yönlü faaliyetleri içinde barındırmaktadır (Gündüz, 2004: 45).

Çiftlik turizmi de kırsal turizmin bir parçasıdır; yarı zamanlı veya tam zamanlı bir çiftlikte konaklama yeri ayırt edici kriterdir (Oppermann, 1996: 88). Çiftlik turizmi kırsal turizmin bir alt sektörüdür, bu yüzden bu alt sektörü bile tanımlamak zordur. Daha çeşitli ve uzmanlaşmış çiftlik içi turizm ürünlerinin gelişmesiyle birlikte, çiftlik turizmi sektörü kırsal turizmden daha az ayırt edilebilir hale gelmektedir (Lesley ve Hall, 2001: 274).

Kırsal turizmde önemli olan kentleşmenin olmadığı doğal çevreye sahip yörelerde, küçük bir kır oteli, otantik bir köy evi ya da çadırdaki konaklayarak sakin bir ortamda dinlenme ve rahatlama. Tarım turizminde ise esas olan tarımsal bir ürünü yetiştirmektir, dolayısıyla konaklama yeri ikincil plandadır. Çiftlik turizminde katılımcı çiftlikteki hayvanların bakımı ve günlük çiftlik işlerine katılmaktadır yani katılımcı seyahatini çiftlik yaşantısı için gerçekleştirmektedir. Kırsal turizm, tarım turizmi ve çiftlik turizmi çevreci turizm faaliyetlerini içerdiğinden, çevreye ve doğaya karşı duyarlı olarak gerçekleştirildiğinden ekoturizm bu turizm türlerini kapsayan bir üst başlık olarak ele alınmaktadır (Uygur ve Akdu, 2009: 155-156).

1.5.13. Dağ Turizmi

Dağlar dünyadaki başlıca turizm kaynaklarından biri olmakla beraber turizm hem bu alanlarda gelişmekte olan bir olgudur hem de dağlardaki yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır (Somuncu, 2004: 7). Dağlardaki ekoturizm girişimleri, çevresel bozulmalar ve az gelişmişlik sorunlarını iyileştirmek amacıyla dağ toplulukları tarafından desteklenmiştir. Dağ turizminin, turist davranışlarındaki sorumluluğu artırmasına, vahşi yaşam alanlarının, geleneksel yaşam tarzlarının, ekosistemlerin ve sürdürülebilir yaşamın korunmasını teşvik edeceğine inanılmaktadır (Nepal, 2002: 104). Dağ turizmi, dağlık ortamda bulunma, dinlenme, tatil ve dağ-doğa sporlarını içerisine yer alan bir turizm hareketi olarak tanımlanmaktadır (Emekli, 2015: 214).

Dağlar doğal güzellikleri ve kırsal alanlarındaki orijinallikleriyle farklı ambiyanslar ortaya çıkartmaktadır. Bu doğallık, dağ ekosistemindeki flora, fauna, dağ yaşamı ve dağ kültürüyle birlikte ekoturistlere farklı deneyimler sunmaktadır. Dolayısıyla dağlar ekoturizm faaliyetlerinin hemen hemen hepsinin yapılmasına uygun olanaklar sunan ortamlar olarak dikkat çekmektedir (Kaymaz, 2018: 334 – 335).

1.5.14. Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizmi, Türkiye’de sürdürülebilir turizmin gelişimi için bölgesel ve ulusal politikalara bağlı olarak trekking, rafting gibi çeşitli turizm aktiviteleri ile birlikte ele alınan bir turizm aktivitesi olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2008: 68; Özdemir, 2015: 321). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte meydana çıkan yeni olanaklar ve yeni ekolojik bilinç, bisiklet turizminin gelişmesine neden olmuştur. Bisiklet turizmi, insanların boş zamanlarını bisiklete binerek geçirdikleri turizm çeşidi olarak tanımlanabilir (Nikolic, Missoni ve Medved, 2015: 53). Kısa sürede çok yer gezebilmek, doğada yol olmayan yerlere gidebilmek, bisikletin gerektiğinde ele alıp taşınabilecek kadar hafif olması, aynı zamanda sürat yapıp kötü arazi koşulları nedeniyle mücadele edebilmenin verdiği macera duygusu ile bisiklet sürmek yaygın bir spor haline gelmiştir (Erdoğan, 2003: 143).

1.5.15. Mağara Turizmi

Doğal hareketleri dizisi sonucunda meydana çıkan yeraltı oluklarına mağara ismi verilmektedir (Kozak vd, 2017: 33). Mağaraların araştırılması veya haritalanması amacıyla gerçekleştirilen doğa sporuna ise mağaracılık denir (Arpacı, Zengin ve Batman, 2012: 59).

Ekoturizm ve alternatif turizmin temel taşlarından birini oluşturan mağaralar, mağara turizmi açısından büyük bir potansiyel oluşturmaktadır (Nazik, 2011: 308). Aynı zamanda mağara turizmi son zamanlarda macera ve doğa sporlarına meraklı çoğu ziyaretçi için alternatif bir turizm çeşidi olmuştur (Külekçi ve Sezen, 2018: 66). Mağaraların hem işletilmesi hem de turizme açılması sırasında, mağaraya en az etkili kriterlerin uygulanması, yönetim planlarının hazırlanması, taşıma kapasitelerinin belirlenmesi, mağara içlerinin sürekli kontrol edilmesi ve ziyaretlerin rezervasyon sistemi ile gerçekleştirilmesi gibi uygulamalar mağaraların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından oldukça önem taşımaktadır (Yozcu, Batman ve Çetin, 2017: 244) Aynı zaman da mağaralar Avrupa mağara işletme standartlarına uyarak

işletilmeli, hatta turizm faaliyetleri için açılacak mağaraları Avrupa'da yeni gelişen “doğal mağaracılık” türü ile açmak, mağaraların korunmaları açısından iyi sonuçlar vermektedir (Kapan ve Timor, 2017: 249). Dünyadaki diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'de yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020d).

1.5.16. Sportif Olta Balıkçılığı (Rekreasyonel Balıkçılık)

Sportif olta balıkçılığı, Sportif olta balıkçılığı dinlenme amaçlı rekreasyonel bir etkinliktir. Türkiye'de birçok kıyıda uygulanabilecek olan faaliyet genellikle daha düşük rakımlarda yapılmaya uygundur (İslamoğlu, İmamoğlu ve Çavuşoğlu, 2015: 277). Sportif olta balıkçılığı, bağımsız bir endüstriden ziyade turizm sektörünün ve tatilciliğin önemli parçalarından biri haline gelmesinde insanların adalarda ve nehir kenarlarında tatil yapmasının yanı sıra bu aktivitenin özel deneyimler, yerler ve türler sunmasının önemli bir rolü vardır (Bauer ve Herr, 2004: 59).

Rekreasyonel olta balıkçılığında balıkların; yakalama ve bırakma, araştırma amaçlı etiketlenip bırakılma, ağırlık tahmin etmek için ölçüldükten sonra bırakılma şartı vardır (Aas, Thaling ve Ditton, 2002: 96). Rekreasyonel olta balıkçılığı, ticari balıkçılık olmadığı için rekreasyonel balıkçılar yakaladıkları balıkları satmazlar ve bu faaliyeti geçim amaçlı gerçekleştirmezler (Pawson, Glennb ve Padda, 2008: 349). Ek olarak rekreasyonel amaçlı olta balıkçısının sayısı ticari balıkçılığın sayısını aşmaktadır (Cooke ve Cowx, 2006: 102).

Sportif olta balıkçılığına ilişkin Dünya'da birçok sporcunun bulunması ve Türkiye'deki kaynakların, özellikle doğal avlaklar ve yaban balık türlerindeki bolluk nedeniyle; Türkiye'de ki dernekleşme ve federasyonlaşma süreci hızla artmaktadır. Yabancı turistlerin Türkiye'deki rekreasyonel balıkçılık faaliyetlerine talep göstermesi bu spor türünün aynı zaman da bir turizm etkinliği olarak ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu durum seyahat acentelerinin ilgisini çekmektedir (Dinçer, Atsız, Kahraman ve Çiftçi, 2017: 96). Çünkü sportif ve rekreasyonel faaliyetler konaklama süresini uzatacak, dolayısıyla turizmin ekonomik getirisini arttıracak faaliyetler olması büyük önem taşımaktadır (Bozok ve Yılmaz: 2008: 129). Sportif olta balıkçılığı aktivitesine katılan turistler, ekolojik açıdan zararlı balıkları ıslah etmekte, yakala-bırak metodunu kullandıklarından ekolojik dengenin

sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (Dinçer vd, 2017: 96-97).

1.5.17. İpek Yolu Turizmi

İpek yolu, Orta Asya üzerinden Güney Asya, Batı Asya, Avrupa ve Kuzey Afrika'ya uzanıp kara ticaretini sağlayan yoldur. İpek yolu coğrafi keşiflerin ardından önemini kaybetmesine rağmen, medeniyetler arasında hem doğrudan teması sağlamış hem de kültürel alışveriş yapılmasına imkân sağlamıştır. Sağladığı bu olanaklar neticesinde ismi UNESCO tarafından “Diyalog Yolu” olarak isimlendirilmiştir (Kozak ve Bahçe, 2009: 160).

Turizmin hem ülke geneline hem de tüm yıla yaygınlaştırılması amacıyla Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “İpek Yolu Projesi” başlatılarak, kültürel mirasın en önemli unsurlarından biri olan hanların (kervansarayların) koruma-kullanma dengesi içerisinde yeniden canlandırılarak “Tarihi İpek Yolu” nun yeniden canlandırılması planlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020c). İpek Yolu geçmişten günümüze kadar gizemli tarihi yapıları barındırmasının yanında yaşanmış olayların filmlere ve romanlara konu olmasıyla birlikte turistik çekicilik unsuru oluşturmaktadır. Dolayısıyla İpek Yolu Projesi güzergâh üzerinde birçok ziyaret edilebilecek destinasyonu beraberinde getirecektir (İbis, 2019: 41-42).

1.5.18. Olağanüstü Olayları İzleme Turizmi

Genellikle kişilerin veya grupların gerçekleştirdiği faaliyetlerden biride olağanüstü olayları izleme etkinliğidir (Polat, 2006: 57). Olağanüstü olayları izleme etkinliğinde güneş tutulması, ay tutulması, büyük kasırga ve hortum, sel gibi doğal afetlerin bazı teknikler aracılığıyla izlenmesi bu aktivite kapsamındadır (Kızılaslan ve Ünal, 2014: 52). Doğa olaylarının yaşandığı bölgelere seyahat acenteleri tarafından turlar düzenlenmektedir. Örneğin, 11 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen yüzyılın son güneş tutulmasının en iyi şekilde izlenebileceği yer Tokat iliydi, dolayısıyla araştırma ve gözlem yapmak adına yurtiçi ve yurtdışından çok sayıda ziyaretçi gelmiştir (Erdoğan, 2003: 153).

1.5.19. Karayolu Seyahati (Overland Tourism) Turizmi

Belirli bir alanda kısıtlı kalmaktan kaçan turistlerin gereksinimlerini karşılamak amacıyla ortaya çıkan karayolu turizmi, geleneksel yaşam ve coğrafi açıdan dünyanın ilginç ülkelerine gerçekleştirilen uzun süreli karayolu gezileri olarak

adlandırılmaktadır (Capital Guide, 1997 aktaran Erdoğan, 2003: 134). Yolun uzunluğu, geçtiği ülkelerin karmaşık jeopolitik ortamı, birçok bölgedeki turizm altyapısının az gelişmiş doğası karayolu seyahati turizmi için önem taşımaktadır (Sarmiento ve Henriques, 2009: 293). Bu faaliyetin bir ekoturizm aktivitesi olabilmesi için bazı kriterlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Yoğun bir trafiğin olduğu, doğaya zarar verildiği, canlı türlerinin rahatsız edildiği bir karayolu seyahati ekoturizm tanım ve ilkelerine bağlı olarak bir ekoturizm aktivitesi olmaktan çıkacaktır (Kaymaz, 2018: 427-428).

1.5.20. Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği

Dünyanın her yerinde, yaban hayatını doğal ortamında izleyerek etkileşime girmek isteyen turist sayısı arttığından yaban hayatı turizmi günümüzde oldukça hızlı büyüyen sektörlerden biridir (Rodger, Moore ve Newsome, 2007: 160). Yaban hayatı; habitatlara uzun vadeli koruma sağlayan, yerel toplulukları destekleyen, insanların herhangi bir müdahalesi olmadan, flöre ve fauna topluluklarının oluşturduğu bir hayat birliği olarak tanımlanmaktadır (Kandır, 2015: 28; Duffus ve Dearden, 1990: 213).

Yaban hayatı turizmi terimi, doğaya dayalı turizm ve ekoturizmde sıkça dile getirilen yabani hayvanlara özgü endişeleri ve sorunları daha iyi ele almak için doğal alan turizmi olarak geliştirilmiştir (Braithwaite ve Reynolds, 2002: 109). Ekoturizm aktivitesi olarak gözlemlendiğinde hayvan türlerinin korunması, tür envanterlerinin çıkarılması, bakımı ve geliştirilmesinin yanında hayvan türlerinin yaşam alanlarının korunması ve iyileştirilmelerin sağlanması gibi etkinliklerde gerçekleştirilmelidir. Yaban hayatının ekoturizm kapsamında değerlendirilmesinde en çok kuş gözlemciliği yer tutmaktadır, bunu dışında dağ keçisi, çakal, saz kedisi, vaşak, kızıl geyik gibi hayvanların gözlem, inceleme, koruma ve iyileştirilmesi kapsamında ekoturizm ile ilişkilendirmek mümkündür (Gül ve Özaltın, 2008: 19).

Tablo 5: Vahşi Yaşam Turizm Ürünü

No	Yaban Hayatı Temelli Ürün	Açıklama
1	Hayvan gözleme	Kuş gözlemciliği veya balina gözlemciliği
2	Habitata yönelik özgür turlar	Genellikle çeşitli ve yabani yaşam bakımından zengin olan yerlere düzenlenir
3	Doğa temelli turlar	Yaban hayatını gözlemlemeye odaklanır
4	Eko Konaklama	Yaban hayatı bakımından zengin habitatlar bulunur
5	Heyecan içeren turlar	Büyük ve tehlikeli hayvanların, tur operatörleri tarafından muhteşem davranışlarda bulunmaya teşvik edildiği yerlerde yapılır
6	Yapay yaban hayatı programları	Tutsak altındaki türlerin görüntülenmesi
7	Avcılık/Balıkçılık Turları	Vahşi yaşamın tüketimsel kullanımı

Kaynak: Reynolds ve Braithwaite, 2001: 33-34'ten yararlanılarak derlenmiştir.

Yabani hayvan gözleminde turistler için; flora, fauna ve yaban hayatının kalitesi çekicilik sağlayacak etmenler arasında birincil rol oynamaktadır (Şerefoğlu, 2009: 30). Yaban hayatı turistleri, ne kadar kısa bir süre olursa olsun yeni bir ekosistemi ve yaşadığı yerleri keşfetmelerini sağlayacak bir deneyim ararlar. Bazı turistler yaşam boyu vahşi yaşam tutkunlarıyken bazıları da lüks bir otel üssünden vahşi doğaya günlük geziler düzenler. Bu tür ziyaretçilerin birçoğu eğlendirilmek istemesine rağmen, ziyaretçilerin bir kısmı bilgili ve eğitilmiş olmaya çalışmaktadır. Kenya'da lüks otel tabanlı bir safari, Rockies'te vahşi doğada sırt çantasıyla gezinmek veya penguenleri ve katil balinaları izlemek için Antarktika gezisi vahşi yaşam turlarına örnek olarak verilmektedir (Newsome, Dowling ve Moore, 2005: 21).

Yaban hayatı turizminin olumsuz etkileri (Erdoğan, 2016: 81):

- Avlanma ve tuzak kurma,

- Fildişi, aslanpençesi elde etmek için kaçak avlanmak,
- Afrika'da ehlileştirilmiş aslanlar, pumalar, kaplanlar ile oynamak,
- Güney Amerika'da jaguarlar ile yürüyüş yapmak, (Kullanılan vahşi yaşam hayvanlarını fiziksel olarak uysallaştırmak için sakinleştirici ilaçlar kullanılmaktadır. Turizm sektörü için bir kazanç kapısı olan bu durum; hayvanları sömürmekte ve hayvan türlerinin korunması için hiçbir katkı sunmamaktadır).
- Dağlık kesimlerde, karavan ve çadırla konaklama yapılan kamp alanlarında bu uygulamaların yaban hayatı üzerinde olumsuz etkileri tespit edilmiştir (Somuncu, 2004: 15).

Bunun yanı sıra (Erdoğan, 2016: 81):

- Yaban hayatı projeleri için mali destekler,
- Ziyaretçi bağışları,
- Yaban hayatı turizminde yerel halkın istihdamı,
- Bazı yaban hayatı türlerinin korunma altına alınması, ekoturizm ve yaban hayatı turizm faaliyetlerinin yaban hayatı üzerindeki olumlu etkileridir.

İnsanların yaban hayatı turizmi ile ilgili olarak sahip oldukları çeşitli yaklaşım ve tutumlar, eğitim, ilgi ve deneyim düzeyi, kültürel farklılık ve insanın ilgi alanına giren türlere göre değişiklik göstermektedir. Son yirmi yıl içerisinde geleneksel evcil hayvanlarda, yılan, kertenkele ve büyük omurgasızlar gibi egzotik hayvanlarda meydana gelen genişleme, hayvan yaşamına olan ilgimizin arttığını göstermektedir (Newsome, Dowling ve Moore, 2005: 3). Aşağıdaki tabloda yaban hayatı gözlemciliğinin yapıldığı bazı örnekler verilmiştir.

Tablo 6: Yaban Hayatı Görünümü: Seçilmiş Örnekler

Hayvan Grupları	Turizm Faaliyetleri	Konum
Haşarat	Kelebek Görüntüleme	Baynes Rezervi, Berkshire İngiltere
Haşarat	Ateş Böceği Görüntüleme	Springbrook Ulusal Parkı, Avustralya
Balık	Köpek Balıklarının Su Altında	Dyer Adası, Güney

	Görüntülenmesi/Beslenmesi	Afrika
Sürüngenler	Komoda Ejderhalarını Gözleme	Komodo Adası, Endonezya
Kuşlar	Deniz Kuşu Yetiştirilen Adalara Ziyaretler	İngiltere, Avustralya, ABD
Memeliler	Büyük Memelilerin Toplanmalarını Görmek İçin Düzenlenen Safariler	Masai Mana, Kenya Ngorongora Krateri, Tanzanya
Memeliler	Gorilleri izlemek için dağ yürüyüşü ve kamp	Virunga Ulusal Parkı, Batı Afrika

Kaynak: Newsome, Dowling ve Moore, 2005: 4-5

1.5.21. Botanik Turizmi

Doğanın aynı zamanda modern ve endüstriyel dönemde insanları rahatlatan ve başlıca turizm kaynaklarından biri de botanik turizmdir. Bu potansiyel (doğal kaynak), birçok farklı turizm faaliyetinin gerçekleştirilebildiği botanik turizm olarak hizmet vermektedir (Boz, 2014: 102).

Botanik turizmi, yalnız belirli bir bölgede yetişen farklı bitkileri görmek, tanımak ve bu bitkilerin özelliklerine duyulan merak ve keşfetme arzusuyla gerçekleşen bir turizm türüdür (Albayrak, 2013: 142). Botanik turizmi kapsamında, botanik bahçeleri sergi, konser, festival, bisiklet gezisi, botanik bahçesi yürüyüşleri, jimnastik, yoga seansları, bitki satış organizasyonları gibi rekreasyonel faaliyetler sunulmaktadır (Hepcan ve Özkan, 2005: 166). Son yıllarda ekoturizm aktivitelerine artan talebin sonucunda bu sektörde hizmet veren seyahat acentelerinin de sayısı artmıştır. Dolayısıyla botanik turizm rehberlerine olan talepte artış gözlemlenmiştir. Bitkilerin Latince isimleri, özellikleri, çiçek açma mevsimleri ve göz alıcı dönemlerinin bilinerek tur güzergâhlarının belirlenmesi gerektiğinden botanik turizmi rehberliği uzmanlık istemektedir (Erdoğan, 2003: 139).

Gerçekleştirilen çalışmalarda botanik ziyaretçilerin genellikle 35-54 yaş aralığında, yüksek gelire sahip, eğitilmiş, doğa, kültür ve gastronomiye ilgi duyan bireyler olduğu görülmektedir. 2002 yılında uluslararası turizmde, geleneksel

turistlerin %62'si tatil amaçlı seyahat ederken, botanik turizm amaçlı seyahat edenlerin oranı %4 olarak belirlenmiştir. Buna karşılık toplam turizm gelirleri içindeki harcama payları %7'dir (Eminağaoğlu ve Beğen, 2015: 96). Biyolojik çeşitlilik bakımından dünyada dikkat çeken ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Türkiye'de 9000'i çiçekli bitki türü olmak üzere 10.000'den fazla bitki türü yetişmektedir (Erdoğan, 2003: 139). Bu bitki türleri içerisinde, sadece yer tuttuğu alana özgü endemik bitkiler çoğunluktadır. Türkiye'de ki endemik bitki sayısı 3000'dir (Sayılan, 2008: 474). Örneğin, Belek 2000 projesinde, Belek Turizm merkezinde 29 endemik (sadece Türkiye'de bulunan) bitki, bir adet relikt endemik (dünyada sadece Belek'te bulunan) Serik Armudu tespit edilmiştir (Belek Turizm Yatırımcıları Birliği, 2019). Son zamanlarda nadir bitki türlerimizin ticaretinin yapılmaya başlanması, bu türlerin hızla azalmasına ve yok olmasına neden olmaktadır. Bu noktada turizmin özellikle ekoturizm ilkelerine bağlı olarak yapılan faaliyetler endemik türlerin korunmasında etkili olacaktır (Erdoğan, 2003: 139).

1.6.Ekoturizmin Etkileri

Ekoturizmin geliştiği alanlar fiziksel, ekonomik ve sosyokültürel açıdan çok yönlü bir etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Ekoturizm, turizm sektöründe sürdürülebilir gelişmenin en iyi yolu olarak ifade edilirken aynı zamanda, ekoturizmin de çevre üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler yaratacağı açıktır. Ekoturizm ekosistemin korunması temeline dayalı olarak ekoturizm ilkeleriyle birlikte uygulandığında, çevre üzerinde en düşük olumsuz etkiyi ortaya çıkaracak bir gelişim potansiyeline sahiptir (Demir ve Çevirgen: 2006: 68).

Ross ve Wall (1999: 128)'a göre ekoturizmin yerel halka yönelik olası ekonomik, altyapısal ve sosyal faydaları aşağıdaki gibidir.

Tablo 7: Ekoturizmin Yerel Halka Yönelik Ekonomik, Altyapısal ve Sosyal Faydaları

Fayda Tipi	Fayda Şekli	Gösterge Örnekleri
Ekonomik Fayda	Artan istihdam olanakları (rehberler, ulaşım, inşaat; korunan alan çalışanları, restoranlar, moteller,	Turizm ile ilgili istihdamda, istihdam eden yerli sayısı, Yerel girişimcilerin sayısı (Restoranlar, mağazalar,

	mağazalar, perakende vb.) Girişimcilik Turizm gelirlerinin dağılımı	eğlence, binalar) Yerlilerin yabancılara oranı
Altyapısal Fayda	Mal ve hizmetlere erişim Sağlık hizmetlerine erişim Haberleşme altyapısı Ulaşım altyapısı	Sağlık ve eğitime yönelik mal ve hizmetler için kasabaya olan uzaklık Posta kalitesi, telefonlar, elektrik tedariki Yolların kalitesi, toplu taşıma
Sosyal Refah Faydası	Gelişmiş altyapı, Çevresel koşulların durumu Kültürlerarası değerbilirlik Kültürel mirasın güçlendirilmesi	Yerli halkın sağlık ve eğitim düzeyleri, Yerel halk ve turist etkileşiminin artması Yerel halkın turistlere ve turizme karşı tutumları Yerel kültürü gözlemlemek veya tecrübe etmek için gerçek fırsatlar

Kaynak: Ross ve Wall, 1999: 128

1.6.1. Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Etkileri

Ekoturizmin çevre üzerindeki olumlu etkileri şöyle sıralanabilir:

- Hem resmi alanların (korunan alanlar) hem de gayri resmi olarak çevreyi korumak için teşvik eder.
- Ekoturistler habitatların geliştirilmesine aktif olarak yardım eder (Bağış, bakım vb.)
- Ekoturizmin büyümesini sağlamak çevre refahı bağlılığını artırır (Weaver, 1998: 21 aktaran Diamantis, 1999: 105).
- Halkın bilinçlendirilmesi ve finansal kaynakların artması nedeniyle ekoturizm faaliyetleri gösterilen bölgede bitkiler ile ilgili bilimsel araştırmalar daha yoğun bir şekilde yapılabilir.

- Ekoturizm faaliyetleri yerel halkın flora ile ilgili görüş ve değerlerini değiştirebilir (Gaul, 2003: 6).

Ekoturizm aktiviteleri genellikle ulusal parklarda icra edilmektedir. Dolayısıyla bu parkların ekoturizmi doğru ve yeterli kaynaklarla yönetmesi çok önemlidir. Aksi halde ekoturizm aşırı kullanım, çevresel tahribat ve potansiyel faydaların azalması gibi birçok olumsuz etkiyi ortaya çıkaracaktır (Yücel, 2002: 4):

- Aşırı kalabalığın yarattığı olumsuz etki,
- Erozyon,
- Ormanların tahribi,
- Artan ulaşım olanaklarının ve inşaa faaliyetlerinin ortaya çıkardığı tahribat,
- Olumsuz etkilerin absorbe edilememesi sonucu ekoturizm merkezlerinde yıkıcılığın meydana gelmesi
- Doğal alanlarda iyi alt yapıya sahip olmayan yollar, büyük ölçüde toprak erozyonuna neden olabilir.
- Yabani otların ve patojenlerin oluşması,
- İnsan atıklarından kaynaklanan su kirliliği, gibi olumsuz etkiler ortaya çıkabilir.

Kamp alanlarında boş alan açmak ve yakacak odun toplamak için kesilen dallar, doğrudan bitki örtüsü hasarına yol açmaktadır (Buckley, 2001: 383). Örneğin, Nepal'in Sherpa'daki Everest bölgesi uluslararası dağcılık ve doğa yürüyüşü bölgesi haline gelmesiyle kamp grupları tarafından yakılacak odun kullanılması, turistik tesislerin inşası için ağaçların kesilmesi nedeniyle bölgesel ormanlar ve Alpin bitki örtüsü üzerinde olumsuz etkiler oluşmaya başlamıştır. Bu durum Khumbu bölgesindeki Sagarmatha Milli Parkı'nın kurulmasını hızlandırarak, milli parkta orman koruma ve alternatif enerji geliştirme yöntemlerine teşvik etmiştir (Stevens, 2003: 255).

Doğaya dayalı turizm çeşitleri genellikle kara, deniz ve hava yoluyla çeşitli motorlu taşıtlarla seyahat etmeyi içermektedir. Ekoturizm minimum etki uygulamalarını içerdiğinden motorsuz alternatif seçenekleri değerlendirilmelidir. Bir arazi aracı yerine yürüyüş, kar arabası yerine kayak, bir jet ski veya motorlu tekne yerine deniz kanosu kullanılabilir. Motorlu araçların ekoturizm alanlarına olası etkileri aşağıdaki gibidir.

- Araçlar bitki örtüsünün ezilmesine neden olarak, boşlukların meydana gelmesine özellikle küçük omurgalılar ve uçamayan omurgasızlar olmak üzere hayvanlara engel oluşturur (Fennel, 1999: 119).
- Kar motosikletleri karı sıkıştırarak gömülü bitkileri ve küçük memeliler tarafından yapılan toprak altı tünellerini kapatabilir.
- Tekne motoru egzozları hava ve su kirliliğine neden olur.
- Helikopter ve uçak yakıt depolarındaki sızıntılar toprak ve su kirliliğine neden olmaktadır (Buckley, 2001: 380-381).
- Araç lastiklerindeki çamur yabancı ot tohumlarını ve mantar sporlarını taşıyabilir.
- Araçların motor gürültüsü yakın mesafedeki hayvanları rahatsız edebilir, (Örneğin, Glacier Milli Parkında yapılan bir çalışmada, nesli tükenmekte olan kartalların korunması için; kartalların toplandıkları alana giriş yasağı, otomobil hareketlerini kısıtlama ve park yasakları, kartalların bir rehber eşliğinde incelenmesi gibi önlemler alınmıştır. Araştırmacılar, ziyaretçilerin %90'ının bu kısıtlamaların gerekli olduğunu, %32'si kısıtlamaların deneyimlerini kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Bu tür yasaklar kartalları koruma kavramı ile ilişkilendirildiğinde, ziyaretçilerin kartallar üzerindeki olumsuz etkiyi en aza indirdiği gözlemlenmiştir (Fennel, 1999: 119).

Taşıma kapasitesinin aşılmasıyla birlikte ziyaretçi kaynaklı ortaya çıkan olumsuz etkiler ise şöyle sıralanmaktadır:

- Çevresel strese neden olan aşırı insan kalabalığı,
- Hayvanların davranışlarında değişiklikler,
- Parkur ve plajların erozyona uğraması,
- Çirkin yapıların sayısındaki artış,
- Kirliliğin artması,
- Bölgenin doğal ve kültürel açıdan önemli özelliklerinin zarar görmesi olarak sıralanabilir (Thorsell, 1984 aktaran MacKinnon ve diğerleri, 1986: 87).

Ekoturizm kapsamında birçok ülkede gelişen park ve kaynak yönetimi, aynı başarıyı ziyaretçi yönetiminde gösterememiştir. Örneğin, Avustralya'da parklar genellikle dayanıklı olup, bilgili ve yerel ziyaretçilere hitap etmektedir. Fakat ülkenin

Uluslararası ziyaretlerde hızlı büyüme göstermesi, bu özelliklere sahip olmayan çok sayıdaki ziyaretçiyi beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, yönetim yapıları ciddi şekilde zorlanmakta çevresel hasar ve grup çatışmaları ortaya çıkmaktadır (Eagles, 1997: 27).

1.6.2. Ekoturizmin Ekonomik Çevre Üzerindeki Etkileri

Ekoturizmin sahip olduğu ekonomik faydalar şöyle sıralanmaktadır;

- Korunan alanlar tarafından turizm amaçlı istihdam yaratılabilir, Örneğin, Xishuangbarna'da doğa koruma alanı içerisinde bulunan Bubang sitesinde, geçici olarak bir bekçi istihdam ettirilmekte ve maaşı bu alandan elde edilen gelirle karşılanmaktadır.
- Ekoturizm oteller, restoranlar, hediyelik eşyalar gibi hizmetler sunan ve turizm endüstrisini destekleyen seyahat hizmetleri gibi karlı turizm faaliyetleriyle yerel ekonomik büyümeyi sağlar.
- Yerel halk tarafından üretilen el sanatları ürünlerinin satışıyla ekoturizm ekonomik yarar sağlamak için bir araç olmaktadır (Tisdell, 1996: 12-13).
- Doğrudan istihdam fırsatları yaratılabilir.
- Gelir doğrudan ekoturistlerden elde edilebilir (Weaver, 1998: 21 aktaran Diamantis, 1999: 105).
- Ekoturizm turistlerin yemek, konaklama, ulaşım ve hediyelik eşya gibi talepleri doğrultusunda, rehberler, yöneticiler ve araştırmacılar için doğrudan istihdam yaratır. Dolayısıyla yerel halk için istihdam olanakları artar.
- Ekoturizm yerel kültürün korunmasını sağlarken ekonomik yönden destek olabilir. Örneğin, yerel halkın kendi ürettiği el sanatlarını satışa çıkartması gibi (Tisdell, 1996: 13).
- Ekoturizm faaliyetlerinde, doğrudan kazanç ve yerel el sanatları, restoranlardan elde edilen dolaylı kazançlar ek bölgesel gelir oluşturur (Gaul, 2003: 12).
- Yerel ekonomideki üretim türlerinin artırılarak ekonomik sürekliliğin sağlanmasının yanı sıra küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesini sağlar.
- Yerel bazda kişisel gelir ve verginin artmasına olanak sağlamaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 35).

Ekoturizm yukarıda sıralanan ekonomik faydalara sahip olabilirken bazen yerel topluluklara sosyo ekonomik yönden kazanç getirmeyebilir.

- Yatırımların karlı hale getirilmesi için turist hizmetlerine (oteller veya konuk evleri gibi) yeterli talebin olup olmadığı tespit edilmelidir. Örneğin, Menglun Botanik Bahçesinde, turistlerin konaklama ihtiyaçlarını gidermek adına Çin Bilim Akademisi ve Hong Kong grubu tarafından inşa edilen Dai tarzı evler projesi başarı getirmemiştir.
- Ekoturizm gelişiminin doğrudan ve dolaylı olarak ne ölçüde yerel istihdam yaratacağı belirlenmelidir. Bazı durumlarda çok az sayıda insan turizm sektöründe istihdam etmektedir çünkü gerekli becerilere sahip olmayan yerel halkın turizm sektöründeki istihdama katılım oranı çok azdır.
- Turistlerin ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin bölge dışından tedarik edilmesi sonucu harcamalarda bölgesel sızıntılar ortaya çıkmaktadır (Tisdell, 1996: 12-13).

1.6.3. Ekoturizmin Sosyal Çevre Üzerindeki Etkileri

Ev sahibi toplulukların turizmin gelişmesinde ekoturizm yaklaşımını benimsemeleri, ekoturizmin temel ilkeleri, sosyo-kültürel etkileri en aza indirirken, turizmin sosyal faydalarını en üst düzeye çıkarmak için tasarlanmış olması temeline dayanmaktadır. Ekoturizm sosyal çevreye aşağıdaki faydaları sağlamaktadır.

- Konaklama evleri, yiyecek ve içecek satış yerleri için talebi artırmak ve böylece yeni otel, motel, konuk evleri ve çiftlik evleri geliştirmek,
- Yerel perakende satış işletmeleri ve diğer hizmetlerde (tıp, bankacılık, hediyelik eşya dükkânları) ek gelir sağlamak,
- Yerel ürünler (yerel olarak yetiştirilen ürünler, eserler, katma değerli ürünler) için pazarın arttırılması, böylece geleneksel uygulamaların sürdürülmesi,
- Yerel iş gücü ve uzmanlık kullanılması (Eko-tur rehberleri)
- Doğal cazibe merkezlerinin, kültürel mirasların korunması, yaban hayatı araştırmaları ve arkeolojik çalışmalar için fon sağlamak,
- Yerel kültürün ve doğal çevrenin değeri konusunda artan bir toplum bilinci oluşturmak (Wearing, 2001, 396).
- Ekoturizmin faaliyetlerinin meydana geldiği alanlarda ulaşım ağ bağlantılarının yenilenmesi turizm için inşa edilen tesislerin (yollar, patikalar,

kulübeler, tuvaletler) yerel halk tarafından kullanılması yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlar.

- Ekoturistlerin yerel kültüre olan yoğun ilgisi geleneksel kültür unsurlarının yeniden değerlendirilmesine yardımcı olur.
- Ekoturizm, yerel rehberlerin eğitim ve dil becerilerini geliştirmelerini sağlar.
- Ekoturizm operatörleri yerel topluluklar için temel eğitim ve çevre eğitimi sunmaktadır.
- Turistlerin temiz içme suyu talebi su kalitesinde ve su arzında iyileşmeye sebep olur (Gaul, 2003: 12-13).

Bu etkiler ekoturizmin doğru sebeplerle ziyaretçi çektiği bir topluluğun doğal ve kültürel özellikleri için turizmin teşvik edildiği anlamına gelmektedir. Ekoturizme dayalı bir yaklaşım toplum tarafından desteklenen ve kontrol edilen bir süreç olduğundan turistlere daha yenilikçi bir ortam sunulabilmektedir (Wearing, 2001: 396). Turist sayısında meydana gelen artışın ek ekonomik yararları muhtemel olmakla birlikte kalabalık alanlarda ciddi sosyo-ekonomik ve çevresel etki potansiyeli göz ardı edilemez. Turizmde bölgesel bir dengeye ulaşmak için turizm ürününün yeni bir pazarlama kampanyasıyla çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada devlet kurumları, turizm işletmeleri ve yerel halk sadece turizm için değil park ekosistemlerini korumak ve herkes için sürdürülebilir bir çevre ve yaşam kalitesi sağlamalıdır (Nepal, 2000: 679).

Yapılan bir çalışmada ekoturizm girişimlerinin ekoturistlerin sıkça yaşadığı ortamlarda ve çevresinde yaşayan insanların hayatlarına olan etkileri aşağıdaki tablo ile analiz edilmiştir (Scheyvens, 1999: 247).

Tablo 8: Ekoturizm Girişimlerinin Yerel Topluluklar Üzerindeki Etkileri

	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Ekonomik Güçlendirme	Ekoturizm, bir yerel topluma kalıcı ekonomik kazançlar getirir. Kazanılan nakit, topluluktaki birçok hane arasında paylaştırılır.	Ekoturizm sadece küçük bir topluluk için nakit kazanç sağlamaktadır. Çoğu kar yerel seçkinlere, operatörlere, devlet kurumlarına gitmektedir. Sadece birkaç kişi veya aile ekoturizmden

		doğrudan finansal fayda elde etmektedir.
Psikolojik Güçlendirme	Toplum üyelerinin özsaygısı, kültürlerinin, doğal kaynaklarının ve geleneksel bilgilerinin farklı olması nedeniyle artmaktadır. Üyelerin güvenlerinin artması onları daha fazla eğitim ve öğretim fırsatı aramaya yönlendirerek, özellikle gençler ve kadınlar için, istihdam olanakları sağlar.	Birçok insan ekoturizmin faydalarını paylaşamamaktadır. Korunan alan kaynaklarına az erişim nedeniyle zorluklar yaşayabilir.
Sosyal Güçlendirme	Ekoturizm yerel topluluklar arasındaki dengeyi koruyarak geliştirir. Bireyler ve aileler başarılı bir ekoturizm girişimi oluşturmak için birlikte çalışırlar.	Topluluktaki birçok kişi dış değerleri üstlenerek geleneksel kültüre ve yaşlılara olan saygısını kaybeder. Bireyler, aileler, etnik veya sosyo-ekonomik gruplar işbirliği yapmak yerine ekoturizmin algılanan faydaları için birbirleriyle rekabet ederler. Kızgınlık ve kıskançlık yaygındır.
Siyasi Güçlendirme	Toplulukların ihtiyaçlarını ve çıkarlarını adil bir şekilde temsil eden siyasi yapılar, insanların ekoturizm girişimiyle ilgili sorunları dile getirebilecekleri ve endişelerini çözebilecekleri bir forum sunmaktadır.	Topluluğun lideri, ekoturizm girişimini başlatan veya uygulayan kurumları toplulukları pasif faydalanıcılar olarak görür ve karar alma süreçlerine dâhil etmezler. Dolayısıyla, topluluk üyelerinin çoğu ekoturizmde çok az söz sahibi olduklarını veya hiç söz hakkı

	Ekoturizm girişimini başlatan veya uygulayan kurumlar, toplulukların görüşlerini araştırarak, karar alma organlarında temsil edilmeleri için fırsat sunar.	olmadıklarını düşünmektedirler.
--	--	---------------------------------

Kaynak: Scheyvens, 1999: 247

1.7. Ekoturist Kavramı

Ekoturizm etkinliğine katılan tüketicilerin, şehir karışıklığından doğal ortamlara kaçarak vakitlerini sakince geçirmek istemeleri, bu bireylerden çevreyi korumak konusunda bilinçli hareket ve davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. Son yıllardaki kitlesel ziyaretler, yerel işletmelerin ekonomik kaygı nedeniyle sürdürülebilirliği göz ardı ederek doğal alanları tahrip etmeye başlamıştır. Dolayısıyla turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması turistik tüketicilerin çevre dostu davranışlar sergilemelerine bağlıdır (Kement, 2019b: 2183). Koruma bilincinin ortak bir sorumluluk haline gelmesiyle, sürdürülebilirlik yaklaşımıyla hareket eden turistler ekoturizme katılarak ekoturist sınıfını oluşturmaktadır (Kasalak, Bahtiyar ve Bahar, 2019: 11). Ekoturizm ürününün geliştirilmesi için ekoturist profilinin belirlenmesi önem taşırken, ekoturizm tanımında bulunan anlam tartışmaları ekoturistlerin kim olduklarının belirlenmesinde güçlük çıkartmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 15).

Ekoturistlerin kitle turistlerinden farklı olarak yeni bir turist türü olduğu düşünülmektedir. Çünkü ekoturistler çevreye karşı bilinçli olduğu kadar sosyal ve kültürel olarak da farklıdırlar. Ekoturistler genellikle çevreyi korumak ve tatil yapma faaliyetlerinin sosyal ve ekonomik etkilerini azaltmaya istekli gezginler olarak tanımlanmaktadır (Duffy, 2013: 21).

Ekoturistlerin seyahat güdüsü cazibe odaklı olup, vahşi doğa, parklar, tropik ormanlar ve doğadaki hayvanları gözlemlemek istedikleri, doğa hakkında bilgi edinmek istedikleri seyahatleri gerçekleştirmektedirler. Ekoturistler, diğer gezginlere göre seyahatlerine daha yoğun bir ilgi göstermektedirler. Seyahatlerinde verimlilik ve kısa zaman içerisinde birçok yeri görmek isteyen ekoturistler, her yıl seyahatleri için yüksek harcamalar yaparak eko-seyahate çok bağlı insanlardır (Eagles ve

Cascagnette, 1995: 27).

Bir faaliyetin ekoturizm olarak değerlendirilebilmesi için öne sürülen sekiz özellik,

- Çevre etiği olumlu yönde geliştirilmelidir.
- Kaynaklara zarar verilmemelidir,
- Dışsal değil, özgün değerlere odaklanılmalıdır.
- Canlılarla ilgili olmalıdır.
- Çevreye ve yaban hayatına yarar sağlamalıdır.
- Doğal çevreyle deneyim sağlamalıdır.
- Eğitim ve takdir beklentisi olmalıdır.
- Yüksek bilişsel ve hoşlanma duygusunu gerektirmelidir.

Bu sekiz özellik aynı zamanda ekoturisti ve rekreasyonel aktiviteyi kategorize etmek amacıyla da kullanılmaktadır (Butler, 1992 aktaran Ballantine ve Eagles, 1994: 210). Ekoturistler ayrıca tatillerinde doğa ile yoğun ve uzun süreli temas halinde olmayı istemektedirler (Ballantine ve Eagles, 1994: 212). Ekoturistlerin %48'i dört bin dolardan fazla harcama yapmaktadır dolayısıyla bu kesimin yüksek seyahat harcamalarına sahip olduğu söylenebilmektedir (Eagles ve Cascagnette, 1995: 22).

TIES, danışmanlık firmaları aracılığıyla toplattığı anketlerden yola çıkarak aşağıdaki ekoturist pazar profilini oluşturmuştur:

Yaş: Turistler 35-54 yaş aralığında olmasına rağmen, yaş, yapılacak ekoturizm aktivitesi ve maliyet gibi faktörlere bağlı olarak değişmektedir.

Cinsiyet: Aktivitelere göre belirgin farklılıklar bulunsa da turistlerin %50'sini kadın, %50'sini erkekler oluşturmaktadır.

Eğitim: Ekoturistlerin %82'si üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe ekoturizme katılma eğilimi artarken, eğitim seviyesi daha düşük olan ekoturistlerde de bu eğilim görülmektedir.

Aile Yapısı: Turistler ve deneyimli ekoturistler arasında önemli bir fark bulunamamıştır.

Grup Yapısı: Deneyimli ekoturistlerin %60'lık gibi çoğunluğu çift olarak seyahat etmeyi tercih etmektedir, %15'i aileleriyle, %13'ü ise yalnız seyahat etmeyi tercih ettiklerini belirtmektedir.

Seyahat Süresi: Deneyimli ekoturistler grubu %50'si 8-14 gün aralığında süren gezileri tercih etmektedir.

Harcama Düzeyi: Deneyimli ekoturistler genel turistlere göre daha fazla para harcamaya isteklidirler. Deneyimli ekoturistlerin %26'sı seyahat başına 1.001 – 1.500 ABD Doları harcamaya hazır olduklarını belirtmektedir.

Gezinin Önemli Unsurları: Deneyimli ekoturistlerin ilk üç yanıtı:

1. Doğal Çevre
2. Vahşi yaşam gözlemleme
3. Yürüyüş

Bir Sonraki Yolculuğa Çıkmayı Sağlayan Motivasyonlar: Deneyimli ekoturistlerin ilk iki yanıtı aşağıdaki gibidir.

1. Doğadan zevk almak
2. Yeni yerleri deneyimleme (TIES, 2000: 1-2).

Doğayla içi içe olmak, yerel insanların kültürünü ve yaşayışını deneyimlemek ekoturistler için önemlidir. Aynı zamanda ekoturistler düşük ziyaretçi etkisini ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlama fikrini benimsemektedir. Örneğin, Uzakdoğu, Afrika ve Yağmur Ormanları gibi kitlesel turizm çerçevesinde tanınmamış destinasyonlara özgün deneyimler yaşamak amacıyla, uzun mesafeler kat edip, fazla harcama yapmaktan kaçınmamaktadırlar (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2012: 6). Teorik olarak su ve yakacak odun gibi doğal kaynak tüketimini azaltarak çok uluslu şirketlerin değil, yerel halkın turizmden maksimum finansal fayda elde etmesini sağlarlar (Duffy, 2013: 21).

Ekoturistler, dünyadaki vahşi yaşam alanlarının korunmasına yardımcı olmaktadır. Eko gezginler sayesinde vahşi yaşam alanlarının korunmasına yardımcı olmak amacıyla 300'den fazla gönüllü bulunmaktadır. Örneğin; Kuzey Amerika'da, Alaska Denizcilik Ulusal Yaban Hayatı Sığınağı, ziyaretçilere vahşi

doğada nesli tükenmekte olan bir memeliyi görme şansı sunmaktadır. Ekoturist gönüllüleri yaban hayatı sığınağında ziyaretçilere yönelik turlar düzenlenmesine ve yürüyüş parkurlarını sürdürebilmesine yardımcı olmaktadır (Brodowsky, 2010: 2).

Los Angeles'taki San Jacinto ve Santa Rosa Dağları Ulusal Anıtı, küresel ısınmanın çevre üzerindeki etkilerini incelemek için mükemmel bir yer olarak tanımlanmaktadır. Gönüllüler burada Kaliforniya dağlarındaki değişimin haritalanması için, bilim insanlarının iklim değişikliğinin ekosistem üzerindeki etkilerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmak için bitki örnekleri ve günlük veriler toplamaktadırlar. (Brodowsky, 2010: 59).

1.8. Ekoturist Tipleri

Lindberg (1991: 3), ekoturistleri dört temel esasta aramaktadır. Bunlar:

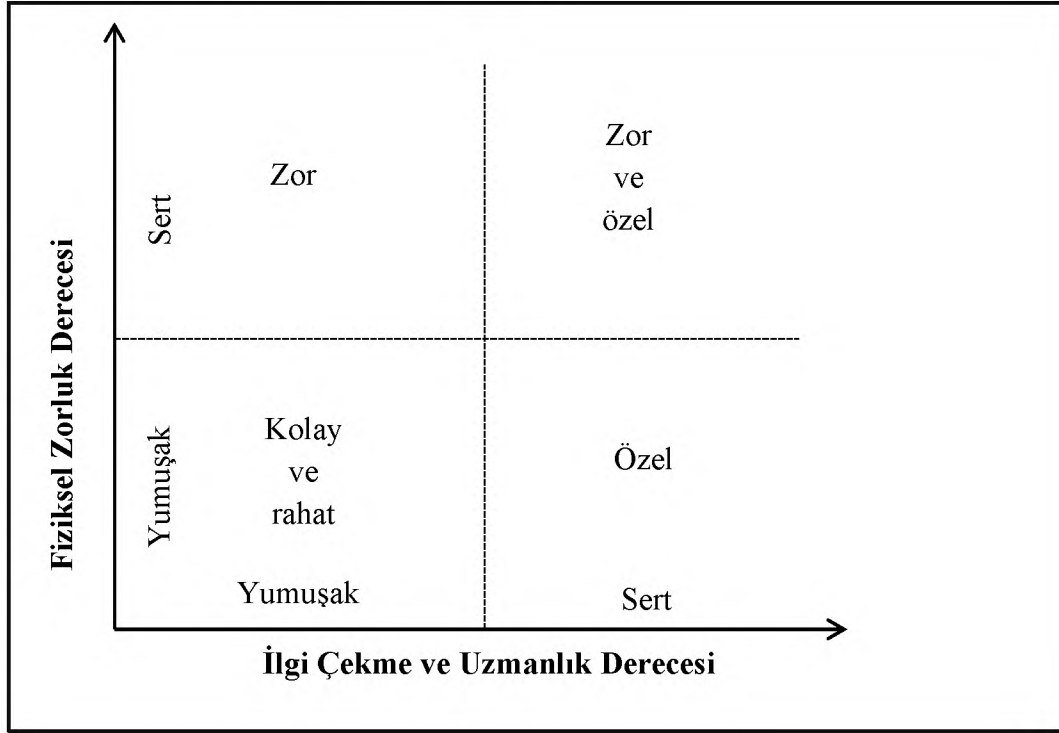
Kararlı (Sert) Doğa Turistleri: Eğitim, çöplerin toplanması ya da benzeri amaçlar için bilimsel araştırmacılar veya özel olarak planlanan tur üyelerinden oluşmaktadır.

Kendini Doğaya Adamış Turistler: Korunan bölgeleri görmek için özel geziler düzenleyen, yerel ve kültürel tarihi anlamak isteyen üyelerden oluşur.

Ana (Yaygın) Doğa Turistleri: Alışılmadık bir yolculuk yapmak için, örneğin Amazon'u, Ruanda goril parkını veya diğer destinasyonları ziyaret eden üyelerden oluşur.

Sıradan Doğa Turistleri: Daha geniş bir yolculuğun parçası olarak tesadüfen doğayı deneyimleyen üyelerden oluşur.

Şekil 3: Sert ve Yumuşak Ekoturist Tipleri

Kaynak: Laarman ve Durst, 1987 aktaran Orams, 2001: 28

Laarman ve Durst ekoturizmin sert ve yumuşak boyutlarını tanımlamaktadır (Laarman ve Durst, 1987 aktaran Orams, 2001: 28). Bu terimler ekoturistin fiziksel titizlik/çaba ve doğal çekim gibi konulardaki ilgi düzeyi açısından deneyime olan bağlılık düzeyini ifade etmektedir.

Şekil 4: Sert ve Yumuşak Ekoturist Özellikleri

Kaynak: Orams, 2001: 28'den derlenmiştir.

Ekoturizm ortamını, turistlerin kendilerini çevrenin bir parçası olarak görmeye teşvik edildiği, bu ortamda insanların yaban hayatı ile etkileşimde bulunmaları durumunda hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurabileceği bilinciyle davranışlarda bulunmasına izin verildiği şekilde inşa edilirse turistlerin sorumluluk duygusu artmaktadır (Hill ve Gale, 2009: 150).

1.9. Dünya’da Ekoturizm Uygulamaları

Hükümetler, turizm endüstrisi, Sivil Toplum Kuruluşları, yerel topluluklar, üniversiteler ve diğer paydaşlarla koordinasyonu iyi sağlayabilen ülkeler ekoturizm alanında başarı öyküleri sunmaktadır. Ve bu ülkeler zengin bir kültürel miras, etkili korunan alanlar, koruma ve sürdürülebilirlikle ilgilenen ekoturizm endüstrisi ve doğal varlıklara yani peyzaj, fauna ve flora sahiptir (Ceballos-Lascurain, 2008: 194-195).

Afrika'daki toplum temelli ekoturizm, biyolojik çeşitlilik veya vahşi yaşamın korunması ve aynı zamanda toplum gelişimi için anahtar bir araç olarak kabul edilmektedir (Zeppel, 2006:117). Afrika'nın, okyanuslardan, karla kaplı dağlara,

ölllerden kara ormanlarına kadar çeşitli doğal kaynak tabanına, platolar ve ayırt edilebilir iki farklı iklim özelliğine ve çeşitli vahşi yaşam alanlarına sahip olması gibi faktörler, ülkeyi ekoturizm gelişimi için yüksek bir potansiyel olarak gösterebilen alan haline getirmektedir (Dieke, 2001: 93). Yani Afrika, doğa temelli turizm çeşitlerinin gelişmesi için önemli bir odak noktasıdır (Eagles, 1997: 27). Ekoturistler bir Batı Afrika ülkesi olan Gambiya'da bölgenin daha az gelişmiş alanlarını ziyaret etmek istediklerinden kırsal kampları teşvik ederek, popüler alanlardaki kalabalıklaşmayı ve kirliliği azaltmaya olanak sağlamaktadır. Sanayinin gelişmemiş olması, ülkenin kalkınması için bir engel olabilirken, ekoturizm ise ülkenin kalkınması için ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Gambiya'nın %18'ini oluşturan GSMH'sının turizm sektörünü, sürdürülebilir ekoturizm yoluyla geliştirmek mümkündür (Turner, 2020).

Ekoturizm, Güney Afrika'nın kırsal topluluklarında koruma ve gelişme kavramlarını geliştirmesi beklenen bir sürdürülebilir turizm biçimi olarak ilerlemiştir (Chiutsi, Mukoroverwa, Karigambe ve Mudzengi, 2011: 14).

Güney Afrika'da bulunan Kruger Ulusal Parkı, 212 parktan en büyüğü olup, iki milyon hektarlık alana sahiptir. Park sürüngenler, kuşlar, bufalo, çita, fil, zürafa ve leopar dâhil olmak üzere 147 adet memeli türünü barındırıp, kamp alanlarından lüks evlere kadar farklı konaklama olanaklarını bulunduran ve her bütçeye hitap eden çok sayıda kamp faaliyeti barındırmaktadır (Dieke, 2001: 99).

Zimbabve'de bulunan Mahenye ve Makuleke bölgelerindeki ekoturizm girişimlerinin gerçekleştirilebilmesi için ekoturizm kaynaklarının korunması gerekmektedir. Dolayısıyla Zimbabve'nin Uluslararası pazardaki güvensiz turizm merkezi imajı ekoturizmi zayıflattığından güvenlik imajının artması için iyi ilişkiler kurulmalıdır (Chiutsi ve diğerleri, 2011: 18-20). Aynı zamanda ekoturizm operatörleri çeşitli vahşi yaşam alanlarından gelir elde edilmesini sağlamak ve ekoturizm faaliyetleri üzerindeki siyasi ağırlığı azaltmak adına yerli halk ve yaban hayatı turizmi arasındaki bağı güçlendirmelidir (Lindsey, Alexander, Mills, Romanach ve Woodroffe, 2007: 31).

Özellikle Güney Afrika'daki Milli parklarda turistlere ekoturizm deneyimi sağlamak amacıyla bazı stratejiler ve politikalar uygulanmaktadır. Bunun için South African National Parks (SANParks) şu kriterleri geliştirmiştir (De Witt, 2011: 6).

Bunlar,

- İnsan odaklı olarak sürdürülebilirlik ve koruma için geniş tabanlı bir bölge oluşturmaya katkıda bulunmak.
- Korumayı desteklerken doğaya dayalı ve kültürel turizmi kullanarak finansal fırsat sağlamak.
- Çeşitli fırsat ve ürünler sunmak.
- Parkta ve bölgesel bağlamda istenilen duruma ulaşmak için komşu topluluklar ile karşılıklı olarak stratejik turizm planlaması yaparak sürdürülebilir ürün geliştirmek.
- Yerel halkı karar alma süreçlerine dâhil ederek kültürleri ve miraslarını anlamlı bir şekilde desteklemek (South African National Parks, 2006: 12).

1970'lerde bazı politikaların yürürlükten kaldırılmasıyla, turizmde özel teşebbüslerin teşviki, turistlerin geliş ve gidiş hızının artmasıyla birlikte Tanzania'da ekoturizm faaliyetleri gelişmeye başlamıştır. Kilimanjaro, Ngorongoro ve Serengeti gibi birçok çeşitli kaynağa, doğal yaşam ve gelişmemiş yaban hayatı koruma alanı gibi envanterlere sahip olan Tanzania'da ekoturizm, kıyı boyunca gelişmemiştir (Dieke, 2001: 101).

Ekvador'da Amazon yerlileri aşırı turizmin geleneksel avcı yaşam tarzını bozup tüketici alışkanlıklarını değiştirebileceğinden, sazdan yapılmış bir kabin inşa ederek ayda sadece altı gün boyunca misafir ağırlamaktadır. Bu sayede,

- Bu süre zarfında ziyaretçilere tam ilgi gösterilir.
- Topluluk temsilcileri ziyaretçileri varış noktasında karşılar ve halkın sosyal ve çevresel kaygılarını tartışır.
- Bir çalışanın geliri petrol şirketi için kazanacağını ikiye katlar.
- Rehberler ziyaretçilere turlarında eşlik ederek onlara tıbbi bitkiler, yağmur ormanlarının ekolojisi, çevre ile ilgili manevi ilişkileri ve yerel el sanatları hakkında bilgi vermektedir (Blangy, 1999: 32).

1990'lı yıllardan beri Latin Amerika'daki Hint Grupları Amazon'da ve Orta Amerika'da orman ekoturları ve yağmur ormanı turları gibi küçük ölçekli ekoturizm girişimlerini geliştirmişlerdir. Ziyaretçi giriş ücretleri, istihdam, topluluk projeleri için destek, ulaşım ve diğer turizm hizmetleri karşılığında ekoturizm anlaşmaları yaparak özel operatörlerin erişimini kısıtlamış, yerli grupların daha güçlü varlık

göstermelerini sağlamışlardır (Zeppel, 2006: 104).

Surinam ve Fransız Guyanası, kaplumbağa yuvalama alanlarında ekoturizm faaliyetlerine sahiptir. Guyana'da Hint Grupları ekoturizm kapsamında birincil ormanlık alanları ve önemli vahşi yaşam türlerini korumaktadır (Zeppel, 2006: 105).

Egzotik bitki örtüsü ve birçok hayvan yaşamına ev sahipliği yapan Galapagos Adaları, Dünya'nın en değerli ve eşsiz ekosistemlerinden birini temsil etmektedir. 1959'da Ekvador, Galapagos'un genel kara kütlesinin %97'sini Milli Park ilan etmiştir. 2001 yılında Galapagos deniz rezervi kuruldu, daha da önemlisi UNESCO 2007 yılında Galapagos Adaları'nı Dünya Mirası Alanı ilan etmiştir (Lanier, 2014: 200). Ecoventura isimli bir şirket Galapagos'ta vahşi doğa deneyimi sağlamak amacıyla eğitilmiş, entelektüel doğa bilimcileri liderliğinde günde iki kez rehberli doğa yürüyüşleri sunmaktadır. Bu sayede ziyaretçiler lav alanlarını keşfetme, kayalıklara yürüyüş yapma, تنها bir kumsalda dolaşmak veya Galapagos'taki vahşi yaşamı gözlemleyebilmektedir (Ecoventura, 2020). Ziyaretçiler Galapagos'ta volkanik oluşumlar boyunca yürüyüş, deniz kuşlarının yuvalama alanlarını görüntüleme, deniz aslanlarını ziyaret etme, penguenler ve köpekbalıklarıyla yüzme, koylarda kano gezintisi ve rafting gibi birçok çevre dostu aktiviteye katılabilmektedir (Lanier, 2014: 201).

Melanezya, Papua Yeni Gine ve Solomon Adaları'nda yerel halk tarafından işletilen küçük köy konuk evleri oluşturulmuştur, bu konuk evleri, yöresel yemeklerle geliştirilmiştir. Dolayısıyla ekoturizm ve sürdürülebilir toplum temelli turizm Melanezya ve güneybatı Pasifik bölgesinde desteklenerek, kırsal alanlara seyahat etmeyi teşvik etti ve bölgedeki madencilik gibi gelir kaynaklarına alternatif oluşturdu (Zeppel, 2006: 56).

- Ekoturizm doğayı ekonomik teşvikler üreterek korumak için potansiyel olarak hayati bir role sahiptir (Lindsey vd, 2007: 19).
- Ekoturizm 1999 yılında Zabola'daki bir kişi için yıllık 500 ABD Doları gelir sağlamıştır (Blangy, 1999: 33).
- ABD'de bulunan Yellowstone Milli Parkı 2010 senesinde 3.640.184 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.
- Florida'nın Keys Bölgesi'ndeki dalış faaliyetleri yıllık 75 milyon ABD Doları gelir elde etmektedir.

- Karayip Adalarında turizm endüstrisinin büyük bir kısmını oluşturan ekoturizm 2008 yılında 27,1 milyar ABD Doları hacmine ulaşmıştır.
- 2010 yılında Ürdün Wadi Rum dışındaki alanlarda uygulanan ekoturizm faaliyetlerinden 2,1 milyon ABD Doları gelir elde edilmiştir.
- Hollanda'da Antilleri'nde dalış yapan turistlerden 25 ABD doları alınması sonucunda ada yıllık 30 milyon ABD Doları gelir sağlamıştır.
- Kenya Vahşi Hayat Servisi, ülkedeki turizmin %80'inin yaban hayatı sayesinde geliştiğini ortaya çıkartmıştır. Ve Kenya'ya gelen turistlerin %85'inin doğanın korunması gerektiğini düşündüğünü belirlemiştir (BAKA, 2012: 13-15).

Kuzey Amerika'da doğa turizmi endüstrisi, koruma ve kullanım arasında bir denge sağlayarak hem kaynak yönetimi hem de ziyaretçi yönetiminde uygun seviyeye gelmiştir (Eagles, 1997: 27). Ekvator bölgesi Galapagos'ta dâhil olmak üzere 4000 endemik bitki türü ile etkileyici bir biyolojik çeşitliliğe sahip olup, dünyada devlete ait alanlar içinde %39'luk oran ile en yüksek koruma alanına sahip bölgelerden birisi konumundadır. Meksika, 137 çeşit endemik hayvan türü ile Kuzey ve Orta Amerika'nın kombinasyonu olan 10.000-15.000 arasında bitki türüne sahiptir (Haberal, 2015: 39). Sağlıklı ekosistemler, yüksek kaliteli ekoturizm ürünleri için bir ön koşuldur olmakla birlikte ve korunan alanlar özellikle ekoturistler için çekiciliğe sahiptir (Hernandes, Fuente ve Wald, 2008: 183).

Kosta Rika'da 80'li yıllardan bu yana turistlere özellikle devletin veya özel kuruluşların koruması altında olan vahşi yaşam alanlarına ziyaretler ve doğaya uyumlu bir şekilde oluşturulan konaklama hizmetleri gibi ekoturizm faaliyetleri sunulmaktadır. Otel sahipleri özel rezervasyonlarla birlikte konaklamanın yanı sıra farklı etkinlikleri birleştirdikleri paketler sunmaktadır. Bunlar,

Tablo 9: Ekoturizm Etkinlik Paketleri

1	Korunan vahşi yaşam alanlarına ziyaretler
2	Tarım turizmi faaliyetleri
3	Çiftlikler veya ormancılık projeleri için ziyaretler
4	Botanik bahçesi ziyaretleri

5	Eğlence parkları
6	Kelebek çiftliği ve kurtarma merkezi ziyaretleri
7	Deniz kaplumbağası yuvalama alanlarının gözlemlenmesi
8	Deniz biyoçeşitliliği açısından zengin alanlarda dalış
9	Nehirlerde kano
10	Asma köprülerden paraşütle atlama

Kaynakça: Zamora ve Obando, 2001: 14 'ten derlenmiştir.

Belize’de, yurtdışından çevreci STK'lar, turizm girişimcileri ve Belize Hükümeti ile ortaklaşa hareket ederek ekoturizm teşviki için adımlar atılmaya başlandı. 1991 yılında turizm ve Çevre Bakanlığı, Entegre Turizm Politikası Strateji Beyanı hazırlayarak; Belize’de turizmin doğal ve kültürel kaynaklara doğrudan bağımlı olduğu ve turizm endüstrisinin var olabilmesi için bu kaynakların korunması gerektiğine ve turizm pazarlama çabalarının öncelikle ekoturizme odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır (Wiezman, 2001: 16).

Karayiplerdeki en yüksek turizm gelişimini gösteren Küba ekoturizm faaliyetleri için tüm dünya ülkelerinden turist almakla birlikte sahip olduğu iklim koşulları, korunmuş doğal ve kültürel kaynakları, ekoturizm geliştirme potansiyelini artıran çevresel araştırma kuruluşları, Zapata Bataklığı'ndaki Caiman Üreme Merkezi, Soroa Orkide Bahçesi ve köylü çiftliklerine sahip olması Küba'yı turistler için çekici kılmaktadır (Hernandes, Fuente ve Wald, 2008: 185-187).

Küba’da büyüyen endüstri sektörü, çarpık otel inşalarına ve binalar arasında yetersiz alan bırakılması, turizm merkezlerini ve çevresini kıyı koruma kanunu ya da herhangi bir özel koruyucu yasanın mevcut olmamasından dolayı olumsuz etkilemekteydi. Bunun üzerine kurulan CO-MARNA Ulusal Komisyonu doğal çevreyi korumak amacıyla kıyı bilimleri uzmanı grubu oluşturuldu. Ardından Ulusal Ekoturizm komisyonu kurularak diğer ülkelerin ekoturizm deneyimlerinden yararlanılması sağlandı (Collis, 1996: 453-454).

Küba 22 Aralık 1999 yılında Ulusal Korunan Alanlar Planı için imzalanan 201 sayılı Kararnamede ekoturizm ile ilgili olarak şu konular ele alınmaktadır.

1. Korunan alanlardaki inşaat projeleri, bölgenin özelliklerinin korunmasını ve çevresinin bütünlüğünü garanti edecek şekilde sürdürülebilirlik kriterlerine uygun olarak gerçekleştirilecektir.
2. Ziyareti ve korunması için gerekli düzenlemeleri güncellemek için ziyaret edilen alanlarda çevresel etkilerin sürekli olarak izlenmesi sağlanacaktır.
3. Her alanın içindeki parkurlar, doğal ve tarihi kültürel değerlerde herhangi bir değişiklik yapılmadan gözlem yapılabilmesi için bilimsel temeller üzerine tasarlanmalıdır.
4. Turistik birimler ve diğer kurumlar, ziyaretçi sayısı, periyodiklik ve faaliyetler konusunda her bir alanın idari makamlarıyla koordine etmelidir.
5. Ziyaretçilere hassas yerleri ziyaret ettiklerinde bir rehber eşlik etmelidir.
6. Ziyaretçiler tarafından yaban hayatı gözlemi, bu amaçla özel gözlem noktalarından veya yönetim planında belirtilen bölgelerde yapılacaktır (Hernandes, Fuente ve Wald, 2008: 182-183).

1.10. Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları

Türkiye kültürel yapısı, tarihi ve doğal güzellikleri dâhil olmak üzere sahip olduğu zenginlikler doğrultusunda, yalnızca kıyı turizmine bağlı kalmayıp alternatif turizm çeşitlendirmesi yaparak, turizmi tüm yıla yayabilme potansiyeline sahiptir. Ekoturizm bu noktada aktivite çeşitliliği bakımından zengin olduğundan başarılı bir sürdürülebilir turizm örneği sunmaktadır.

Turizm sektörünü tanzim edip geliştirecek, etkin bir yapı ve işleyişle gerekli tedbirlerin alınmasını amaçlayan 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nda, göl, akarsular ve deniz kıyılarının özelliklerini bozucu ve yıpratıcı şekilde kullanılmaması gerekliliğinden söz edilmiştir (Resmi Gazete, 1982: 5503).

21.07.1983 senesinde kabul edilen Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, korunması gereken taşınabilen ve taşınamayan kültür ve tabiat varlıklarının belirlenmesini, kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili karar alma mercilerinin görevlerini belirlemek amacıyla çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 1983a: 5879).

09.08.1983 tarihinde kabul edilen 2872 Sayılı Çevre Kanunu, tüm canlıların müşterek varlığı olan doğal çevrenin, sürdürülebilir çevre ve kalkınma prensipleri

doğrultusunda korunmasını sağlamak amacıyla çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 1983b: 5909). Aynı zamanda bu kanun içerisinde, çevre koruması, çevre kirliliği, sürdürülebilir çevre, sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynak, çevre dengesi ve çevre yönetimi gibi birçok kavramın açıklaması yapılmıştır.

Yaban hayvanlarının beslenmesi, barınması, üremesi ve korunmasına 2003 yılında yayımlanan 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nda av ve yaban hayvanlarının korunmasıyla ilgili olarak:

- Koruma altında olan yaban hayvanlarının avlanması yasaktır,
- Yaban hayvanlarının üreme, tüy değiştirme ve göç dönemlerinde rahatsız edilemez,
- imkân veren doğal yaşam alanları zehirlenemez,
- Sulak alanlar kirletilemez, kurutulamaz ve yapıları değiştirilemez, gibi önlemler alınmıştır (Resmi Gazete, 2003: 8504).

Devlet Planlama Teşkilatının 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ekoturizm ile ilgili olarak tatil köyleri ve kampların kurulması ve milli parkların kurulması gibi projelerden bahsedilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1963: 427).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında turizmin işleyişi kitle turizmine göre düzenlenmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1978: 432).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, Türkiye'nin tarihi, arkeolojik ve kültürel varlığı, kış, av ve su sporları, festival sağlık ve gençlik turizmi ile birlikte diğer turizm potansiyeli, ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlıklı tutma güzelleştirme prensiplerine bağlı kalınarak değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1984: 120).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, insanlığın kültür ve tabiat mirası ekili bir şekilde korunup, çevre ile kültür peyzajı presinpleri göz önünde bulundurularak turizm faaliyetlerinin uygulanması ve turizm yatırımlarının planlanmasının yanı sıra öncelikli olarak kültürel değerlerin, doğanın ve belirli sahaların korunma altına alınarak turizme kazandırılması amaçlanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1989: 282).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, turizmin mevsimsellik sorununu ve coğrafi dağılımındaki eşitsizliği iyileştirmek ve farklılaşan tüketici profiline cevap

vermek için sağlık, golf, termal, yat, kongre, dağ turizmi ve ekoturizm gibi potansiyel alanların yaratılması ve faaliyetlerin sürüdölmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra ekolojik olarak hassas olan Milli Park bölgelerinde sürdürölabilir turizmin gelişmesi için gerekli iyileştirmelerin yapılması planlanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2000: 179).

Tatilini tarım işletmelerinde geçirmek isteyen yerli ve yabancı turist sayısı artmasıyla birlikte Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinin tarım turizmi potansiyeli değeriendirilmelidir kanısına varılmıştır. Ayrıca ekolojik tarım uygulamalarının devreye girmesiyle çevre kirlenmesi adına oluşan risk oldukça azalacaktır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001: 92).

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise doğaı çevreye karşı duyarlı ve mesul turizm anlayışı sınırları içerisinde sürdürölabilir turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel negatif etkilerinin azaltılması amaçlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 114).

On Birinci Kalkınma Planında,

- Sahil kesimlerinin turizm sektörünün talepleri ile bütünleşik olarak koruma-kullanma dengesi kapsamında planlaması ve yönetimi yapılacaktır.
- Koruma kullanma dengesine özen gösterilerek turizm bölgelerinin taşıma kapasiteleri saptanarak ve alanlar buna göre yönetilecektir.
- Sürdürölabilir turizm anlayışı kapsamında; doğaı çevreye karşı sorumlu turizm kuruluşlarının sayısının artırılması ve özelliklerinin zenginleştirilmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019: 100-101), gibi çevresel konularla ilgili önlemler alınmıştır.

Türkiye'de milli parklar, tabiat koruma alanları, tabiat parkları, tabiat anıtları, sulak alanlar ve yaban hayatı geliştirme sahaları sahip oldukları özellikleri nedeniyle ekoturizm potansiyeli için büyük önem taşımaktadır. 05.02.1958 tarihinde Türkiye'nin ilk Milli Parkı olarak ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Kafkas Çamı, 400-500 yaş aralığında Karaçam türü, 30 tanesi endemik olan 212 adet bitki türünü barındırmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2020). Dolayısıyla Yozgat Çamlığı

Milli Parkında ekoturizm türlerinden biri olan botanik turizmi potansiyeli bulunmaktadır. 2020 yılı itibarıyla 18.08.2019 tarihinde Siirt Botan Vadisi'nin Milli Park ilan edilmesiyle Türkiye'de toplam 45 adet Milli Park bulunmaktadır. Türkiye'de toplam 247 adet tabiat parkı, 115 adet tabiat anıtı, 31 adet tabiatı koruma alanı, 86 adet sulak alan, 84 adet yaban hayatı geliştirme sahası bulunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2021).

Sulak alanlar, kapsadığı yaban hayatı, kuş gözleme, balık tutma, avcılık, yürüyüş ve su sporları için uygun bölgelerdir. Sulak alanlar Florida'da yıllık turizm gelirinin 500 milyon ABD dolarlık kısmını karşılamaktadır. İspanya'da Donana Sulak Alanını ziyaret eden kişi sayısının fazla olması sebebiyle ziyaretçi sayısı günde 250 kişi ile sınırlandırılmıştır. Türkiye'de Bandırma Kuşçenneti Milli Parkını 60'tan fazla ülkeden 80.000'in üzerinde kişi ziyaret etmektedir (Erdem, 2013: 73-74).

Sulak alanlar canlı türleri için yağmur ormanlarından sonra en önemli yaşam alanlarından biri olması sebebiyle, doğa koruma alanında birçok Uluslararası sözleşmenin kapsamına girmektedir (Hızlı, Ceran ve Meriç, 2013: 83).

Sözleşmeler genel olarak incelendiğinde biyolojik çeşitliliğin korunması, yabani flora ve faunanın yaşam alanlarını korumak, nesli tükenmekte ya da göçmen kuş türlerinin koruma altına alınması gibi amaçları taşımaktadır.

2023 Türkiye Turizm Stratejisinde, doğal kaynakları sürdürülebilirlik ilkesine bağlı kalarak, biyolojik çeşitliliği koruyarak ekoturizmin sınırının genişletilmesini sağlamak hedeflenmektedir. Dolayısıyla söz konusu alanlarda koruma kullanma dengesi sağlanmalı, yöresel mimariye uygun yapılar, pansiyonculuk, tarım turizmi faaliyetleri, yöre halkının yerel el sanatları örneklerini sunduğu atölyeler ekoturizm alanında markalaşmayı sağlayacak ilk adımlar olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu bölgelerdeki Milli Park, Tabiatı Koruma Alanı, Av ve Yaban Hayatı Koruma Alanları ekoturizm odaklı geliştirilecektir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 34).

2023 Türkiye Turizm Stratejisinde, ekoturizm bölgeleri;

Batı ve Orta Karadeniz Ekoturizm Bölgesi,

Antalya Ekoturizm Bölgesi,

Antalya Doğusu ve Mersin Ekoturizm Bölgesi,

GAP Ekoturizm Bölgesi, oluşturularak koruma-kullanma dengesini sağlayarak bölgelerin sürdürülebilir olarak kullanımını sağlayan yönetim planlarının

hazırlanması amaçlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 77-78).

Türkiye'nin pek çok bölgesinde doğanın bozulmamış, özellikle flora, fauna ve endemik türler ile sosyo-kültürel değerler sayesinde Türkiye ekoturizm için potansiyel bir cennettir (Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği, 2009). Türkiye'de Buğday Derneği tarafından yürütülen TaTuTa (Ekolojik Çiftliklerde Tarım turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası) projesi 2004 yılında Birleşmiş Milletler kalkınma Programı (UNDP), Küresel Çevre Fonu (GEF), Küçük Destek Programı (SGP)'den destek alarak başlamıştır. Amacı Türkiye'deki ekolojik tarım ile geçinen çiftçi ailelerine bilgi desteği, mali veya gönüllü işgücü sağlayarak, ziyaretçiler ile ailelerin arasında kültürler arası alışveriş, tüketici üretici arasında birbirlerine karşı sorumluluk bilincinin gelişmesine destek olmaktadır (Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, 2004).

TaTuTa kapsamında Samsun, Muğla, Erzurum, Balıkesir, Manisa, İzmir, Diyarbakır, Artvin, Giresun, Kastamonu, Amasya, Bursa, Bilecik, Şanlıurfa, Kırşehir, Yalova, Adana, Ordu, Rize, Antalya, Kocaeli, Artvin, Aydın, Kars, Bolu, Çankırı, İstanbul, Nevşehir, Sakarya, Mersin, Erzincan, Burdur, Ankara, Osmaniye, Gümüşhane, Kayseri, Zonguldak, Hatay gibi şehirlerde ekolojik çiftlikler oluşturulup ziyaretçilere açılmıştır. Bu çiftlikler özellikle doğa dostu üretim ve tüketim yöntemlerini desteklediğinden, hava, su ve toprak kalitesinin iyileştirilmesine, biyolojik çeşitliliğin, doğal döngülerin ve iklimlerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine katkı sunmaktadır (TaTuTa, 2004).

Ege Orman Vakfı, İzmir Kalkınma Ajansının desteği ve “Doğaya Çöpünü Değil İzini Bırak” sloganıyla, 2009 yılında “Adım Adım Ekoturizm” projesini gerçekleştirmiştir. Ekoturizm aktiviteleri içerisinde doğa yürüyüşleri kapsamında, yürüyüş yapılan güzergahta flora ve faunaya zarar vermeden, hayvanların yaşam alanlarında bulunulduğunu unutmayıp, atık bırakmadan hareket etmenin yanı sıra ekoturizm ofisleri, ekopazarlar ve yerel halkın ekolojik ürünleri tüketicilerle buluşturması amaçlanmaktadır (Ege Orman Vakfı, 2011).

Kaçkar Dağları Milli Parkı, Fırtına Vadisi ve Ayder Yaylası'nın içerisinde bulunduğu sınırlar içerisinde yer alan turizm işletmelerini kapsayan “Ekodiyalog Projesi” nin amacı genel olarak şöyledir:

- Ekoturizm ve çevre kuralları çerçevesinde doğru olan davranış kurallarının

belirlenmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması için uygulamalar geliştirmek.

- Yaban hayatı, habitat, doğal varlıklar ve ekosistemin zarar görmemesi için oluşturulan çevre bilincinin yöre halkına anlatılması.
- Ekoturizm alanında kamu sektörü ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği oluşturularak her paydaşın ekoturizm alanında karar alma sürecine katılımını sağlamak.

Projenin uygulanacağı bölgelerin güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş, fırsat ve tehditleri göz önünde bulundurularak gelecek için önerilerde bulunulmuştur (Kaced Derneği, 2007).

Dünya Bankası'nın desteğiyle Çevre Bakanlığı ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen “Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetim Projesi flora ve fauna türlerinin korunması, yöre halkının desteğini alarak çevre dostu yatırımların yapılmasını sağlayarak bölge halkının güçlendirilmesini sağlamıştır (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, 2003).

Ekoturizm Tabanlı Ev Pansiyonculuğunun Geliştirilmesi: Küre Dağları Milli Parkı'nda yer alan Bartın köylerinde DrahnaDer tarafından hem ekoturizm faaliyetlerinin hemde ev pansiyonculuğunun geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra yaban hayvanlarının tarım ürünlerine zarar vermemesi ve yaban hayvanlarının korunmasına katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Yöredeki 15 hanede “Küre Dağları Milli Parkı Konuk Odası” oluşturuldu ve ev pansiyonculuğu Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarında tanıtılmıştır (Küre Dağları Milli Parkı, 2011; Doğal Hayatı Koruma Vakfı, 2011).

Türkiye'nin de tarafı olduğu Barcelona Sözleşmesi kapsamında ekolojik öneme sahip turizm veya yapılaşmadan dolayı yok olma riski altında bulunan bölgeler Bakanlar Kurulu Kararı ile özel koruma altına alınan alanlar “Özel Çevre Koruma Bölgesi” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de Nisan 2020 tarihi itibarıyla 18 adet Özel Çevre Koruma Bölgesi bulunmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020). Biyolojik çeşitlilik, doğal kaynaklar, yöre ekolojisi, doğa ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak adına deniz, kara ve sulak alanların koruma altına alınması ekoturizm açısından da büyük önem taşımaktadır.

Ekoturizm açısından çekiciliğe sahip olan Köyceğiz-Dalyan bölgesi, deniz

kaplumbağalarını barındırdığı için insan eliyle en fazla korunan bölge olmuştur. 1990'dan beri Türk ve Alman Teknik İşbirliği Örgütü'nün, Köyceğiz-Dalyan Çevre ve Tabiatın Korunması" projesine göre,

- Doğanın korunması için yapılan bilimsel araştırmalarda yörenin ekolojik envanteri çıkarılmış,
- İztuzu kumsalında yuvaları bulunan deniz kaplumbağalarının üremeleri sağlanmış,
- Katı atıkların toplanması, imha tesislerinin ve kanalizasyon arıtma sistemlerinin kurulması ve
- İçme suyu iyileştirme altyapı projesinin tamamlanması, gibi projelerle ekoturizm için uygun ortamların sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır (Doğaner, 1994: 100).

1-3 Kasım 2017 tarihleri arasında yapılan III. Turizm Şurası'nda Çevre Planlama Altyapı Komisyonu'nda Turizm Merkezlerinin çevresel değerlerini korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak adına çevresel değerlendirmelerin yapılması, doğal, tarihi ve arkeolojik çevrelerin taşıma kapasitelerinin göz önüne alınması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Sürdürülebilir turizmin, ekolojik ve çevresel olarak sürdürülebilir, ekonomik olarak uygulanabilir ve sosyal olarak kabul edilebilir özellik taşıyarak gerçekleşebileceği ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda “Yeşil Yıldız”, “Yeşil Anahtar” ve dünyanın en tanınmış eko etiketi “Mavi Bayrak” gibi uygulamalar ile çevreye duyarlı tesisler teşvik edilmeye başlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017: 5-6).

Çevreye karşı sorumlu turizmin gelişebilmesi için, çevre koruma alanlarının, sit alanlarının ve doğal zenginliklerin yalnızca turizm alanı olarak kullanılmaması, bu alanların özelliklerinin belirlenerek koruma esaslarıyla birlikte kullanılarak ekoturizm geliştirilmelidir (Yürük, 2008).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. Araştırma Alanının Konumu

Çalışma alanını oluşturan Trabzon ili 4685 km² yüzölçümüne sahip olup, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, 38°30' ile 40°30' doğu meridyenleri ve 40°33' ile 41°30' kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Trabzon ilinin doğusunda Rize, batısında Giresun, güneyinde Gümüşhane ve Bayburt, kuzeyinde ise Karadeniz bulunmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016: 125).

2.2. Araştırma Alanının İklimi ve Bitki Örtüsü

Trabzon bir kıyı şehri konumunda olduğundan denizin etkisiyle ılıman iklim görülmektedir bu yüzden kış ayları ılık, yazlar ise ılıman geçmektedir. Kıyı kesimde ılık ve yağışlı bir iklim tipi görülürken, iç kesimlerde karasal iklim kendini göstermektedir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Trabzon Şube Müdürlüğü, 2010: 27). Sahanın değişken olan ılıman ve her mevsim yağışlı iklimi, farklı türlerden oluşan bitki örtüsünü ortaya çıkarmıştır. 0-300 metre yükseltilerinde Akdeniz bitki türleri, 500-1850 metre yükseltilerinde zengin ve sık orman örtüleri, daha yukarı seviyelerde ise Alpin çayır alanları bulunmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016: 125). Trabzon ilinde toplam 127 adet endemik bitki saptanmıştır, bunların 85 adedi tür, 26 adedi alttür ve 16 adedi varyete düzeyindedir. Bölgede bulunan 345 adet kuş türünün 139 tanesi her zaman yörede rastlanabilen yerli kuş türleridir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Trabzon Şube Müdürlüğü, 2010: 27). Trabzon ilinin içerisinde bulunduğu Karadeniz Bölgesi'nde ortalama 2009-2018 yılları arasındaki deniz suyu sıcaklığı 16 derecedir (Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018: 1). 1927-2018 yılları arasında yapılan çalışmalarda Trabzon ilinin ortalama sıcaklığı 14,7 derece, ortalama güneşlenme süresi 53,7 saat ve ortalama yağışlı gün sayısı 140,1 gündür (Meteoroloji Genel Müdürlüğü: 2018).

2.3. Araştırma Alanının Ulaşımı

Trabzon ilinde arazi yapısı nedeniyle ulaşım oldukça zordur ve sahil yolu dışında iki adet devlet karayolu güzergâhı bulunmaktadır. Trabzon'da herhangi bir demiryolu ağı bulunmamakla birlikte havayolu ulaşımı Trabzon Havaalanı üzerinden

sağlanmaktadır. Bakü, Krasnodar, Berlin, Düsseldorf ve Frankfurt'a direk uçak seferleri bulunmaktadır. (Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Trabzon Şube Müdürlüğü, 2010: 31-32). Doğu Karadeniz Bölgesi'nin ilk limanı olarak inşa edilen Trabzon Limanı yük ve yolcu taşımacılığı amacıyla kullanılmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016: 187-188).

2.4.Araştırma Alanının Nüfusu

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Trabzon ili nüfusu 808.974 kişiden oluşmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

2.5.Araştırma Alanının Sanayi ve Ekonomisi

Trabzon ilinin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır ve nüfusun %65'i bu faaliyetlerden elde edilen gelirle geçimini sağlamaktadır (Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası, 2014). Ekonomik olarak ürün yetiştiriciliği sıralamasında işlenen arazilerin başında %44 ile fındık gelmektedir. İkinci sırada %28 ile mısır, üçüncü sırada %15 ile çay, dördüncü sırada %6 ile patates, tütün, sebze, kuru fasulye, arpa ve yem bitkileri ise %6'lık bir dilimde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Trabzon'un ılıman iklim özelliği sayesinde turuncgiller, kırmızı meyveler, şehre ait olan karayemiş ve kokulu üzüm (isabella) yörede vazgeçilmez meyvelerdendir (Trabzon Vakfı, 2010). Trabzon ile özdeşleşen Trabzon ekmeği, yörenin pide çeşitleri, kuymak, mısır ekmeği, kolot peyniri gibi yöre ile özdeşleşmiş ürünler il ekonomisine katkı sağlamaktadır (Karadeniz Kültür Envanteri, 2009d). Şehrin en önemli sanayi kuruluşu 1992 yılında özelleştirilen 455 bin ton/ yıl kapasiteli çimento fabrikasıdır. Çaykur'a ait çay fabrikaları aynı zamanda 12 adet fındık işleme tesisi bulunmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Trabzon Şube Müdürlüğü, 2010: 30-31).

2.6. Araştırma Alanının Tesis Sayıları

07.01.2020 tarihi itibarıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama Tesisi İstatistiklerine göre Trabzon'da işletme belgeli tesis sayısı 65, işletme belgeli oda sayısı 3.595 ve işletme belgeli yatak sayısı 7.349'dur. Yatırım belgeli tesis sayısı 24, yatırım belgeli oda sayısı 2138, yatırım belgeli yatak sayısı ise 4625'tir. Yine 07.01.2020 tarihi itibarıyla belediye belgeli konaklama tesisi istatistiklerine göre, belediye belgeli tesis sayısı 46, belediye belgeli oda sayısı 1280, belediye belgeli

yatak sayısı 2848'dir (TÜRSAB, 2020).

2.7. Araştırma Alanının Doğal ve Kültürel Kaynakları

2.7.1. Yaylalar ve Turizm Merkezleri

Çeşitli flora ve fauna, gölleri, ırmakları, dereleri, zengin ormanları dolayısıyla, dağ ve doğa yürüyüşlerine, rafting, kano, olta balıkçılığı, çim kayağı gibi ekoturizm aktivitelerinin yapılabilirliğinin sağlanması Trabzon'daki yaylaları çekici kılmaktadır (Trabzon Valiliği, 2020).

2.7.1.1.Zere Yaylası

Zere Yaylası, Trabzon ilinin Tonya ilçesine bağlı ekoturizm alanı olarak belirlenmiş henüz yasal olarak tescil edilmemiş bir yaylasıdır (Karadeniz Kültür Envanteri, 2009a). Ekoturizm potansiyel oluşturan Zere Yaylası'nın tescili gerçekleştirilip ulusal ve Uluslararası alanda ekoturizm faaliyetlerine kazandırılmalıdır.

2.7.1.2.Şahinli Yaylası

Trabzon ilinin Vakfıkebir ilçesine bağlı Şahinli Yaylası Doğu ladini ağaçlarını ve mor çiçekli orman gülünü barındırmaktadır (Karadeniz Kültür Envanteri, 2009b).

2.7.1.3.Akçaabat-Karadağ Yaylası

Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı yaylada tüm alt yapı hizmetleri tamamlanmış ve yaban hayatı açısından oldukça zengindir (Kültür ve Turizm Bakanlığı). Ayrıca Karadağ Yaylası Trabzon'un turizm merkezlerinden biridir (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020a).

2.7.1.4.Araklı Pazarcık Turizm Merkezi

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından turizm merkezi olarak ilan edilen Pazarcık Turizm Merkezi, Trabzon'un Araklı ilçesine bağlıdır. Bölgenin girişinde aynı zamanda Pazarcık Mağarası, yine aynı bölgede Pamuşun Gölü Şelalesi ve Tilkibeli Mesire Alanı bulunmaktadır. Doğal üretim yapılan alabalık çiftlikleri ve doğal şartlarda beslenen hayvanlardan elde edilen etlerin sunulduğu mekânlar bulunmaktadır (Araklı Belediyesi, 2015).

2.7.1.5.Maçka Mavura Yaylası

Altyapı işlemleri tamamlanan yayla, doğa yürüyüşü aktivitesi için uygundur. Konaklama işletmeleri bulunmadığından kamp/karavan turizmi amaçlı kullanılabilir (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.6.Araklı Yeşilyurt - Yılantaş Yaylası

Araklı ilçesinin Yeşilyurt Beldesi Yılantaş Yaylası, Çukur, Ağaçbaşı, Taşbaşı, Arabinyurdu gibi çok sayıda yaylada, doğa yürüyüşü, flora inceleme, kuş gözleme ve bisiklet turları gibi birçok etkinliğin yapılma olanağı vardır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020a).

2.7.1.7.İskobel Yaylası

2.050 metre yüksekliğindeki yayla Maçka ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Bitki örtüsü bakımından zengin, flora-fauna çeşitliliğine sahiptir. Ayrıca doğa fotoğrafçıları için manzara ve seyir alanlarına sahiptir. Ksenophon'un “On binlerin Dönüşü” eserinde on bin Yunan askerinin denizi görerek anıt mahiyetinde taş yığını yaptıkları yerdir. Camiboğazı, Krom, Çakırgöl, Santa ve Taşköprü Vadilerinin kavşak noktası niteliğindedir (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.8.Şolma Yaylası Turizm Merkezi

Maçka ilçesinde bulunan Şolma Yaylası’nda konaklama işletmeleri bulunmadığı için kamp turizmine elverişlidir (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.9.Kadırga Yaylası

Tonya ilçesine bağlı yayla 2300 metre rakımda olup, ağaç yetiştirme sınırının üzerindedir (Trabzon Valiliği, 2020).

2.7.1.10. Lapazan Yaylası

Maçka ilçesindeki yaylanın altyapısı henüz geliştirilmemiştir. Aşınmaya dayanıklı bitki örtüsü çim kayağına elverişlidir (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.11.Paparza Yaylası

2000 metre rakımda bulunan Paparza Yaylası Maçka sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bitki örtüsü bakımından zengin olan yayla yaban hayatı gözlemciliğine uygun, manzara ve seyir noktalarıyla doğa fotoğrafçılığı için önem taşımaktadır (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.12.Kayabaşı Yaylası

Trabzon'un Düzköy ilçesine bağlı yayla 1800 metre rakımda bulunmaktadır. Konaklama işletmelerine sahip yayla, ladin ağaçlarıyla çevrili manzara sunmaktadır (Home of Trabzon, 2015a).

2.7.1.13.Erenler Yaylası

Maçka ilçesinde Sındıran köyü sınırlarında bulunan yayla, Lişer ve Yaylabası yaylalarını gören hâkim bir noktadadır. Bitki örtüsü bakımından zengin olan yaylada aynı zamanda yaban hayvanı gözlemciliği yapılabilmektedir (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.14.Arnastal Yaylası

Maçka ilçesine bağlı 2.250 rakımda bulunan yayla Çataltepe Şehitliği ve Santa Harabelerine olan yakınlığı ile önem taşımaktadır. Zengin bitki örtüsü, seyir alanları ve yaban hayvanları gözlemciliği için elverişlidir (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.15.Sazalan Yaylası

Tonya ilçe sınırlarında bulunan yaylaya, yayla mevsiminde ticari araç taşımacılığı yapılmaktadır. 1700 metre rakımdaki yayla da altyapı hizmetleri tamamlanmıştır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020a).

2.7.1.16.Sis Dağı Yaylası Turizm Merkezi

Trabzon ve Giresun illeri sınır bölgesinde bulunan Sis Dağı Yaylası 2182 metre yüksekliğinde olup, C Statüsünde Milli Park olarak koruma altına alınmıştır (Giresun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020).

2.7.1.17.Hıdırnebi Yaylası

Akçaabat ilçesine bağlı yaylada bulunan Hıdırnebi Tepesi manzara seyir terası konumundadır. Orman içerisinde çakal, tilki, kurt gibi yaban hayvanları gözlemlenebilir ve foto safari yapılabilir (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020a).

2.7.1.18.Sultan Murat Yaylası

Trabzon ili Çaykara ilçesine bağlı yaylada I. Dünya Savaşı'ndan kalma siperler ve şehit mezarlarını her yıl binlerce insan ziyaret etmektedir (Home of Trabzon, 2015b).

2.7.1.19.Çatma Obası Yaylası

Tonya ilçesine bağlı yayla 2200 metre yükseklikte olup yaylada Mızraklı Su, Şehitler Tepesi, Çıngıraklı Kuyu gibi mitolojiye konu olmuş mekânlar bulunmaktadır (Trabzon Valiliği, 2020).

2.7.1.20.Kulindağ Yaylası

Maçka ilçesine bağlı yayla 1650 metre rakımda bulunmaktadır. Ladin, sedir, gürgen ağaçları, mor renkli orman gülü ve sarı renkli zifin çiçekleri bulunmaktadır

(Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020a).

2.7.1.21.Maçka Kiraz Yaylası

1660 metre rakımlı yaylada alt yapı hizmetleri tamamlanmış durumdadır. Yayla içersinde akan dereden alabalık avlanabilir ayrıca yayla çim kayağı için uygun altyapıya sahiptir (Maçka Kaymakamlığı, 2020).

2.7.1.22.Diğer Yaylalar

Çakırgöl Yaylası, Harmantepe Yaylası, Taşlı Yaylası, Tütünlük Yaylası, Desuka Yaylası, Haşinik Yaylası, Ağaçbaşı Yaylası, Kalecik Yaylası, Büyük ve Küçük Kangel Yaylaları, Limonsuyu Yaylası, Sulak Yaylası, Lişit Yaylası, Madur Yaylası başta olmak üzere Trabzon ilinde toplam 444 adet yayla bulunmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016: 294).

Yöre kültüründe yüzyıllardan beri süregelen yaylacılık faaliyetleri dolayısıyla her yıl çeşitli şenliklerde düzenlenmektedir. Trabzon ilinde toplam 52 adet festival ve yayla şenliği yapılmaktadır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017).

2.7.2. Çalışma Alanının Gölleri

2.7.2.1.Sera Gölü

Sera Gölü Trabzon'un batısında Sera Deresi üzerinde bulunan bir heyelan set gölüdür. Göle ulaşımın araçlarla sağlanması ve göl etrafındaki yapılaşma doğal yollarla oluşan sera gölünü tehdit altına almaktadır (Karadeniz Kültür Envanteri, 2009c). Sera gölü hem gününbirlik rekreasyonel faaliyetler için hem de ekoturizm açısından büyük avantajlara sahiptir. Doğa yürüyüşü, kamp, kayıkla gezinti, doğa fotoğrafçılığı, amatör olta balıkçılığı gibi turistik aktivitelere uygundur (Çavuş, 2014: 46).

2.7.2.2.Balıkli Göl

Balıkli Göl, Hıdırnebi Yaylası yolu üzerindedir. Göl yazın birçok ziyaretçi tarafından dinlenme ve piknik alanı olarak kullanılmaktadır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011: 40).

2.7.2.3.Uzungöl

Uzungöl Doğu Karadeniz bölgesinin önde gelen turist çekim merkezlerinden biri olup turistik aktivitelerin hızlı ve denetimsiz gelişiminden kaynaklanan hem doğal hem de beşeri birçok çevre sorununu beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Uzungöl, 1989 yılında Orman Bakanlığı'nca "Tabiat Parkı", 1990 yılında ise Turizm

Bakanlığı'nca “Turizm Merkezi” ilan edilerek koruma altına alınmıştır (Cin ve Yazıcı, 1997: 57).

1090 metre yükseklikte bulunan Uzungöl, vadi yamaçlarından heyelan sonucu kayan toprak ve kayaların, Haldizen Deresi'nin önünü kesmesiyle oluşan doğal bir göldür. Yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı haline gelen Uzungöl'de doğa yürüyüşü, botanik amaçlı turlar, kuş gözlemciliği ve Karadeniz'e özgü geleneksel mimarinin örneklerini taşıyan köy evlerini gezmek gibi aktiviteler yapılabilmektedir (Home Of Trabzon, 2015d).

Uzungöl'ün aşağı kesimlerinde doğu ladini, Doğu Karadeniz göknarı, sakallı kızılgağaç, Anadolu Kestanesi, kızılçık, porsuk ağacı, akçaağaç, adi gürgen, sarı ve mor orman gülü gibi ağaç ve çalılarının yanı sıra, eğrelti otu, çiğdem, safran, hanımeli, üçgül, burçak, labada gibi bitkiler bulunmaktadır. Sahip olduğu bitki türleriyle Uzungöl flora türleri açısından zenginliğe sahiptir (Yazıcı ve Cin, 1997: 64).

2.7.3. Çalışma Alanının Mağaraları

2.7.3.1.Çal Mağarası

Trabzon ilinin Düzköy ilçesinde bulunan Çal Mağarası dünyanın en uzun mağaralarından biri olarak anılmakla birlikte mağaranın içerisinden tüm sene boyunca akan bir dere bulunmaktadır (Home Of Trabzon, 2015e). Çal Mağarası, doğal ve kültürel kaynakları sebebiyle birçok ekoturizm aktivitesine olanak sağlamaktadır. Yayla turizmi, botanik turizmi, kırsal turizm, kampçılık, doğa fotoğrafçılığı, olta balıkçılığı, yamaç paraşütü, kuş ve yaban hayatı gözlemciliği gibi doğal çevreye dayalı birçok rekreasyonel etkinliklerin yapılabileceği imkânlar sunmaktadır (Zaman, Şahin ve Birinci, 2011: 16-17).

2.7.3.2.Akarsu Köyü Mağarası

Maçka ilçesi sınırlarında bulunan mağara içerisinde bulunan kalıntılar, mağaranın eskiden yerleşim yeri olarak kullanıldığına işaret etmektedir. Mağara içerisinde 72 adet oda bulunmaktadır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020b).

2.7.4. Çalışma Alanının Tabiat Koruma Parkları

2.7.4.1.Beşikdağ Tabiat Parkı

Trabzon ilinin Beşikdüzü ilçesinde bulunan tabiat parkı 2016 yılında tescil edilmiştir. Şehir merkezinden 3 kilometre uzaklıkta bulunan tabiat parkı içerisinden

sahil yoluna kadar teleferik hattı yapılmıştır (Karadeniz Kültür Envanteri, 2016).

2.7.4.2.Çalcamili Tabiat Parkı

Çalcamili Tabiat Parkı 2011 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Sahip olduğu flora ve fauna zenginliği ile botanik turizmi ve yaban hayatı gözlemciliği için bir potansiyel taşımaktadır. Ayrıca park bisiklet sporu, çadırli kampçılık, mağara araştırma, doğa yürüyüşü, doğa resim aktivitesi, gastronomi ve bilimsel tur aktivitelerine de imkân sağlamaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2011).

2.7.4.3.Sürmene Çamburnu Tabiat Parkı

Sürmene Çamburnu Tabiat Parkı 2011 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Park içerisinde herhangi bir kültür ve tabiat varlığı bulunmamaktadır. Fakat bir sarıçam alt türü olan *Pinus Sylvestris*'in Türkiye sınırları içerisinde deniz seviyesine inip yayılış gösterebilen iki alandan biri olması parkı nadir kılmaktadır. Flora zenginliğinin yanı sıra sincap, çakal, karaca, porsuk ve karabatak gibi yabancı hayvanları barındırması fauna açısından zenginliğini göstermektedir (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2011b).

2.7.4.4.Görnek Tabiat Parkı

2011 yılında tescil edilen Görnek Tabiat Parkı Doğu ladini, göknar, kızılâğaç, üvez ve meşe gibi ağaç türlerini barındırmaktadır. Park içerisinde 23 adet memeli türü tespit edilmiştir (Karadeniz Kültür Envanteri, 2011).

2.7.4.5.Kadıralak Tabiat Parkı

Trabzon ili Tonya ilçesi sınırlarında bulunan parkta Doğu ladini, kayın, porsuk, göknar, sakallı kızılâğaç, gürgen, fındık, akçaağaç, kızılâğaç, ceviz ve kestane türleri, fauna ailesinden ise, yaban ördeği, dere alabalığı, sansar, porsuk, vaşak, karaca, keklik gibi hayvan türleri bulunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2017).

2.7.4.6.Kayabaşı Tabiat Parkı

1994 yılında A Tipi Mesire Yeri olarak kullanılan alan 2011 yılında tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Saha içerisinde Osmanlı-Rus savaşından kalan siperler bulunmaktadır. Tabiat parkında ziyaretçiler, doğa yürüyüşleri, panoramik manzara izleme, doğa fotoğrafçılığı gibi rekreasyonel faaliyetler yapılabilmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, 2018a).

2.7.4.7.Sera Gölü Tabiat Parkı

Trabzon ili Akçaabat ilçesi sınırlarında bulunan Sera Gölü doğal bitki örtüsü, fındık bahçeleri ile çevrili olan, sulak alan özellikleri ve bitki örtüsü nedeniyle tabiat parkı olarak ilan edilerek koruma altına alınmıştır (Çavuş, 2014: 43).

2.7.4.8.Uzungöl Tabiat Parkı

Çaykara ilçesine bağlı olan Uzungöl 1989 senesinde tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Uzungöl çevresindeki bitki ve yaban hayatı zenginliğinden kaynak değerlerini almaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, 2018b). Alan içerisinde yerli ve yabancı turistlerin yararlanabileceği, olta balıkçılığı, bisiklet turları, foto safari, doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözlemi, yamaç paraşütü ve heli kayak gibi çeşitli rekreasyonel aktiviteler yer almaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2016a).

2.7.5. Araştırma Alanının Milli Parkları

2.7.5.1.Altındere Vadisi Milli Parkı

Trabzon ili Maçka ilçesi sınırları içinde bulunan alan 1987 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir. Milli Parkın kaynak değerini, Sümela Manastırı, Altındere Vadisi ile alan içerisinde bulunan flora ve fauna çeşitliliği oluşturmaktadır. Altındere Vadisi Milli Parkı, akarsu, orman, vadi, rekreasyon alanları, doğal ve coğrafik yapının elverdiği ölçüde trekking, tırmanma, sportif balık avcılığı, doğa araştırması, bilimsel çalışmalar ve kampçılık gibi faaliyetlere olanak sağladığından park turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2016b). Altındere Vadisi Milli Park ekosisteminde Karasal Ekosistem ve Sucul Ekosistem olmak üzere iki ana ekosistem tipi yer almaktadır. Park sahası içerisinde 135 adet bitki türü, 43 adet memeli hayvan türü, 184 adet kuş, 181 adet böcek, 9 amfibiler, 12 adet sürüngen türü ve 10 adet balık türünün yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca park içerisinden idareye ait toplam 32 yatak kapasiteli 7 bungalov, 8 adet yatak kapasiteli sosyal tesis mevcuttur (Tarım ve Orman Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, 2020).

Tablo 10: Trabzon İlindeki Milli Parklar ve Tabiat Parkları Bilinirlik Düzeyleri

Adı	İlçe	Bilinirlik
Altındere Vadisi Milli Parkı	Maçka	M
Uzungöl Tabiat Parkı	Çaykara	T
Sera Gölü Tabiat Parkı	Akçaabat	B
Kayabaşı Tabiat Parkı	Akçaabat	B
Çalcamili Tabiat Parkı	Düzköy	B
Çamburnu Tabiat Parkı	Sürmene	T
Görnek Tabiat Parkı	Çaykara	B
Beşikdağı Tabiat Parkı	Beşikdüzü	T
Kadıralak Tabiat Parkı	Tonya	T

Değerin bilinirliği; B: Bölgesel seviyede, T: Ülke seviyesinde, M: Milletlerarası seviyede

Kaynak: ÇED Hizmetleri ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, 2018:117

2.7.6. Çalışma Alanının Manastırları

2.7.6.1.Sümela Manastırı

Trabzon ilinin Maçka ilçesinde bulunan Altındere Vadisi'nin Karadağ yamacına inşa edilen Sümela Manastırının tam adı, Panagia Sumela (Sümela Meryemi) veya Theotokos Sumela'dır. UNESCO “Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi” nde yer alan Sümela Manastırı zamanında bölgenin en önemli manastırları olarak keşiş yetiştiren bir okuldu (Müze Kart, 2019). Sümela Manastırı, Anadolu'daki en eski ve en önemli manastırlardan biri olduğundan özellikle Ortodoks Hristiyanları için önemli kutsal mekânlardan biri olarak benimsenmektedir. Bu nedenle, Sümela Manastırı inanç turizmi açısından büyük potansiyel oluşturma yanında yeşillik bir alana inşa edilmesiyle de turistik çekim merkezi konumundadır (Zaman, 2005: 1).

2.7.6.2.Vazelon Manastırı

Trabzon'un Maçka ilçesinde bulunan Vazelon Manastırı, bir Yunan Manastırı olup, 270 yılında inşa edilmesine rağmen bina 1410 yılında yeniden inşa edilmiştir. Manastır arşivinden kalan tek parça Leningrad Müzesi'nde bulunmaktadır. 1922'de manastırın son papazı Dionysios Amarantidis, Yahya ikonunu kurtarmıştır. Manastır

Türkiye – Yunanistan nüfus mübadelesi sonucu tamamen terk edilmiştir (Maçka Belediyesi, 2020).

2.7.6.3.Saint Barbara Manastırı

Sümela Manastırı'nın inşa edildiği dağın devamında doğal kayaya konumlandırılan manastır 1923 yılına kadar kullanılmıştır (Home of Trabzon, 2015f).

2.7.6.4.Kaymaklı Manastırı

Trabzon ilinde Değirmendere vadisine bakan manastır 1424 yılında Boztepe'de inşa edilmiştir. Manastırın en eski kısmı kilisenin beşken apsis bölümüdür ve kilise günümüze dek birçok onarım görmüştür. Manastırın ve kilisenin doğu bölümünde bir şapel bulunmaktadır (Karadeniz Kültür Envanteri, 2009e).

2.7.6.5.Kızlar Manastırı

III. Alexios tarafından 1349-1390 yılları arasında inşa edilmiştir. Boztepe'ye konumlandırılan manastır yüksek bir koruma duvarı ile çevrilmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016: 74).

2.7.6.6.Kuştul Manastırı

Peristera olarak alınan manastır, Maçka'nın Şimşirli, Kuştul köyü yakınlarında bir kaya üzerine konumlandırılmıştır. 1923 yılında nüfus mübadelesi sonucu boşaltılan manastırın günümüzde yıkılmış duvarları ve ana gövdesine ulaşılabilmiştir (Home of Trabzon, 2015c).

Tablo 11: Araştırma Alanında Bazı Ekoturizm Aktivitelerinin Uygulanması İçin Oluşturulan Parkurlar

1	Dağcılık Parkurları	Uzungöl-Demirkapı-Karakaya (Çaykara)
2	Jeep Safari Parkurları	Trabzon- Beşikdüzü - Erikbeli- Kadırga- Haçka-Kayabaşı- Şolma Turizm Merkezi- Şalpazarı- Sisdağı Trabzon- Maçka- Sumela Manastırı- Camiboğazı- Taşköprü- Yağmurdere- Pazarcık-Turizm Merkezi- Soğanlı Geçidi- Uzungöl-Anzer- Çoruh Vadisi. Akçaabat-Düzköy-Kayabaşı Yaylası-Lişer Yaylası-Şolma Turizm Merkezi.- Maçka. Trabzon-Vakfıkebir-Tonya-Erikbeli-Kürtün-Örümcek Ormanları-Torul Karaca Mağarası-Zigana Dağı Maçka- Trabzon. Trabzon- Araklı- Dağbaşı- Aydıntepe-Yer Altı Şehri- Demirkapı Gölleri- Uzungöl-Çaykara- Of-Trabzon. Trabzon- Arsin- Yanbolu- Santa Harabeleri- Gümüşhane- İkisu-

		Torul- Zigana Dağı- Maçka- Trabzon
3	Yamaç Paraşütü	Uzungöl- Karastel Tepesi Uzungöl- Karaçımah Tepesi Akçaabat-Karadağ Hıdırnebi Düzköy-Çalköy Beldesi Doğankaya Çayırbağı Trabzon-Akyazı Beldesi
4	Trekking Parkurları	Maçka-Ocaklı-Kulindağı-Figanoy Yaylası-Lişer Yaylası Lişer Yaylası- Kayabaşı-Haçka Yaylası Düzköy İlçesi Çaykara Uzungöl Beldesi-Karastel Yaylası- Şekersu Yaylası Maçka Altındere Vadisi Sumela Cami Boğazı-Çakırgöl Çakırgöl Zigana Geçidi Hamsiköy (Eski Tarihi Yol) Maçka İlçesi

Kaynak: Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011: 50

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu Trabzon İli Tabiat Turizmi Master Planı 2016-2019'a göre Trabzon ilinin turizm potansiyeli tüm yönleriyle incelenmiş ve ile uygulanabilecek turizm çeşitleri ve aktiviteler ortaya çıkarılmıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 12: Trabzon İlindeki Turizm Çeşitliliği

1	Kültür Turizmi	25	Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği
2	Köy Turizmi	26	Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)
3	Ziraat (Agro) Turizm	27	Dağ Turizmi (Kaya Tırmanışı)
4	Yeşil Turizm	28	Fotosafari
5	Ekoköy	29	Mağara Turizmi
6	Yayla ve Festival Turizmi	30	Macera Turizmi
7	Film ve Turizm	31	Festival Turizmi
8	Gastronomi Turizmi	32	Uçurtma Festivali
9	Kongre Turizmi	33	Resim Çizim Aktivitesi
10	Yöresel Ürün Satışı ve Tanıtımı	34	Wellness
11	Müze Turları	35	Bahar Şenliği
12	Tarihi Turlar	36	Jeoturizm
13	Tabiat Yürüyüşü	37	Günübirlik Rekreasyon
14	Trekking	38	Manzara Seyir
15	Oryantring	39	Spor Turizmi

16	Botanik (Biyçeşitlilik Flora Endemik) Turizmi	40	Deniz Bisikleti
17	Tabiat Eğitimi	41	Yamaç Paraşütü
18	Atıl Tabiat Yürüyüşü	42	Paintball
19	ATV Turları	43	Av Turizmi
20	Bisiklet turizmi	44	Sportif Olta balıkçılığı
21	Çadırılı Kamp	45	Kış Turizmi
22	Kamp Karavan Turizmi	46	Heli Kayak
23	Teleferik	47	Sağlık Turizmi
24	Termal Turizm	48	İnanç Turizmi

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016'dan alındı.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, doğal ve kültürel kaynak değerlerinin zengin olması sebebiyle Trabzon ili birçok turizm çeşidinin aynı zamanda ekoturizm ve aktivitelerinin uygulanmasına olanak sağlamaktadır.

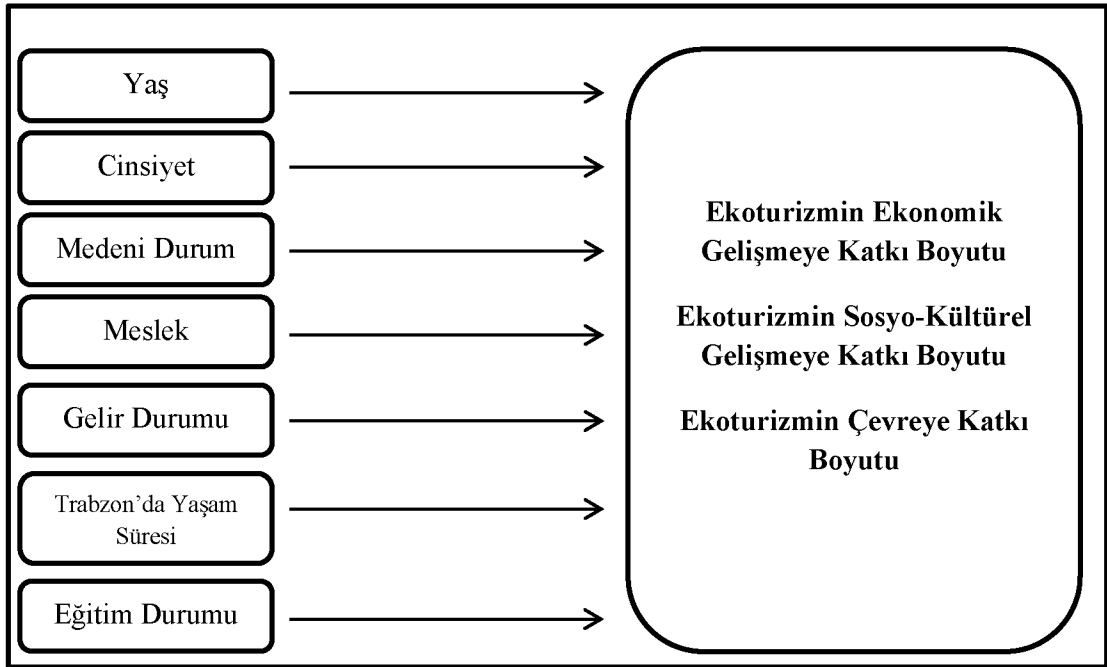
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma Trabzon'daki yerel halkın ekoturizme ilişkin tutum ve algılarını ortaya koymayı hedefleyen betimsel bir çalışmadır. Araştırmada cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir durumu, eğitim durumu, Trabzon'da yaşam süresi ve meslek değişkenlerine göre yerel halkın ekoturizme yönelik tutumları belirlenecektir.

Şekil 5: Araştırma Modeli

3.2.Evren ve Örneklem

Evren, araştırmanın kapsadığı, nesne, birey ve olguların oluşturduğu yapıyken, evreni temsil edebilecek nitelik ve niceliğe sahip alanlar örneklem olarak tanımlanmaktadır (Sönmez, 2005: 163). Araştırmanın evreni Trabzon ilinde yaşayan yerel halk ile sınırlandırılmıştır. Trabzon ili nüfusu yani araştırmanın ana kütlesi 811.901 kişiden oluşmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020).

N = Ana Kütle Hacmi,

t = Güven düzeyine ait t- dağılımının tablo değeri,

p = Ana kütle oranının tahmini,

$$q = (1-p),$$

d = Örneklem Hatası

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{(N-1) \cdot d^2 + t^2 \cdot p \cdot q}$$

Yukarıdaki formülle oluşturulan tabloya göre Tablo 18'de yer alan evren büyüklüğü ve örneklem büyüklüğü sayısını gösteren çizelgeye göre birim sayısının 500.000 ve 1.000.000 olduğu ana kütlede, örneklem hatası $\pm \%5$, %95 güven düzeyinde 384 örneklem hacmi yeterli görülmektedir (Bayram, 2017: 25).

Tablo 13: Ana Kütle Büyüklükleri ve Tolerans Gösterilebilir Örneklem Hatasına Göre Örneklem Hacimleri

N	G. Düzeyi	$\pm \%1$	$\pm \%2$	$\pm \%3$	$\pm \%4$	$\pm \%5$
500	% 95	475	416	341	273	217
	% 99	485	446	394	338	286
1000	% 95	906	706	516	375	278
	% 99	943	806	649	510	400
2000	% 95	1655	1091	696	462	322
	% 99	1786	1351	961	684	500
3000	% 95	2286	1334	787	500	341
	% 99	2542	1743	1144	773	545
4000	% 95	2824	1501	843	522	351
	% 99	3225	2040	1265	826	571
5000	% 95	3288	1622	880	536	357
	% 99	3845	2271	1350	861	588
10000	% 95	4899	1936	964	566	370
	% 99	6247	2938	1561	942	624
20000	% 95	6489	2144	1013	583	377
	% 99	9084	3444	1693	989	644
50000	% 95	8057	2291	1045	593	381
	% 99	12486	3841	1783	1019	657
100000	% 95	8763	2345	1056	597	383
	% 99	14267	3994	1815	1029	661
500000	% 95	9423	2390	1065	600	384
	% 99	16105	4126	1842	1038	665

1000000	% 95	9513	2395	1066	600	384
	% 99	16369	4143	1846	1039	665

Kaynak: Bayram, 2017: 26

Tablo 13'te örneklem sayısını gösteren çizelgeye göre örneklem en az 384 olması gerektiği görülmektedir. 26 Şubat 2021 ve 28 Mart 2021 tarihleri arasında katılımcılara 600 adet anket uygulanmıştır. Bunlardan 90 tanesi anketlerdeki ifadelerin eksik veya yanlış doldurulmasından dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Geriye kalan 510 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Tablo 13'te görüldüğü üzere örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma aracı olarak Ek 1'de yer alan anket formu kullanılmıştır. Üç sayfadan oluşan anket formunda, kişilere ankette verdikleri cevapların sadece bilimsel bir çalışmada kullanılacağı ve bilgilerinin kesinlikle paylaşılmayacağı belirtilerek, söz konusu olan ekoturizmin anlaşılır bir tanımı yapılmıştır. Anket formunun ilk sayfası cevaplayıcıların demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik hazırlanan 7 ifadeden oluşmaktadır. İkinci sayfada cevaplayıcıların ekoturizmi nasıl tanımladıkları ve Trabzon ilinde uygulanabilecek, eğlenceye, öğrenmeye ve dinlenmeye dayalı ekoturizm aktivitelerinin neler olduğu, üçüncü sayfada 27 adet aktivite belirlenerek hangilerinin ekoturizm faaliyeti olabileceği sorulmuştur. Katılımcıların bu bölümde birden fazla seçeneği işaretleme imkânı sunulmuştur. Son kısımda ise ankete katılanların ekoturizm tutumunu ölçmek üzere 16 maddelik 5'li likert ölçeğine göre hazırlanan, “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” olarak sıralanan seçeneklerden oluşmaktadır.

Ankette, Melike Kavak (2015) tarafından yapılan “Edremit Körfezi Kuzey Kıyılarında Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Bilinç Algısı ve Tutumları” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılan anket ölçeğinden yararlanılmıştır.

Araştırmada Trabzon'da bulunan yerel halka anket kâğıtları uygulandığından sonuçları sayısal ifadeler olarak belirtilmiştir. Elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği konusunda istatistiki doğrulamalar yapılabileceğinden nicel veri toplama yöntemi seçilmiştir (Yüksel ve Yüksel, 2004: 61). Bu nedenle araştırma nicel bir

çalışmadır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005: 10). Nicel araştırma sayısal verilerin toplanmasına ve istatistiksel çözümlenmesine dayalı araştırma türüdür (Kıncal, 2010: 50).

3.4.Verilerin Analizi

Örneklemin gerektirdiği sayıya uygun olarak, amacına yönelik sorularla hazırlanan anketlere uygun analiz teknikleri ile testler yapılarak bulgulara erişilmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalarda anlamlılık düzeyi 0,05 olarak temel alınmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1.Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik analizi çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini test etmek üzere kullanılmaktadır. Güvenilirlik 0 ile +1 arasında değişen değerler almaktadır. Değerler 1.00'a yaklaştıkça tutarlılığın yüksek olduğu kabul edilir (Karasar, 2020: 190). Madde istatistikleri ile yapılan güvenilirlik hesaplamalarında pek çok istatistiksel formül bulunmaktadır. Bunlardan en sık kullanılan Kuder Richardson formüllerinden türetilen Cronbach Alpha yöntemidir (Balcı, 2015: 115).

Tablo 14:Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Güvenilirlik Analizi	
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items
,851	,839

Değişkenler üzerinde yapılan güvenilirlik testinde Cronbach's Alpha güvenilirlik düzeyinin $\alpha = 0,851$ olduğu görülmektedir. Bu durumda anketten herhangi bir değişken çıkarılmasına ve eklenmesine gerek yoktur. Cronbach Alpha değeri için

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ölçeğin güvenilirliği düşüktür,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir, yorumu yapılabilir (Karagöz, 2016: 941). Dolayısıyla Cronbach's Alpha değerinin 0,851 olması söz konusu çalışmanın yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu anlamına gelmektedir.

Tutum ölçeğine uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach's Alpha 0,950 olarak ortaya çıkmıştır. Kavak, 2015 yılında yaptığı "Edremit Körfez Kıyılarında Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Bilinç Algısı ve Tutumları" adlı çalışmasında ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla uyguladığı faktör analizinde soruların üç boyuta dağıldığı gözlemlenmiştir. Bunlar:

1. Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı
2. Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı
3. Ekoturizmin çevreye katkısı

Güvenilirlik analizi, tutum ölçeğinde bulunan sorulara boyutlarına göre ayrı ayrı uygulanmıştır analiz sonuçları ve anket sorularının temsil ettiği boyutlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 15: Tutum Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ekoturizm Tutum Ölçeği Alt Boyutları	Ölçek Soruları	$\bar{x}$	s.s	Cronbach Alpha
Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkı Boyutu	Ekoturizmin gelişmesi yörenizin ekonomik durumunu iyileştirmiştir.	3,64	1,25	0,900
	Ekoturizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmuştur.	3,65	1,23	
	Ekoturizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar.	3,50	1,20	
	Ekoturizm halkın yaşam kalitesini yükseltir.	3,59	1,20	
	Ekoturizm bölgenin tanıtımına katkı sağlar.	3,99	1,21	
	Ekoturizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlar.	3,21	1,16	
	Ekoturizm ilimizin dışarı açılmasını sağlar.	3,85	1,18	
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkı	Ekoturizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenir.	3,83	1,18	0,902
	Ekoturizm, insanları birbirine yakınlaştırır.	3,72	1,12	

Boyutu	Ekoturizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerle övünç duymasına neden olur.	3,75	1,16	
	Ekoturizm stresten uzaklaşmayı sağlar.	3,84	1,18	
Ekoturizmin Çevreye Katkı Boyutu	Ekoturizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırır.	3,27	1,23	0,830
	Ekoturizm tarihi-kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.	3,57	1,22	
	Ekoturizm, halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlar.	3,43	1,23	
	Ekoturizm doğanın korunmasına destek olur.	3,56	1,25	
	Ekoturizm doğa ile baş başa bir tatil sunar.	3,81	1,19	

4.2. Normallik Testi

Normallik testi, parametrik testlerin uygulanabilmesi için verilerin normal dağılıma sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır (Bayram, 2017: 64). İlgilenilen değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol etmek amacıyla Q-Q grafiklerine bakılması, Komogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk gibi testler uygulanmaktadır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2018: 65-66). Bunun yanı sıra skewness (çarpıklık) değeri dağılımın ortalama simetriden ne kadar uzaklaştığını, kurtosis (basıklık) değeri ise dağılımın tepe noktalarının durumu hakkında bilgi vermektedir. Anket verilerinin normal dağılıma sahip olabilmesi için skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerinin -2 ve +2 aralığında olması gerektiğini ifade etmektedir (George ve Mallery, 2016: 114).

Tablo 16: Ekoturizm Tutum Ölçeğine Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları
Tutum Ölçeğine Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları

Ekoturizm Tutum Ölçeğine Ait İfadeler	Çarpıklık	Basıklık
Ekoturizmin gelişmesi yörenizin ekonomik durumunu iyileştirmiştir.	-,853	-,230
Ekoturizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmuştur.	-,823	-,297
Ekoturizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar.	-,578	-,538
Ekoturizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırır.	-,375	-,841
Ekoturizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi	-1,081	,326

üstlenir.		
Ekoturizm halkın yaşam kalitesini yükseltir.	-,737	-,308
Ekoturizm tarihi - kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.	-,691	-,427
Ekoturizm bölgenin tanıtımına katkı sağlar.	-1,323	,804
Ekoturizm, halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlar.	-,520	-,661
Ekoturizm doğanın korunmasına destek olur.	-,660	-,592
Ekoturizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlar.	-,341	-,731
Ekoturizm, insanları birbirine yakınlaştırır.	-1,021	,464
Ekoturizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerle övünç duymasına neden olur.	-,922	,112
Ekoturizm stresten uzaklaşmayı sağlar.	-1,147	,530
Ekoturizm ilimizin dışı açılmasını sağlar.	-1,110	,409
Ekoturizm doğa ile baş başa bir tatil sunar.	-1,089	,401

Tablo 16 incelendiğinde ekoturizm tutum ölçeğine ait ifadelerin -2 ve +2 değerleri arasında olduğu gözlemlenmektedir. Anket verilerinin normal dağılıma sahip olduğu çıkarımı yapılabilir.

4.3.Örneklemin Sosyo - Demografik Özellikleri

Verilerin toplanması amacıyla uygulanan anketin ilk sayfasında yerel halkın demografik özellikleri öğrenilmiştir. Ankete katılanların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olarak yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, Trabzon'da yaşama süresi, gelir durumu ve eğitim durumu sorulmuştur. Buna göre;

Tablo 17: Örneklemin Sosyo - Demografik Özellikleri

Göstergeler	Frekans (f)	Oran (%)
Yaş		
20'den küçük	80	%15,7
20-39 arası	290	%56,9
40-60 arası	107	%21
61 ve üzeri	33	%6,5

Cinsiyet

Kadın	289	%56,7
Erkek	221	%43,3

Medeni Durum

Evli	213	%41,8
Bekâr	297	%58,2

Meslek

Öğrenci	162	%31,8
İşçi	42	%8,2
İşsiz	34	%6,7
Esnaf-Tüccar	36	%7,1
Emekli	30	%5,9
Memur	123	%24,1
Diğer	83	%16,3

Trabzon'da Yaşam Süresi

1-20 yıl	201	%39,4
21-40 yıl	210	%41,2
41- 60 yıl ve üzeri	99	%19,4

Gelir Durumu

Asgari Ücret Altı	193	%37,8
2.324 TL – 3.324 TL	98	%19,2
3.325 TL – 4.325 TL	70	%13,7
4.326 TL – 5.326 TL	85	%16,7
5.327 TL – 6.327 TL	34	%6,7
6.328 TL ve üstü	30	%5,9

Eğitim Durumu

Lise	160	%31,4
Ön Lisans	31	%6,1
Lisans	275	%53,9
Lisansüstü	44	%8,6

Toplam	510	100
--------	-----	-----

Araştırma örneklemini oluşturan yerel halkın yaş göstergesi incelendiğinde %15,7'si 20 yaşından küçük, %56,9'u 20-39 yaş, %21'i 40-60 yaş, %6,5'i ise 61 yaş ve üzeri arasındadır. Katılımcıların çoğunluğunu 20-39 yaş arasındaki grubun oluşturduğu görülmektedir.

Ankete katılanların %56,7'si kadınlardan, %43,3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Buna göre katılımcıların cinsiyet oranları birbirine yakındır.

Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde %41,8'inin evli, %58,2'sinin bekâr olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun bekar olduğu tespit edilmiştir.

Ankete katılanların meslek grupları incelendiğinde %31,8'i öğrenci, %8,2'si işçi, %6,7'si işsiz, %7,1'i esnaf- tüccar, %5,9'u emekli, %24,1'i memur ve %16,3'ü diğer meslek grubuna sahip kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu öğrenciler ve memurlar oluşturmaktadır.

Trabzon'da yaşam süresi göstergesi incelendiğinde katılımcıların %39,4'ünün 1-20 yıl, %41,2'sinin 21-40 yıl, %19,4'ünün 41-60 yıl ve üstünde Trabzon'da yaşadıkları görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılanların çoğunluğunu 21-40 yıldır Trabzon'da yaşayan katılımcılar oluşturmaktadır.

Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde katılımcıların, %37,18'i asgari ücret altı, %19,2'si 2.324 TL – 3.324 TL, %13,7'si 3.325 TL – 4.325 TL, %16,7'si 4.326 TL – 5.326 TL, %6,7'si 5.327 TL – 6.327 TL, %5,9'unun ise 6.328 TL ve üstü kazancı olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu asgari ücret altı gelire sahip kişilerden oluşmaktadır.

Ankete katılan yerel halkın eğitim durumu incelendiğinde %31,4'ünün lise, %6,1'inin ön lisans, %53,9'unun lisans, %8,6'sının lisansüstü eğitim seviyesine sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre katılımcılardan lisans göstergesine sahip olanlar çoğunluğu oluşturmaktadır.

4.4.Yerel Halkın Ekoturizm Bilinç Düzeylerine İlişkin Verilerin Frekans Analizleri

4.4.1. Katılımcıların Ekoturizm Tanımlarına Yönelik Bulgular

Bu bölümde yerel halka ekoturizm kavramının tanımı sorularak bu konudaki algı düzeyi ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 18: Katılımcıların Ekoturizm Tanımlarına Yönelik Bulgular

Ekoturizm Kavramının Tanımı	Sayı (f)	Oran(%)
Çevre dostu turizmdir.	231	%45,3

Doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten turizmdir.	150	%29,4
Doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizmdir.	165	%32,4
Stresten kaçış ve rahatlama sağlayan bir turizmdir.	95	%18,6
Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahına katkı sağlayan bir turizmdir.	237	%46,5
Farklı kültürleri ve gelenekleri tanımaya olan veren turizmdir.	93	%18,2
Pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizmdir.	5	%1
Konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan turizmdir.	52	%10,2
Sportif aktiviteleri gerçekleştirebildiğim bir turizmdir.	62	%12,2

Tablo 18’de belirtildiği gibi yerel halkın ekoturizm kavramının tanımının sorusuna, %45,3’ü çevre dostu turizmdir, %29,4’ü doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten turizmdir, %32,4’ü doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizmdir, %18,6’sı stresten kaçış ve rahatlama sağlayan bir turizmdir, %46,5’i çevreyi koruyan ve yerel halkın refahına katkı sağlayan bir turizmdir, %18,2’si farklı kültürleri ve gelenekleri tanımaya olanak veren turizmdir, %1’i pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizmdir, %10,2’si konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan turizmdir, %12,2’si sportif aktiviteleri gerçekleştirebildiğim bir turizm çeşidi olarak ekoturizmi tanımlamaktadır. Katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde, “Çevre dostu turizm” ve “Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahına katkı sağlayan bir turizmdir” ifadeleri en çok oy alan seçeneklerdir. Bu durum katılımcıların çevreye karşı duyarlı olduklarını göstermektedir. Katılımcıların en az tercih ettiği seçenek ise %1’lik oranla “Pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizm” olarak ortaya çıkmaktadır. Ekoturizm tanımı ile ters düşen bu seçenek, yöre halkının genellikle ekoturizm kavramının tanımı ile bağdaşan cevaplar verdiği ve ekoturizm kavramı hakkında bilgi sahibi olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.4.2. Katılımcıların Eğlenceye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerine Yönelik

Verdikleri Yanıtların Frekans Analizi

Bu bölümde çalışmaya katılan yerel halkın Trabzon ilinde eğlenceye dayalı yapılan ekoturizm aktivitelerinin yapılabilme seçeneklerine verdikleri cevaplar incelenmiştir.

Tablo 19: Katılımcıların Eğlenceye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerinin Yapılma Olanına İlişkin Verdikleri Yanıtların Frekans İstatistikleri

Ekoturizm Aktiviteleri	Sayı (f)	Oran (%)
Balon Turizmi	26	%5,1
Dağ/Kaya Tırmanışı	272	%53,3
Doğa Keşfi	360	%70,6
Atlı Doğa Yürüyüşü	73	%14,3
Bisiklet Turizmi	128	%25,1
Doğa Yürüyüşü	419	%82,2

Ankete katılanların Trabzon ilinde eğlenceye dayalı ekoturizm etkinliklerinin yapılma olanağına ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, %5,1'i balon turizmi, %53,3'ü dağ/kaya tırmanışı, %70,6'sı doğa keşfi, %14,3'ü atlı doğa yürüyüşü, %25,1'i bisiklet turizmi, %82,2'si doğa yürüyüşü yanıtını vermiştir. Tablo 19'da görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu doğa yürüyüşü ve doğa keşfi cevabını vermiştir. Dolayısıyla yöre halkı ekoturizmin doğa temelli bir turizm çeşidi olup, Trabzon'da bu aktivitelerin uygulanabileceğini bilmektedir. Trabzon ilinde özellikle Dünya'nın en tehlikeli yollarından biri olan Derebaşı Virajlarında (D-915 yolunda), doğa yürüyüşleri düzenlenerek bölge turizme kazandırılmaktadır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018). Katılımcıların en az katılım gösterdiği seçenek ise %5,1 ile balon turizmi olmuştur. Yöre halkı, Trabzon ilinde ekoturizm aktivitelerinden balon turizminin yapılmadığını bilmektedir. Katılımcıların eğlenceye dayalı ekoturizm çeşitlerinin Trabzon ilindeki uygulanabilirliği konusunda bilinçli oldukları görülmektedir.

4.4.3. Katılımcıların Öğrenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerine Yönelik Verdikleri Yanıtların Frekans Analizi

Bu bölümde çalışmaya katılan yerel halkın Trabzon ilinde öğrenmeye dayalı yapılan ekoturizm aktivitelerinin yapılabilme seçeneklerine verdikleri cevaplar incelenmiştir.

Tablo 20: Katılımcıların Öğrenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerinin Yapılma Olanasına İlişkin Verdikleri Yanıtların Frekans İstatistiklerileri

Ekoturizm Aktiviteleri	Sayı (f)	Oran (%)
Doğa Fotoğrafçılığı	428	%83,9
Jeomorfolojik Oluşumları İzleme	54	%10,6
Yaban Hayatı Gözlemciliği	180	%35,3
Gelenek Görenek Turizmi	215	%42,2
Kültür Yürüyüşleri	236	%46,3
Tarihsel Alan Turizmi	254	%49,8
Botanik Turizmi	177	%34,7
Olağanüstü Olayları İzleme	26	%5,1
Festival Turizmi	161	%31,6
Karayolu Turizmi	69	%13,5
Tarım/Çiftlik Turizmi	139	%27,3
İnanç Turizmi	112	%22

Ankete katılanların Trabzon ilinde öğrenmeye dayalı ekoturizm etkinliklerinin yapılma olanağına ilişkin verdikleri yanıtları incelendiğinde, %83,9'u doğa fotoğrafçılığı, %10,6'sı jeomorfolojik oluşumları izleme, %35,3'ü yaban hayatı gözlemciliği, %42,2'si gelenek görenek turizmi, %46,3'ü kültür yürüyüşleri, %49,8'i tarihsel alan turizmi, %34,7'si botanik turizmi, %5,1'i olağanüstü olayları izleme, %31,6'sı festival turizmi, %13,5'i karayolu turizmi, %27,3'ü tarım/çiftlik turizmi, %22'si ise inanç turizmi seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların en fazla işaretlediği seçenek doğa fotoğrafçılığıdır. Yörede uygulanabilecek ekoturizm aktivitelerinden biri olan doğa fotoğrafçılığı, çeşitli kulüplerin organize ettiği yarışmalarla özellikle son zamanlarda Kadıralak Yaylasında ekoturizm aktivitelerinden biri olan yayla turizmi sayesinde keşfedilen "mavi yıldız çiçeğiyle" doğa fotoğrafçılığında bu bölgede yapılmasıyla birlikte, yerel halk tarafından bilinirliği artmıştır. Katılımcılar tarafından en az tercih edilen seçenek olağanüstü olayları izleme ifadesi olmuştur. Bu

durum ankete katılanların öğrenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri hakkında bilinç düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.

4.4.4. Katılımcıların Dinlenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinliklerine Yönelik Verdikleri Yanıtların Frekans Analizi

Bu bölümde çalışmaya katılan yerel halkın Trabzon ilinde dinlenmeye dayalı yapılan ekoturizm aktivitelerinin yapılabilme seçeneklerine verdikleri cevaplar incelenmiştir.

Tablo 21: Katılımcıların Dinlenmeye Dayalı Yapılan Ekoturizm Aktivitelerinin Yapılma Olanağına İlişkin Verdikleri Yanıtların Frekans İstatistikleri

Ekoturizm Aktiviteleri	Sayı(f)	Oran (%)
Klimatizm	123	%24,1
Kamp/Karavan Turizmi	373	%73,1
Kaplıca Turizmi	76	%14,9
Deniz/Kumsal Turizmi	289	%56,7

Ankete katılanların Trabzon ilinde dinlenmeye dayalı ekoturizm etkinliklerinin yapılma olanağına ilişkin verdikleri yanıtları incelendiğinde, %24,1'i klimatizm, %73,1'i kamp/karavan turizmi, %14,9'u kaplıca turizmi %56,7'si ise deniz/kumsal turizmi ifadesini seçmiştir. Kamp/Karavan turizmi katılımcılar arasında en fazla tercih edilen seçenektir. Deniz ve kumsal turizmi ekoturizm kavramına uzak kalmasına rağmen katılımcılar arasında ikinci olarak en çok tercih edilen seçenek olmuştur. Kaplıca turizmi ise katılımcılar tarafından en az tercih edilen seçenek olmuştur.

4.4.5. Katılımcılara Göre Aktivitelerin Ekoturizm Etkinliği Olarak Kabul Edilebilirliği

Bu bölümde katılımcılara aktivitelerden hangilerinin ekoturizm etkinliği olarak kabul edilebileceği sorulmuştur. Katılımcılardan aktiviteleri “Uygun”, “Kısmen Uygun” ve “Uygun Değil” olarak kategorize etmeleri istenmiştir.

Tablo 22: Katılımcılara Göre Aktivitelerin Ekoturizm Etkinliği Olarak Kabul Edilebilirliği Frekans Analizi

Ekoturizm Aktiviteleri	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil
Sualtı Dalışı	%40,4	%35,9	%23,7
Kuş Gözlemciliği	%50,4	%31	%18,6
Bisiklet Gezisi	%51,4	%32,2	%16,5
Bitki Gözleme	%72,2	%20,6	%7,3
Festivaller	%47,5	%29,4	%23,1
Kano – Rafting	%51,8	%29,4	%18,8
Doğa Yürüyüşleri	%91	%14,3	%6,3
Fotoğrafçılık	%79,4	%14,3	%6,3
Jeep Safari	%33,3	%32	%34,7
Tarihi Arkeolojik Geziler	%53,9	%31,4	%14,7
Yamaç Paraşütü	%39,6	%37,3	%23,1
Avcılık	%39,2	%20,8	%40
Mağaracılık	%41,8	%34,1	%24,1
At Gezisi	%35,7	%37,3	%27,1
Dağa Tırmanma	%76,5	%17,8	%5,7
Kış Turizmi	%55,3	%32	%12,7
Tarım Çiftlik Turizmi	%58,4	%27,5	%15,9
Termal Turizm	%32,4	%32,5	%35,1
Yat Turları	%24,1	%32,5	%43,7
Yaban Hayvanlarını G.	%54,1	%29,6	%16,3
Macera Spor Turizmi	%52	%32,4	%15,7
Karayolu Seyahat Turizmi	%39,8	%33,9	%26,3
Sportif Olta Balıkçılığı	%52,5	%31,4	%16,1
Yön Bulma	%43,3	%35,3	%21,4

Balon Turizmi	%22	%29	%49
Bungee Jumping	%25,1	%33,5	%41,4
Kampçılık	%70,8	%22	%7,3

Ekoturizm aktivitelerinin amacına uygunluk düzeyleri incelendiğinde katılımcıların %40'ı sualtı dalışı, %50,4'ü kuş gözlemciliği, %51,4'ü bisiklet gezisi, %72,2'si bitki gözleme, %47,5'i festivaller, %51,8'i kano-rafting, %91'i doğa yürüyüşleri, %79,4'ü fotoğrafçılık, %33,3'ü jeep safari, %53,9'u tarihi arkeolojik geziler, %39,6'sı yamaç paraşütü, %39,2'si avcılık, %41,8'i mağaracılık, %35,7'si at gezisi, %76,5'i dağa tırmanma, %55,3'ü kış turizmi, %58,4'ü tarım çiftlik turizmi, %32,4'ü termal turizm, %24,1'i yat turları, %54,1'i yaban hayvanlarını gözleme, %49,3'ü macera spor turizmi, %52'si karayolu seyahat turizmi, %52,5'i sportif olta balıkçılığı, %43,3'ü yön bulma, %22'si balon turizmi, %25,1'i bungee jumping, %70,8'i kampçılık göstergelerini uygun olarak seçmiştir. Ekoturizm aktivitelerinin en fazla ifade edilen seçenekler sırasıyla, doğa yürüyüşleri, fotoğrafçılık, dağa tırmanma, bitki gözleme ve kampçılıktır. Ekoturizm etkinliklerine uygun olan bu göstergelerin yerel halk tarafından da yüksek oy alması yöre halkının bu konuda bilinçli olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların kısmen uygun seçeneğinden en çok tercih ettikleri, %37,3 ile yamaç paraşütü ile at gezisi, %35,9 ile sualtı dalışı aktiviteleridir.

Katılımcıların amacına uygun olmayan olarak ifade ettikleri seçenekler ise %49 ile balon turizmi, %43,7 ile yat turları, %41,4 ile bungee jumping'tir. Yerel halkın yaşadığı bölgede bu aktivitelerin yapılmamasından dolayı terimler yabancı gelmiş olabileceğinden yöre halkı tarafından seçilmediği düşünülmektedir.

4.4.6. Tutum Ölçeği İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 23'te katılımcıların tutum ölçeğindeki ifadelerine ilişkin tanımlayıcı değerler yer almaktadır.

Tablo 23: Tutum Ölçeği İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	$\bar{x}$
Ekoturizmin gelişmesi yörenizin ekonomik durumunu iyileştirmiştir	(n) 55 (%) 10,8	37 7,3	81 15,9	199 39	138 27,1	3,64	
Ekoturizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmuştur.	(n) 46 (%) 9	53 10,4	69 13,5	204 40	138 27,1	3,65	
Ekoturizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar.	(n) 43 (%) 8,4	62 12,2	111 21,8	182 35,7	112 22	3,50	
Ekoturizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırır.	(n) 58 (%) 11,4	80 15,7	119 23,3	169 33,1	84 16,5	3,27	
Ekoturizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenir.	(n) 39 (%) 7,6	41 8	49 9,6	217 42,5	164 32,2	3,83	
Ekoturizm halkın yaşam kalitesini yükseltir.	(n) 46 (%) 9	47 9,2	99 19,4	194 38	124 24,3	3,59	
Ekoturizm tarihi - kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.	(n) 47 (%) 9,2	51 10	100 19,6	185 36,3	127 24,9	3,57	
Ekoturizm bölgenin tanıtımına katkı sağlar.	(n) 43 (%) 8,4	29 5,7	31 6,1	190 37,3	217 42,5	3,99	
Ekoturizm, halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlar.	(n) 52 (%) 10,2	61 12	118 23,1	170 33,3	109 21,4	3,43	
Ekoturizm doğanın korunmasına destek olur.	(n) 49 (%) 9,6	61 12	86 16,9	182 35,7	132 25,9	3,56	

Ekoturizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlar.	(n)	50	88	135	175	62	3,21
	(%)	9,8	17,3	26,5	34,3	12,2	
Ekoturizm, insanları birbirine yakınlaştırır.	(n)	39	32	79	238	122	3,72
	(%)	7,6	6,3	15,5	46,7	23,9	
Ekoturizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerle övünç duymasına neden olur.	(n)	36	41	80	206	147	3,75
	(%)	7,1	8	15,7	40,4	28,8	
Ekoturizm stresten uzaklaşmayı sağlar.	(n)	43	31	51	224	161	3,84
	(%)	8,4	6,1	10	43,9	31,6	
Ekoturizm ilimizin dışa açılmasını sağlar.	(n)	40	36	52	212	170	3,85
	(%)	7,8	7,1	10,2	41,6	33,3	
Ekoturizm doğa ile baş başa bir tatil sunar.	(n)	45	28	64	214	159	3,81
	(%)	8,8	5,5	12,5	42	31,2	

Katılımcıların tutum ölçeğinde olarak en fazla katılım sağladıkları ifade $\bar{x}= 3,99$ ortalama ile ekoturizm bölgenin tanıtımına katkı sağlar seçeneği olmuştur. Anket katılımcılarının ikinci en fazla tercih ettikleri seçenek $\bar{x}= 3,84$ ortalama ile ekoturizm ilimizin dışa açılmasını sağlar ifadesi olmuştur. Dolayısıyla yöre halkı ekoturizmi Trabzon ilinin farklı bölgelerden turist çekmek için bir araç olarak görmektedir. Katılımcıların en fazla katıldığı üçüncü ölçek maddesi ise $\bar{x}=3,84$ ortalamayla ekoturizm stresten uzaklaşmayı sağlar ifadesi olmuştur.

Katılımcıların tutum ölçeğinde en az katılım gösterdikleri seçenek $\bar{x}= 3,21$ ortalama ile ekoturizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlar ifadesi olmuştur. Anket katılımcılarının en az katılım gösterdikleri ikinci ifade ise $\bar{x}= 3,27$ ortalama ile ekoturizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırır seçeneği olmuştur. Bu durum da yerel halkın ekoturizmi ticari ve sanayi faaliyetlerinin gelişmesini sağlamadan ve bir şehirleşme aracı olarak değil aksine kırsal bölgelerin sürdürülebilir bir biçimde hem ekonomik hem çevresel hem de sosyo kültürel bakımdan var olması için gerek duyulan bir terim olarak görmektedir. Katılımcıların

en az katıldıkları 3. ölçek maddesi ise $\bar{x}= 3,43$ ortalama ile ekoturizm halkın çevreyi daha temiz tutmasını sağlar ifadesi olmuştur.

4.5.Hipotez Testleri

Bu bölümde çalışmanın amacı doğrultusunda geliştirilen hipotezlerin testleri yapılacaktır.

4.5.1. Ankete Katılanların Cinsiyetlerine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir

Ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeğinin alt boyutlarına göre cinsiyet ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan bağımsız gruplarda T-Testi sonuçları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24: Cinsiyet Değişkeni ile Katılımcıların Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ortalama	S.s	T	Sig(p)
Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı	Kadın	289	3,65	,949	,387	,699
	Erkek	221	3,61	,964		
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı	Kadın	289	3,82	,1,02	,883	,378
	Erkek	221	3,74	1,01		
Ekoturizmin Çevreye Katkısı	Kadın	289	3,56	,932	,978	,328
	Erkek	221	3,48	,968		

*p<0,05

Anket katılımcılarının seçimlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup T-Testi sonucunda “p” değeri incelenmelidir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı” alt boyutunda, p değeri 0,699 olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda (p<0,05) denklemi sağlanmadığından, kadın ve erkek katılımcıların ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla “H_{1a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.” hipotezi reddedilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı” alt boyutunda, p değeri 0,378 olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda $p < 0,05$ denklemi sağlanmadığından, kadın ve erkekler katılımcıların ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. “H_{1b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.” hipotezi reddedilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “ekoturizmin çevreye katkısı” alt boyutunda, p değeri 0,328 olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda $p < 0,05$ denklemi sağlanmadığından, kadın ve erkekler katılımcıların ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. “H_{1c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.” hipotezi reddedilmiştir.

“Trabzon’da yaşayan yerel halkın cinsiyetlerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir” şeklindeki H₁ hipotezi reddedilmiştir.

4.5.2. Ankete Katılanların Medeni Durumlarına Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir

Ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeğinin alt boyutlarına göre medeni durum ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan bağımsız gruplarda T-Testi sonuçları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25: Medeni Durum Değişkeni ile Katılımcıların Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Alt Boyutlar	M. Durum	N	Ortalama	S.s	T	Sig(p)
Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı	Evli	213	3,72	,853	1,68	,092
	Bekâr	297	3,58	,1,01		
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı	Evli	213	3,90	,920	2,14	,032*
	Bekâr	297	3,71	1,08		
Ekoturizmin Çevreye Katkısı	Evli	213	3,64	,869	2,32	,021*
	Bekâr	297	3,45	,994		

* $p < 0,05$

Katılımcıların medeni durumlarına göre “ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı” alt boyutunda, p değeri ,092 olarak ortaya çıkmıştır. ($p < 0,05$) denklemi

sağlanamadığından, evli ve bekâr katılımcıların ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. “H_{3a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.” hipotezi reddedilmiştir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre “ekoturizmin sosyol-kültürel gelişmeye katkısı” alt boyutunda, p değeri ,032 olarak ortaya çıkmıştır. ($p < 0,05$) denklemi sağlandığından, evli ve bekâr katılımcıların ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda anlamlı bir farklılık vardır. Bu durumda “H_{3b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel çevreye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.” hipotezi kabul edilmiştir. Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutunun aritmetik ortalaması incelendiğinde medeni durum değişkenine göre evlilerin bekârlardan daha çok olumlu tutum gösterdiği ortaya çıkmıştır ($\bar{x}_{\text{Evli}}=3,90$, $\bar{x}_{\text{Bekar}}=3,71$).

Katılımcıların medeni durumlarına göre “ekoturizmin çevreye katkısı” alt boyutunda, p değeri ,021 olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda ($p < 0,05$) denklemi sağlandığından, evli ve bekâr katılımcıların ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Dolayısıyla “H_{3c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.” hipotezi kabul edilmiştir. Söz konusu alt boyutun aritmetik ortalaması incelendiğinde, medeni durum değişkenine göre evli grubun bekârlardan daha çok olumlu tutum gösterdiği gözlemlenmektedir ($\bar{x}_{\text{Evli}}=3,64$, $\bar{x}_{\text{Bekar}}=3,45$).

Ekoturizmin, çevreye katkı, ekonomik gelişmeye katkı ve sosyo-kültürel gelişmeye katkı boyutlarının aritmetik ortalamalarında evlilerin, bekârlardan daha fazla tutum gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Evli çiftlerin bekârlara göre daha sık seyahat etmeleri ve birlikte aktivitelere katılmalarının bu sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

“Trabzon’da yaşayan yerel halkın medeni durumlarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir” ifadesinden oluşan H₃ hipotezi sosyo-kültürel çevreye ve doğal çevreye katkı boyutu açısından kabul edilmiştir.

4.5.3. Ankete Katılanların Yaşlarına Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların yaşları ile ekoturizm tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) testi yapılacaktır. İki den fazla bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan istatistiksel analiz yöntemine tek yönlü varyans analizi denir (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2018: 124).

Ankete katılanların yaş durumu ile ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği arasında öncelikli olarak varyansların eşitliğine bakılmıştır. Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda ($,009 < ,05$), ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda ($,009 < ,05$) ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda ($,024 < ,05$) olduğundan grup varyanslarının eşit olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla tek yönlü varyans analizi yapabilmek için gerekli olan ön şart sağlanamamıştır. Bu aşamada Anova testi yerine aşağıdaki Welch testi tablosu dikkate alınacaktır.

Tablo 26: Yaş Değişkenine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Welch Testi

Alt Boyutlar	İstatistik	df1	df2	Sig
Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı	1,838	3	127,875	,144
Ekoturizmin Sosyo Kültürel Gelişmeye Katkısı	4,771	3	124,637	,005*
Ekoturizmin Çevreye Katkısı	10,164	3	123,894	,000*

* $P < ,05$

Yaş değişkenine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği Welch testi sonucunda ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda p değeri ($,144 > ,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutu için çoklu karşılaştırma (post hoc) testine yer verilmeyecektir. Ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda ($,005 < ,05$) olduğundan ve çevreye katkısı alt boyutunda ($,000005 < ,05$) olduğundan yaş durumu ile aralarında anlamlı bir fark

bulunmaktadır. Levene Testinde varyansların eşitliği reddedildiğinden, çoklu karşılaştırma (post hoc) testlerinden “Equality varience is not assumed” bölümündeki testlerden (Durmuş, Yurtkoru, Çinko, 2018: 133) games howel testi uygulanacaktır.

Tablo 27: Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı Alt Boyutu İle Yaş Durumu Arasındaki Çoklu Karşılaştırma Test Sonucu

Bağımlı Değişken	Çoklu Karşılaştırma	$\bar{X}$	Yaş/I	Yaş/J	Anlamlı Farklılık (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Değeri
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı	Games Howel	3,48	20'den küçük	20-39	-,29580	,13930	,152
				40-60	-,48525*	,15363	,010
				61 ve üzeri	-,56866*	,17749	,010
		3,78	20-39	20'den küçük	,29580	,13930	,152
				40-60	-,18945	,10800	,299
				61 ve üzeri	-,27286	,13988	,221
		3,96	40-60	20'den küçük	,48525*	,15363	,010
				20-39	,18945	,10800	,299
				61 ve üzeri	-,08340	,15416	,949
		4,05	61 ve üzeri	20'den küçük	,56866*	,17749	,010
				20-39	,27286	,15416	,221
				40-60	,08340	,17749	,949

Tablo 27 incelendiğinde ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda yaşı 20'den küçük olanlar yaşı 40-60 arası ($0,010 < 0,05$) ve 61 yaş ve üzeri ($0,010 < 0,05$) olan gruplar ile arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde Trabzon'da yaşayan 61 yaş ve üzeri kişilerin diğer yaş gruplarına göre ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısının olumlu yönlerini algılamaları daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 28: Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu İle Yaş Durumu Arasındaki Çoklu Karşılaştırma Test Sonucu

Bağımlı Değişken	Çoklu Karşılaştırma	$\bar{X}$	Yaş/I	Yaş/J	Anlamlı Farklılık (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Değeri
Ekoturizmin Çevreye Katkısı	Games Howel	3,25	20'den küçük	20-39	-,20638	,121150	,329
				40-60	-,54874*	,13285	,0003
				61 ve üzeri	-,70258*	,16376	,0002
		3,46	20-39	20'den küçük	,20638	,121150	,329
				40-60	-,34236*	,09747	,003
				61 ve üzeri	-,49620*	,13663	,004
		3,80	40-60	20'den küçük	,54874*	,13285	,0003
				20-39	,34236*	,09747	,003
				61 ve üzeri	-,15384	,14681	,722
		3,95	61 ve üzeri	20'den küçük	,70258*	,16376	,0002
				20-39	,49620*	,13663	,004
				40-60	,15384	,14681	,722

Tablo 28 incelendiğinde ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda yaşı 20'den küçük olanlar yaşı 40-60 arası ve 61 ve üzeri yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Yaş gruplarının ortalamaları incelendiğinde 61 ve üzeri yaş grubunda olanlar diğer yaş gruplarına göre ekoturizmin çevreye katkısını daha fazla olumlu yönde adlandırmaktadır.

Tablo 26'da anket katılımcılarının ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği alt boyutlarıyla yaş değişkeni arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını ölçmek için yapılan Welch testi sonuçlarına göre:

Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutu ($p=0,144>0,05$) ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla “ H_{2a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi reddedilmiştir.

Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutu ($p=0,005<0,05$) ile yaş değişkeni ile arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu durumda “ H_{2b} : Ekoturizmin

sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi kabul edilmiştir.

Ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutu ($p=0,000005<0,05$) ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu bağlamda “H_{2c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi kabul edilmiştir.

“Trabzon’da yaşayan yerel halkın yaş gruplarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir” ifadesinden oluşan H₂ hipotezi sosyo-kültürel çevreye ve doğal çevreye katkı boyutu açısından kabul edilmiştir.

4.5.4. Ankete Katılanların Mesleklerine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların meslek grupları ile ekoturizm tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) testi yapılacaktır. Ankete katılanların mesleklerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği arasında öncelikli olarak varyansların eşitliğine bakılmıştır. Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda ($,001<,05$), ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda ($,002<,05$) ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda ($,118>,05$) olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı ve sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda varyans analizi yapabilmek için gerekli ön şart sağlanamamıştır. Bu aşamada Anova tablosu yerine Welch testi dikkate alınacaktır. Ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda ise varyans analizi yapabilmek için gerekli ön şart sağlanmıştır.

Tablo 29: Meslek Değişkenine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Welch Testi

Alt Boyutlar	İstatistik	df1	df2	Sig
Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı	2,149	6	139,021	,052
Ekoturizmin Sosyo Kültürel Gelişmeye Katkısı	2,696	3	137,728	,017*

* $p<0,05$

Meslek değişkenine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği Welch testi sonucunda ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda p değeri ($,052 > ,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutu için çoklu karşılaştırma (post hoc) testine yer verilmeyecektir. Ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda ($,017 < ,05$) olduğundan meslek durumu ile aralarında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Levene Testinde varyansların eşitliği reddedildiğinden, çoklu karşılaştırma (post hoc) testlerinden games howel testi uygulanacaktır.

Tablo 30: Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı Alt Boyutu İle Meslek Durumu Arasındaki Çoklu Karşılaştırma Test Sonucu

Bağımlı Değişken	Çoklu Karşılaştırma	$\bar{X}$	Meslek/I	Meslek/J	Anlamlı Farklılık (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Değeri
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye Katkısı	Games Howel	3,59	Öğrenci	İşçi	-,40300	,16399	,190
				İşsiz	-,23983	,19667	,883
				Esnaf	-,55478*	,17817	,043
				Emekli	-,40062	,16523	,209
				Memur	-,30529	,11737	,130
				Diğer	-,08967	,15353	,997
		3,99	İşçi	Öğrenci	,40300	,16399	,190
				İşsiz	,16317	,22531	,991
				Esnaf	-,15179	,20936	,991
				Emekli	,00238	,19846	1,000
				Memur	,09771	,16081	,996
				Diğer	,31332	,18883	,644
		3,83	İşsiz	Öğrenci	,23983	,19667	,883
				İşçi	-,16317	,22531	,991
				Esnaf	-,31495	,23583	,833
				Emekli	-,16078	,22621	,991
				Memur	-,06546	,19403	1,000
				Diğer	,15016	,21781	,993
		4,14	Esnaf-Tüccar	Öğrenci	,55478*	,17817	,043
				İşçi	,15179	,20936	,991
				İşsiz	,31495	,23583	,833
				Emekli	,15417	,21033	,990
				Memur	,24949	,17526	,787
				Diğer	,46511	,20127	,252
		3,99	Emekli	Öğrenci	,40062	,16523	,209
				İşçi	-,00238	,19846	1,000
				İşsiz	,16078	,22621	,991
				Esnaf	-,15417	,21033	,990
				Memur	,09533	,16208	,997

				Diğer	,31094	,18991	,659
		3,89	Memur	Öğrenci	,30529	,11737	,130
				İşçi	-,09771	,16081	,996
				İşsiz	,06546	,19403	1,000
				Esnaf	-,24949	,17526	,787
				Emekli	-,09533	,16208	,997
				Diğer	,21562	,15013	,781
		3,68	Diğer	Öğrenci	,08967	,15353	,997
				İşçi	-,31332	,18883	,644
				İşsiz	-,15016	,21781	,993
				Esnaf	-,46511	,20127	,252
				Emekli	-,31094	,18991	,659
				Memur	-,21562	,15013	,781

Tablo 30 incelendiğinde ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda mesleği öğrenci olanlar mesleği esnaf-tüccar olanlara göre anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Meslek gruplarının ortalamaları incelendiğinde esnaf ve tüccarların diğer meslek gruplarına göre ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısını daha fazla olumlu yönde adlandırmaktadır.

Ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda varyans eşitliği ($1,118 > ,05$) sağlandığından, meslek grubu ile farklılıkları incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 31: Meslek Grubuna Göre Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu Varyans Analizi

ANOVA						
Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu		Karelerin Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	P
	Gruplar Arası	17,995	6	2,999	3,432	,002*
	Gruplar İçi	439,512	503	,874		
	Toplam	457,507	509			

* $p < ,05$

Tablo 31 incelendiğinde, ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutu ($F=3,432$, $p=,002 < ,05$) ile meslek grubu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Anlamlı bir fark olmasından dolayı çoklu karşılaştırma (post hoc) testlerinden Tukey testi yapılacaktır.

Tablo 32: Meslek Grubuna Göre Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Çoklu Karşılaştırma	$\bar{X}$	Meslek/I	Meslek/J	Anlamlı Farklılık (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Değeri
Ekoturizmin Çevreye Katkısı	Tukey	3,59	Öğrenci	İşçi	-,36720	,16186	,261
				İşsiz	-,16972	,17633	,962
				Esnaf	-,54815*	,17224	,026
				Emekli	-,58148*	,18579	,030
				Memur	-,31075	,11179	,082
				Diğer	-,15377	,12618	,887
		3,99	İşçi	Öğrenci	,36720	,16186	,261
				İşsiz	,19748	,21565	,970
				Esnaf	-,18095	,21231	,979
				Emekli	-,21429	,22345	,962
				Memur	,05645	,16706	1,000
				Diğer	,21343	,17701	,892
		3,83	İşsiz	Öğrenci	,16972	,17633	,962
				İşçi	-,19748	,21565	,970
				Esnaf	-,37843	,22354	,621
				Emekli	-,41176	,23415	,577
				Memur	-,14103	,18112	,987
				Diğer	,01595	,19033	1,000
		4,14	Esnaf-Tüccar	Öğrenci	,54815*	,17224	,026
				İşçi	,18095	,21231	,979
				İşsiz	,37843	,22354	,621
				Emekli	-,03333	,23108	1,000
				Memur	,23740	,17713	,833
				Diğer	,39438	,18655	,346
		3,99	Emekli	Öğrenci	,58148 *	,18579	,030
				İşçi	,21429	,22345	,962
				İşsiz	,41176	,23415	,577
				Esnaf	,03333	,23108	1,000
				Memur	,27073	,19034	,790
				Diğer	,42771	,19913	,326
		3,89	Memur	Öğrenci	,31075	,11179	,082
				İşçi	-,05645	,16706	1,000
				İşsiz	,14103	,18112	,987
				Esnaf	-,23740	,17713	,833
				Emekli	-,27073	,19034	,790
				Diğer	,15698	,13278	,901
		3,68	Diğer	Öğrenci	,15377	,12618	,887
				İşçi	-,21343	,17701	,892
				İşsiz	-,01595	,19033	1,000
				Esnaf	-,39438	,18655	,346
				Emekli	-,42771	,19913	,326
				Memur	-,15698	,13278	,901

Tablo 32 incelendiğinde, uygulanan tukey testi sonucunda ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda öğrencilerle ensaf meslek grubu arasında ($0,026 < 0,05$), yine öğrencilerle, emekli meslek grubu arasında ($0,030 < 0,05$) anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde esnafların ekoturizmin çevreye katkısını diğer meslek gruplara göre daha olumlu algıladığı gözlemlenmektedir.

Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda yapılan Welch testi sonucunda ($p=0,052 > 0,05$) olduğundan “H_{4a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir.” hipotezi reddedilmiştir.

Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda Welch testi sonucunda ($p=0,017 < 0,05$) olduğundan “H_{4b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi kabul edilmiştir.

Ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutu tek yönlü varyans analizi sonucuna göre ($p=0,002 < 0,05$) olduğundan “H_{4c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi kabul edilmiştir.

“Trabzon’da yaşayan yerel halkın, meslek gruplarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir” ifadesinden oluşan H₄ hipotezi sosyo-kültürel çevreye ve doğal çevreye katkı boyutu açısından kabul edilmiştir.

4.5.5. Ankete Katılanların Trabzon’da Yaşama Sürelerine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir.

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların Trabzon’da yaşam süreleri ile ekoturizm tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) testi yapılacaktır. Ankete katılanların Trabzon’da yaşam sürelerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği arasında öncelikli olarak varyansların eşitliğine bakılmıştır. Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda ($0,001 < 0,05$), ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda ($0,001 < 0,05$) ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda ($0,005 < 0,05$) olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı, sosyo-kültürel gelişmeye katkısı ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda varyans analizi yapabilmek için

gerekli ön şart sağlanamamıştır. Bu aşamada Anova tablosu yerine Welch testi dikkate alınacaktır.

Tablo 33: Trabzon’da Yaşam Süresine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Welch Testi

Alt Boyutlar	İstatistik	df1	df2	Sig
Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı	5,655	2	279,218	0,004*
Ekoturizmin Sosyo Kültürel Gelişmeye Katkısı	6,254	2	276,717	0,002*
Ekoturizmin Çevreye Katkısı	10,128	2	277,031	0,00005*

*p<0,05

Trabzon’da yaşam süresi değişkenine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği Welch testi sonucunda, ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda p değeri (0,004<,05) ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda (0,002<,05) ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda (0,00005<,05) olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Trabzon’da yaşam süresi ile aralarında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Oluşan farkın hangi grupta olduğunu tespit etmek amacıyla Levene Testinde varyansların eşitliği reddedildiğinden, çoklu karşılaştırma (post hoc) testlerinden games howel testi uygulanacaktır.

Tablo 34: Trabzon’da Yaşam Süresine Göre Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Çoklu Karşılaştırma Testleri

Bağımlı Değişken	Çoklu Karşılaştırma	$\bar{x}$	Trabzon’da Yaşam Süresi/I	Trabzon’da Yaşam Süresi /J	Anlamlı Farklılık (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Değeri
Ekoturizmin Ekonomik Çevreye Katkısı	Games Howel	3,45	1-20 yıl	21-40 yıl	-,30896*	,09657	,004
				41-60 yıl ve üzeri	-,27678*	,10944	,032
		3,76	21-40 yıl	1 – 20 yıl	,30896*	,09657	,004
				41-60 yıl ve üzeri	,03218	,10279	,947
		3,73	41-60 yıl ve üzeri	1-20 yıl	,27678*	,10944	,032
				21-40 yıl	-,03218	,10279	,947
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Gelişmeye		3,59	1-20 yıl	21-40 yıl	-,30314*	,10292	,010
				41-60 yıl ve üzeri	-,37641*	,11828	,005
		3,89	21-40 yıl	1 – 20 yıl	,30314*	,10292	,010

Katkısı	Games Howel			41-60 yıl ve üzeri	-,07327	,11092	,787
		3,96	41-60 yıl ve üzeri	1-20 yıl	,37641*	,11828	,005
				21-40 yıl	,07327	,11092	,787
Ekoturizmin Çevreye Katkısı	Games Howel	3,35	1-20 yıl	21-40 yıl	-,20776	,09487	,074
				41-60 yıl ve üzeri	-,49019*	,10879	,000
		3,56	21-40 yıl	1 – 20 yıl	,20776	,09487	,074
				41-60 yıl ve üzeri	-,28242*	,10293	,018
		3,84	41-60 yıl ve üzeri	1-20 yıl	,49019*	,10879	,000
				21-40 yıl	,28242*	,10293	,018

Tablo 34 incelendiğinde yapılan Games Howel testi sonucunda ekoturizmin ekonomik çevreye katkısı alt boyutunda Trabzon’da yaşam süresi 1-20 yıl olanlar, Trabzon’da yaşam süresi 21-40 yıl ve 41-60 yıl üzeri olanlara göre farklılık oluşturmaktadır. Dolayısıyla “H_{5a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu Trabzon’da yaşam süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir” kabul edilmiştir.

Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda Trabzon’da yaşam süresi 1-20 yıl olanlar, Trabzon’da yaşam süresi 21-40 yıl ve 41-60 yıl üzeri olanlara göre farklılık oluşturmaktadır. Bu durumda “H_{5b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu Trabzon’da yaşam süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi kabul edilmiştir.

Ekoturizmin çevreye katkı boyutunda ise Trabzon’da yaşam süresi 41-60 yıl ve üzeri olanlar, Trabzon’da yaşam süresi 1-20 yıl ve 21-40 yıl olanlara göre farklılık oluşturmaktadır. Ve “H_{5c}: Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu Trabzon’da yaşam süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi kabul edilmiştir.

“Trabzon’da yaşayan yerel halkın, yörede ikamet sürelerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir” ifadesi H₅ hipotezi kabul edilmiştir.

4.5.6. Ankete Katılanların Gelir Durumlarına Göre Ekoturizmin Olumlu

Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların gelir durumları ile ekoturizm tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) testi yapılacaktır. Ankete katılanların mesleklerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği arasında öncelikli olarak varyansların eşitliğine bakılmıştır. Ekoturizmin ekonomik

çevreye katkısı alt boyutunda ($0,276 > 0,05$), ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda ($0,013 < 0,05$) ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda ($0,232 > 0,05$) olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı ve çevreye katkısı alt boyutunda tek yönlü varyans analizi yapabilmek için gerekli olan ön şart sağlanmıştır. Ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda varyansların eşitliği sağlanamadığından Welch testi yapılmıştır. Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı ve çevreye katkısı alt boyutunda tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 35: Ankete Katılanların Gelir Durumu Değişkeni ile Ekoturizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı ve Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu

ANOVA						
Ekoturizmin Ekonomik Çevreye Katkısı Alt Boyutu		Karelerin Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	P
	Gruplar Arası	5,567	5	1,113	1,223	,297
	Gruplar İçi	458,985	504	,911		
	Toplam	464,552	509			
Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu	Gruplar Arası	5,897	5	1,179	1,316	,256
	Gruplar İçi	451,609	504	,896		
	Toplam	457,507	509			

* $p < 0,05$

Tablo 35 incelendiğinde gelir grubunun ekoturizmin ekonomik çevreye katkısı alt boyutunda ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanmadığından çoklu karşılaştırma (post hoc) testlerine yer verilmemiştir.

Tablo 36: Gelir Durumu Değişkenine Göre Ekoturizmin Sosyo Kültürel Çevreye Katkısı Alt Boyutu Welch Testi

Alt Boyutlar	İstatistik	df1	df2	Sig
Ekoturizmin Sosyo Kültürel Çevreye Katkısı	1,623	5	137,310	,158

* $p < 0,05$

Gelir durumu değişkenine göre ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutu Welch testi sonucunda, ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda p değeri ($0,158 > 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutu için çoklu karşılaştırma (post hoc) testine yer verilmeyecektir.

Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutu ($F=1,223$, $p=0,297 > 0,05$) ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla “ H_{6a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi reddedilmiştir.

Ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutu ($F=1,316$, $p=0,256 > 0,05$) ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu bağlamda “ H_{6c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi reddedilmiştir.

Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutu ($p=0,158 > 0,05$) ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durumda “ H_{6b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi reddedilmiştir.

“Trabzon’da yaşayan yerel halkın gelir durumlarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir” ifadeli H_6 hipotezi reddedilmiştir.

4.5.7. Ankete Katılanların Eğitim Durumlarına Göre Ekoturizmin Olumlu

Etkilerini Algılaması Farklılık Gösterir.

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların eğitim durumu ile ekoturizm tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) testi yapılacaktır. Ankete katılanların mesleklerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılama ölçeği arasında öncelikli olarak varyansların eşitliğine bakılmıştır. Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutunda ($0,128 > 0,05$), ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkısı alt boyutunda ($0,128 > 0,05$) ve ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutunda ($0,282 > 0,05$) olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla tek yönlü varyans analizi yapabilmek için gerekli olan ön şart sağlanmıştır. Ekoturizm tutum ölçeği ve alt

boyutlarının katılımcılarının, eğitim durumu ile aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü anova testi sonuçları Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Ankete Katılanların Eğitim Durumu Değişkeni ile Ekoturizmin Olumlu Etkilerini Algılama Ölçeği Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ANOVA						
Ekoturizmin Ekonomik Çevreye Katkısı Alt Boyutu		Karelerin Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	P
	Gruplar Arası	5,154	3	1,718	1,892	,130
	Gruplar İçi	459,399	506	,908		
	Toplam	464,552	509			
Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Çevreye Katkısı Alt Boyutu	Gruplar Arası	5,762	3	1,921	1,848	,138
	Gruplar İçi	525,998	506	1,040		
	Toplam	531,760	509			
Ekoturizmin Çevreye Katkısı Alt Boyutu	Gruplar Arası	6,355	3	2,118	2,376	,069
	Gruplar İçi	451,151	506	,892		
	Toplam	457,507	509			

*p<0,05

Alt boyutlarda herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmadığından çoklu karşılaştırma (posthoc) testlerine yer verilmemiştir.

Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkısı alt boyutu (F=1,892, p=,130>0,05) ile eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla “H_{7a}: Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi reddedilmiştir.

Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkısı alt boyutu (F=1,848, p=,138>0,05) ile eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durumda “H_{7b}: Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi reddedilmiştir.

Ekoturizmin çevreye katkısı alt boyutu ($F=2,376$, $p=,069>0,05$) ile eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu bağlamda “ H_{7c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir” hipotezi reddedilmiştir.

Dolayısıyla H_7 : Trabzon’da yaşayan yerel halkın eğitim durumuna göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmada gerçekleştirilen analizlerde, çalışmanın hipotez sonuçları ile ilgili elde edilen sonuçlar tablo 38 'de belirtilmiştir.

Tablo 38: Hipotez Test Sonuçları

Hipotezler	Durumu
H_1: Trabzon’da yaşayan yerel halkın cinsiyetlerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.	Reddedildi
H_{1a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H_{1b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H_{1c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H_2: Trabzon’da yaşayan yerel halkın yaş gruplarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.	Kabul Edildi
H_{2a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H_{2b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H_{2c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu yaş değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H_3: Trabzon’da yaşayan yerel halkın medeni durumlarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.	Kabul Edildi
H_{3a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi

H _{3b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H _{3c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu medeni durum değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H₄: Trabzon’da yaşayan yerel halkın, meslek gruplarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.	Kabul Edildi
H _{4a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H _{4b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H _{4c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu meslek grupları değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H₅: Trabzon’da yaşayan yerel halkın, yörede ikamet sürelerine göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.	Kabul Edildi
H _{5a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu ikamet süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H _{5b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu ikamet süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H _{5c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu ikamet süresi değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Kabul Edildi
H₆: Trabzon’da yaşayan yerel halkın gelir durumlarına göre ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.	Reddedildi
H _{6a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H _{6b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H _{6c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu gelir durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H₇: Trabzon’da yaşayan yerel halkın eğitim durumlarına göre	Reddedildi

ekoturizmin olumlu etkilerini algılaması farklılık gösterir.	
H _{7a} : Ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H _{7b} : Ekoturizmin sosyo-kültürel gelişmeye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi
H _{7c} : Ekoturizmin çevreye katkı alt boyutu eğitim durumu değişkenine göre anlamlılık gösterir.	Reddedildi

SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde, Trabzon'da yaşayan yerel halkın, demografik özellikleri, ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı, sosyo kültürel gelişmeye katkı ve çevreye katkı alt boyutlarına ilişkin elde edilen analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Analiz sonuçlarında, cinsiyet değişkenine göre kadınların, erkeklere nazaran daha fazla, medeni durum değişkenine göre bekârların, evlilere oranla daha fazla katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Yaş değişkeni incelendiğinde 20-39 yaş grubu katılımcıların ankete katılanların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Meslek değişkeni incelendiğinde öğrencilerin diğer meslek gruplarına göre daha fazla, eğitim durumu incelendiğinde lisans grubunun diğer eğitim durumu ifadelerine göre daha fazla, Trabzon'da yaşam süresi değişkenine bakıldığında 21-40 yıl arasında olanların diğer gruplara göre daha fazla ve gelir durumu incelendiğinde asgari ücret altı gelir durumuna sahip olanların diğer ifadelerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların ekoturizm tanımlarına yönelik bulgular incelendiğinde en çok tercih edilen ifadeler “çevreyi koruyan ve yerel halkın refahına katkı sağlayan bir turizmdir”, “çevre dostu turizmdir” ve “doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan turizmdir” seçenekleri olmuştur. Araştırma bulguları, Çevirgen (2003)'ün yapmış olduğu çalışmasında “doğayı anlatan ve öğreten turizm”, “çevre dostu turizm”, “doğa ile ilgili turlar ve aktiviteleri kapsayan turizm” ifadeleriyle örtüşmektedir. Ankete katılanların en az tercih ettikleri ifade ise “pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizm” seçeneği olmuştur. Nayir (2009)'un çalışmasında da en az tercih edilen ekoturizm tanım ifadesinin “pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizm çeşidi” olduğu seçeneği olmuştur. Ortaya çıkan bu sonuçlarda yerel halkın ekoturizmi doğru bir şekilde tanımladığı ve ekoturizm hakkında bilgi sahibi oldukları sonucuna varılmaktadır.

Katılımcıların eğlenceye dayalı ekoturizm etkinliklerinin yapılma olanağına ilişkin vermiş oldukları yanıtlarda en çok tercih edilen ifade doğa yürüyüşü ve doğa keşfi olmuştur. Polat (2006)'nın sonuçları incelendiğinde en fazla tercih edilen ifadelerin doğa keşfi ve doğa yürüyüşü olduğu görülmektedir. Bu sonuç Polat (2006)'ın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların öğrenmeye dayalı ekoturizm etkinliklerinin yapılma olanağına ilişkin verdikleri yanıtlarda doğa fotoğrafçılığı en çok tercih edilen seçenektir. Benzer sonuç Polat (2006)'nın çalışmasında da görülmektedir.

Katılımcıların dinlenmeye dayalı ekoturizm faaliyetlerinin yapılma olanağına ilişkin verdikleri yanıtlarda en çok tercih edilen seçenecek kamp karavan turizmi olmuştur. Bu sonuç Polat (2006)'nın sonucuyla benzerlik gösterirken Kavak (2015) 'in çalışmasıyla farklılık oluşturmaktadır.

Anket katılımcılarına aktivitelerin ekoturizm etkinliği olarak kabul edilebilirliği sorulduğunda en çok tercih edilen ifadeler sırasıyla doğa yürüşleri, fotoğrafçılık, dağa tırmanma ve kampçılık olmuştur. Kavak (2015)'in çalışmasında da en çok tercih edilen faaliyetlerin doğa yürüyüşü ve fotoğrafçılık olduğu görülmektedir.

Trabzon'daki yerel halkın ekoturizm tutum ölçeğine yönelik verdiği yanıtlar incelendiğinde yerel halkın ekoturizmin ekonomik gelişmeye katkı alt boyutunda en çok tercih edilen ifade “ekoturizm halkın yaşam kalitesini yükseltir” ve “ekoturizm ilimizin dışarı açılmasını sağlar” olmuştur. Bunun yanı sıra yerel halk ekoturizmin yeni iş fırsatları doğuracağını ve ekoturizm geliştikçe yöreinde ekonomik durumunun gelişeceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla yerel halkın ekoturizmin yöreye yapacağı olumlu ekonomik etkilerinin farkında olduğu görülmektedir. Yaman (2019)'un gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında da ekoturizm faaliyetlerinin artmasıyla bunun yerel halka destek sağlayacağı ön görülmüştür.

Yerel halkın ekoturizmin sosyo kültürel gelişmeye katkı alt boyutunda verdiği cevaplarda en çok tercih edilen ifadeler “ekoturizm stresten uzaklaşmayı sağlar” ve “ekoturizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenir” seçenekleri olmuştur. Bu bağlamda yerel halkın ekoturizmin sosyo kültürel faydalarından bazılarının farkında olduğu sonucu çıkmaktadır. Benzer sonuçlar Çalışkan (2020)'nin çalışmasında da Hatay'daki yerel halkın ekoturizm faaliyetlerini yörenin kültürünün tanınmasında bir köprü görevi gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Yerel halk ekoturizmin çevreye katkı alt boyutunda “ekoturizmin doğa ile baş başa bir tatil sunduğuna”, “ekoturizmin tarihi ve kültürel dokunun korunmasına yardımcı olacağına” ve ekoturizmin doğanın korunmasına destek olacağını belirtmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlar Kavak(2015) ve Zere(2020) ile benzer sonuçları vermektedir. Diğer alt boyutlarla çevre alt boyutu karşılaştırıldığında doğal çevre ile ilgili sorularda katılımın düştüğü gözlemlenmiştir. Kitle turizmiyle birlikte ortaya çıkan aşırı kalabalık sonucunda doğal çevrenin tahrip edilmesi, beraberinde gelen çevresel kirlilik, yoğun betonlaşma kırsal bölgelerdeki taşıma kapasitesinin aşılmasının buna sebep olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak Trabzon'da yaşanan yerel halkın ekoturizmin, ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel gelişimine karşı olumlu yönde tutum gösterdikleri görülmektedir. Bu olumlu tutuma ek olarak Trabzon ilinde uygulanabilecek ekoturizm aktiviteleri için uygun ortamların nasıl oluşturulabileceği ve faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için belirlenen öneriler ortaya koyulmuştur. Bunlar:

- Bölgedeki yerel halkın ekonomik durumunu güçlendirmek için ekoturizm faaliyetleri üzerinden fırsatlar sunulmalıdır. Bölgedeki koruma alanlarında çalışacak bekçilerin eğitim alarak yerel halktan istihdam ettirilmesi bu maddeye örnek olarak verilebilir.
- Ekoturistlerin tercihleri göz önünde bulundurulduğunda, Trabzon ili alt ve üst yapı bakımından yetersizdir. Özellikle ekoturistlerin turları boyunca Trabzon ilinde sadece ekolojik yöntemlerle yetiştirilmiş ürünlerle hazırlanan yöresel yemeklerin sunulduğu mekanlar bulunmamaktadır. Yapılacak yatırımlar ile bu tür mekânların açılması teşvik edilip yerel halka istihdam sağlanarak doğrudan gelir kaynağı elde edilebilir. Bu sayede ekoturizmin yeni iş fırsatları yaratır ifadesi desteklenebilir.
- Özellikle tarım ve çiftliğe dayalı faaliyetlerde çalıştırılacak insan gücü yerel halktan karşılandığında yöre halkına doğrudan iş olanakları ve gelir sağlayacaktır.
- Öncelikli olarak yerel bazda sonrasında tüm bölge için ekoturizm adına çalışma yapacak paydaşlar belirlenerek Trabzon ili için, bölgenin ve

ekoturizmin özelliklerine uygun bir şekilde tüm paydaşlarla birlikte Ekoturizm Eylem Planlaması hazırlanmalıdır.

- Ekoturizm aktivitelerinin uygulanacağı bölgelerin doğal ve kültürel envanterleri çıkarılmalıdır.
- Trabzon ilinde Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından, ekoturizm aktivitelerinin gerçekleştirilmesi için oluşturulan dört adet parkur (Dağcılık Parkuru, Jeep Safari Parkuru, Yamaç Paraşütü, Trekking Parkuru) bulunmaktadır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011: 50). Söz konusu olan bu parkurlara yeni aktivitelerin uygulanabileceği alanlar eklenip, her bir bölge için planlar geliştirilmelidir.
- Trabzon ilinde uygulanabilecek ekoturizm aktivitelerinin hangi tarih aralığında, nasıl gerçekleştirileceğine dair bilgileri içeren kitapçıklar basılmalıdır.
- Ekoturizm faaliyetleri için bölgeyi ziyaret edecek ekoturist sayısı 10 kişiyi geçmemelidir. Bu sayede doğa üzerindeki kitle turizmi kaynaklı baskı yok olacaktır, turistler tur rehberiden daha fazla yararlanıp ve doğayı keşfetmek için daha çok fırsata sahip olacaktır.
- Trabzon ili birçok ekoturizm aktivitesinin yapılacağı alana sahip olmasının dışında kültürel çeşitliliği zengin olan bir şehirdir. Yörede düzenlenen 52 adet festival ve şenlik bunu destekler niteliktedir. Dolayısıyla kültürel çekiciliklerin festivallerin yanısıra sosyal aktivitelerle desteklendiğinde turistlerin ilgisini çekmektedir. Festivallerin tanınırlığını artırmak adına yerel yönetimlerin reklam ve tanıtım çabalarını artırmaları gerekmektedir.
- Trabzon iline ait yöresel ürünler ulusal ve uluslararası platformlarda sergilenmelidir. Özellikle yerel değerlerin sürdürülebilirliğini koruyup gelişimini sağlayan coğrafi işaretli ürünler kırsal kalkınma aracı olarak benimsenmelidir. Özellikle yiyecek üreticileri ekolojik ve doğal ürünler ürettiklerinde ekoturizmin yanı sıra gastronomik açıdan da bölgesel çekiciliğinin artmasına katkı sağlayabilir.
- Çalışma alanındaki Turizm Koruma Bölgelerinde, ekoturizm parkurlarında ve tüm bölgede turizm faaliyetlerinin negatif etkilerini en az düzeye

indirilerek, biyolojik çeşitlilik korunmalı ve geliştirilmesine katkı sağlanmalıdır.

- Bölgedeki ekolojik ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için Sivil Toplum Kuruluşları ve üniversitelerin iş birliğiyle yerel halka eğitim verilmelidir.
- Seyahat acenteleri ve tur operatörleri ekotur programlarında alanında uzmanlaşmış ekoturizm rehberlerine yer vermelidirler. Bu noktada üniversitelerde yeni ekoturizm rehberliği bölümleri eklenerek mezun sayısının artırılması sağlanabilir. Ekoturizm rehberlerinin de genel turist rehberlerden daha fazla spesifik bilgiye sahip olup daha fazla sorumluluk sahibi olduklarını bilmeleri gerekmektedir.
- Bölgeyi ziyaret etmek isteyen turistlere eko-tur rehberleri tarafından ziyaret edilen alanın korunmasına doğrudan katkı sağlamaları ve yerel halkın kültürüne saygılı olmaları için bilgi verilmelidir.
- Sivil Toplum Kuruluşları ve yerel yönetimlerle kırsal alanlara yönelik konaklama ihtiyacının giderilmesi için teşvikler verilmelidir. Bölgeye özellikle ekoturizme uygun olmayan beton yapılaşmaları yerine, kerpiç, sıkıştırılmış saman gibi çevreyi koruyan malzemelerle dolayısıyla çevreye zarar vermeyen oteller (özellikle vegan oteller), evler ve çiftliklerin inşa edilmesi sağlanmalıdır. Bölgede yaşayan insanlar ev pansiyonculuğuna teşvik edilebilir.
- Bölgedeki flora ve faunaların yaşam alanlarına yakın yerlere konaklama ve yiyecek içecek işletmelerinin kurulmaması, hatta araç egzozlarının ve gürültüsünün yaşayan canlılara zarar vermemesi için yolların belirli bir noktada bitmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bölgenin dokusuna uygun olarak patika yollar inşa edilmelidir.
- Ekoturizm aktivitelerinin sadece korunan alanlarda, milli parklarda gerçekleştirilmesi, bölgedeki flora ve fauna hayatına zarar vermektedir. Bu nedenle yapılacak olan turların taşıma kapasitesine göre düzenlenmesi ve ekotur rehberlerinin turistleri tur öncesinde bilgilendirmesi gerekmektedir.

- Ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirileceği alanlarda ortamda bulunan doğal ve kültürel yapıların herhangi bir zarar görmemesi için, faaliyetlerin özünde koruma ve geliştirme esas alınarak ekolojik katkı sağlaması amaçlanmalıdır.
- Çalışma alanında geliştirilen tur güzergâhlarında bilgilendirici ve yön gösterici tabelaların yanısıra turistlerin temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği çeşme, tuvalet gibi mekânlar düzenlenmelidir.
- Ekoturizm parkurlarındaki yolların kalitesinin artırılarak güvenliğini sağlanması gerekmektedir.
- Tur güzergâhlarındaki hayvanların rahatsız edilmemesi için yaban hayatı gözlem noktaları oluşturulmalıdır.
- Trabzon ilinde özellikle Uzungöl'de yaşanan yoğun trafik probleminin çözülmesi gerekmektedir.
- Ekoturizm alanlarına, sanayi tesisleri, hidroelektrik santrali, gibi oluşumların inşa edilmesi sınırlandırılmalı hatta yasaklanmalıdır.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2017-2023 yılları içerisinde gerçekleştireceği Atık su Arıtma Eylem Planı'nda Trabzon ilinin de içerisinde bulunduğu Doğu Karadeniz Havzası'nda bazı parametrelerin kirli su seviyesine ulaştığı gözlenlenmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017: 2017). Dolayısıyla bölgede kullanılacak alana uygun olarak belirlenen arıtma sistemleriyle kirli suların arıtılarak yeni kaynaklar yaratılması sağlanabilir.
- Fabrikaların ve sanayi tesislerinin çevre kirliliğini önlemek adına bacalarına filtre takılmasının yanı sıra arıtma sistemlerine ve endüstriyel atık yönetim planına sahip olmalıdırlar.
- Yerleşim yerleride dâhil olmak üzere ekoturizmin faaliyetlerinin yürütüleceği bölgelerde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın “Sıfır Atık Yönetim Sistemi” uygulanmalıdır.

Sürdürülebilir kalkınmayı yalnızca turizm endüstrisi için değil ekolojik, ekonomik ve toplumsal anlamda, mevzuatlar ve yasalarla destekleyip her bir canlının yaşam hakkına saygı duyarak sağlarsak, sürdürülebilir turizm ve türlerinin dolayısıyla ekoturizmin hedefine uygun olarak gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Kitap

- AAS, Qystein, THAILING, Carol- DITTON, Robert, Controversy Over Catch-and-Release Recreational Fishing in Europe, **Recreational Fisheries: Ecological, Economic and Social Evaluation**, (Ed., Tony Pitcher, Charles Hollingworth), Blackwell Science, Oxford 2002, s. 95-106.
- AHİPAŞAOĞLU, Suavi-ÇELTEK, Evrim, **Sürdürülebilir Kırsal Turizm**, Gazi Kitabevi, (1. Baskı), Ankara 2006.
- ALBAYRAK, Aslı, **Alternatif Turizm**, Detay Yayıncılık, (1.Baskı), Ankara 2013.
- ALTUNIŞIK, Remzi, COŞKUN, Recai, BAYRAKTAROĞLU, Serkan-YILDIRIM, Engin, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Sakarya Kitabevi, Adapazarı 2005.
- BALCI, Ali, **Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler**, Pegem Akademi, (11. Baskı), Ankara 2015.
- BAUER, Johannes-HERR, Alexander, Hunting and Fishing Tourism, **Wildlife Tourism: Impacts, Management and Planning**, (Ed., Karen Higginboom), Common Ground, Altona 2004, s. 57-77.
- BAYRAM, Nuran, **Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi**, Ezgi Kitabevi, (6. Baskı), Bursa 2017.
- BLACK, Rosemary-CRABTREE, Alice, **Quality Assurance and Certification in Ecotourism**. CABI International, Wallingford 2007.
- BLAMEY, Russel, Principles of Ecotourism, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed.,David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s.5-22.
- BOZOK, Düriye-YILMAZ ÖZDEMİR, Gülay, Eko-Turizm, **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi**, (Eds. Necdet Hacıoğlu-Cevdet Avcıkurt), Nobel Yayın Dağıtım, (2. Baskı), Ankara 2011, s. 111-136.
- BRAITHWAITE, Richard-REYNOLDS, Paul, Wildlife and Tourism, **A Zoological Revolution: Using Native Fauna to Assist in its Own Survival**, (Ed., DanielLunney, Chris Dickman), Royal Zoological Society of New South Wales, Sydney 2002, s.108-115.
- BRANDON, Katrina, **Ecotourism and Conserdvation: A Rewiev of Key Issues**, The World Bank, 1996.
- BRODOWSKY, Pamela, **Ecotourists Save the World**, Penguin Group, New York 2010.

- BUCKLEY, Ralf, Environmental Impacts, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed., David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s.379-394.
- CEBALLOS-LASCURAIN, Hector, Ecotourism and ecolodge development in the 21st century, **Ecotourism and Conservation in the Americas**, (Eds., Amanda Stronza, William Durham), CABI Publishing, Wallingford 2008, s. 193-206.
- COLE, David, Impacts of Hiking and Camping on Soils and Vegetation: A Review, **Environmental Impacts of Ecotourism**, (Ed., Ralf Buckley), CABI Publishing, London 2004, ss. 41-60.
- DEMİR, Cengiz-ÇEVİRGEN, Aydın, **Ekoturizm Yönetimi**, Nobel Yayın Dağıtım, (1. Baskı), Ankara 2006.
- DIEKE, Peter, Kenya and South Africa, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed., David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s. 89-105.
- DUFFY, Rosaleen, **A Trip Too Far: Ecotourism, Politics and Exploitation**, Routledge, (1. Edition), Abingdon-on-Thames 2013.
- DURMUŞ, Beril, YURTKORU, Serra-ÇİNKÖ, Murat, **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**, Beta Yayıncılık, (7. Baskı), İstanbul 2018.
- EMİNAĞAOĞLU, Özgür-BEĞEN Akyıldırım, Hayal, **Artvin'de Botanik Turizmi Potansiyeli**, (Ed., Özgür Eminağaoğlu), Promat, (1. Baskı), İstanbul 2015.
- ERDEM, Osman, Sulak Alanların Önemi, İşlev ve Değerleri, **Sulak Alanlar**, (Eds., Teoman Meriç, Serhan Çağırankaya), Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı, Ankara 2013, s. 67-80.
- ERDOĞAN, Nazmiye, **Çevre ve (Eko) Turizm**, Erk Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2003.
- FENNEL, David, **Ecoturism**. Routledge, London 1999.
- GEORGE, Darren-MALLERY, IBM SPSS Statistics 23 Step by Step, Routledge, (Fourteenth Edition), London, 2016.
- HABERAL, Hikmet, **Turizmde Alternatif: Ekolojik Turizm-Doğa Turizmi-Kırsal Turizm-Yayla Turizmi**, Detay Yayıncılık, (1. Baskı), Ankara, 2001.
- HAWKINS, Donald-KHAN Maryam, Ecotourism Opportunities For Developing Countries, **Global Tourism**, (Ed., Theobald, William), Routledge, London 1998.

- HAWKINS, Donald-LAMOUREUX, Kristin, Global growth and magnitude of ecotourism, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed., David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s. 63-72.
- HERNANDES, Borges, FUENTE, Coya-WALD, Lee, Protected Areas and Tourism in Cuba, **Ecotourism and Conservation in the Americas**, (Eds., Amanda Stronza, William Durham), CABI Publishing, Wallingford 2008, s. 179-192.
- HILL, Jennifer Louise, GALE, Tim, **Ecotourism and Environmental Sustainability: Principles and Practice**, Ashgate Publishing, Farnham 2009.
- HIZLI, Şerif, CERAN, Yusuf-MERİÇ, Teoman, Sulak Alan Mevzuatı, **Sulak Alanlar**, (Eds., Teoman Meriç, Serhan Çağırıkaya), Orman ve Su İşleri Bakanlığı, DoğaKorumave Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı, Ankara2013,s. 81-96.
- İSTANBUL TİCARET ODASI, **Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 1997.
- KAHRAMAN Nüzhet-TÜRKAY Oğuz, **Turizm ve Çevre**, Detay Yayıncılık, (6. Baskı), Ankara 2014.
- KARAGÖZ, Yalçın, **SPSS ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler**, Nobel Yayıncılık, (1. Baskı), Ankara 2016.
- KARASAR, Niyazi, **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler-Teknikler**, Nobel Yayıncılık, (35. Baskı), Ankara 2020.
- KINACI, Bahar, SEYHAN, Güneş-PEHLİVAN, Albuz, Nalan, **Turizm ve Çevre (Çevre Koruma)**, Detay Yayıncılık, (1. Baskı), Ankara 2011.
- KINCAL, Remzi, **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2010.
- KOZAK, Akoğlu, Meryem-BAHÇE, Sadık, **Özel İlgi Turizmi**, Detay Yayıncılık, (1. Baskı), Ankara 2009.
- KOZAK, Nazmi, KOZAK, Akoğlu, Meryem-KOZAK, Metin, **Genel Turizm**, Detay Yayıncılık, (19. Baskı), Ankara 2017.
- LANE, Bernard, What is Rural Tourism, **Rural Tourism and Sustainable Rural Tourism**, (Eds., Bill Bramwell, Bernard Lane), Channel View Publications, Philadelphia 1994, s. 7-22.
- LESLEY, Roberts-HALL, Derek, **Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice**, CABI Publishing, Oxon and New York 2001.

- LINDBERG, Kreg, **Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits**, World Resources Institute, Washington 1991.
- LIPSCOMBE, Neil-THWAITES, Richard, Education and Training, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed., David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s.627-638.
- MACKINNON, John, MACKINNON, Katy, CHILD, Child-THORSELL, Jim, **Managing Protected Areas**, UNEP, Gland 1986.
- NAZİK, Lütfi, Mağara Turizmi, Eko-Turizm, **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi**, (Eds., Necdet Hacıoğlu-Cevdet Avcıkurt), Nobel Yayın Dağıtım, (2. Baskı), Ankara 2011, s. 295-318.
- NEWSOME, David, COLE, David, MARION, Jeffrey, Environmental Impacts Associated with Recreational Horse-Riding, **Environmental Impacts of Ecotourism**, (Ed., Ralf Buckley), CABI Publishing, London 2002, ss. 61-82.
- NEWSOME, David, DOWLING, Ross-MOORE Susan, **Wildlife Tourism**. Channel View Publication, Clevedon 2005.
- ORAMS, Mark, Types of Ecotourism, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed., David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s.22-36.
- PICKERING, Catherine, Marina, **Literature Review of Horse Riding Impacts on Protected Areas and a Guide to the Development of an Assessment Program**, Queensland Government, Environmental Protection Agency, Brisbane 2008.
- SHARPLEY, Richard-SHARPLEY Julia, **Rural Tourism an Introduction**, International Thomson Business Press, London 1997.
- ŞENOL, Fazıl, Kamp ve Karavan Turizmi, **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi**, (Eds., Necdet Hacıoğlu-Cevdet Avcıkurt), Nobel Yayın Dağıtım, (2. Baskı), Ankara 2011, s. 481-499.
- WALLACE, George, Toward a principled evaluation of ecotourism ventures, **The Ecotourism Equation: Measuring the Impacts**, (Ed., Elizabeth Malek-Zadeh), Yale F&ES Bulletin, New Heaven, 1996.
- WEARING, Stephen, Exploring Socio-Cultural Impacts on Local Communities, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed., David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s. 395-410.

- WEAVER, David, Ecotourism in the Context of Other Tourism Types, **The Encyclopedia of Ecotourism**, (Ed., David Weaver), CABI Publishing, Wallingford 2001, s.73-83.
- WIEZMAN, Pat, **Case Study: Tourism and biodiversity (Ecotourism – a sustainable development tool, a case for Belize)**, UNDP/UNEP/GEF Biodiversity Planning Support Programme, Nairobi 2001.
- WOOD, Megan, **Ecotourism: Principles, Practices and Policies for Sustainability**, Unep, (1. Edition), Burlington 2002.
- YAYLI, Ali-SÜRÜCÜ, Özlem, Özel İlgi Turizmi, Detay Yayıncılık, (1. Baskı), Ankara 2016.
- YOUNG, Marguerite, Ecotourism Profitable Conservation, **Ecotourism Business in the Pacific: Promoting a Sustainable Experience**, (Ed., Hay John), Environmental Science Occasional Publication, Hawaii, 1992, s.55-60.
- YÜKSEL, Atila-YÜKSEL, Fusun, **Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2004.
- ZAMORA, Natalia-OBANDO, Vilma, **Biodiversity and tourism in Costa Rica**, UNDP/UNEP/GEF Biodiversity Planning Support Programme, Nairobi 2001.
- ZEPPEL, Heather, **Indigenous Ecotourism: Sustainable Development and Management**, CABI Publishing, (1. Edition), Wallingford, 2006.

Makale

- AKAY, Bayram-ZENGİN Burhanettin, “Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi örneği”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 14, Sayı 23, s. 115-122.
- AP, John-PANG, Dora, "Community Perceptions of Eco-tourism", **Annals School of Hotel & Tourism Management**, Hong Kong 2002, s. 1-8.
- APPLEGATE, James-CLARKS, Kathleen, “Satisfaction Levels of Birdwatchers: An Observation on the Consumptive-Nonconsumptive Continuum”, **Leisure Sciences**, Cilt 9, 1987, s. 129-134.
- ARDAHAN, Faik-MERT, Mehmet, “Bireyleri Doğa Yürüyüşü Yapmaya Motive Eden Faktörler Ölçeği ve Bu Faaliyetlere Katılarak Elde Edilen Faydalar Ölçeğinin Türk Popülasyonu İçin Geçerlilik Güvenirlilik Çalışması”, **Journal of Human Sciences**, Cilt 10, Sayı 2, 2013, s. 338-355.

- ARPACI, Özgür, ZENGİN, Burhanettin-BATMAN, Orhan, “Karamanın Mağara Turizmi Potansiyeli ve Turizm Açısından Kullanılabilirliği”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 14, Sayı 23, 2012, s. 59-64.
- ARSLAN, Yunus, “Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 8, Sayı 13, 2005, s.29-53.
- BALLANTINE, Jennifer-EAGLES, Paul, “Defining Canadian Ecotourists”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt 4, Sayı 2, 1994, s. 210-214.
- BEETON, Sue, “Hoofing It- On Four or Two Feet? Managing Multi-Use Trails and Sities”, **Current Issues in Tourism**, Cilt 2, Sayı 2-3, 1999, s. 211-225.
- BJORK, Peter, “Ecotourism From a Conceptual Perspective, an Extended Definition of a Uniqe Tourism Form”, **International Journal of Tourism Research**, Cilt 2, Sayı 3, 2000, s.189-202.
- BLANGY, Sylvie, “Ecotourism Without Tears”, **UNESCO Courier**, Cilt 52, Sayı 7-8, 1999, s. 32-33.
- BOZ, Deniz, “Diversification of Botanic Tourism by Benefiting from the Plant-Bioinformatics System”, **Global Research in Tourism, Hospitality and Leisure Management (GRRTHLM) An Online International Research Journal**, Cilt 1, Sayı 1, 2014, s.102-116.
- BUDOWSKI, Gerardo, “Tourism and Environmental Conservation: Conflict, Coexistence, or Symbiosis?”, **Environmental Conservation**, Cilt 5, Sayı 3, 1976, s.27-31.
- CAN, Mehmet-CAN, Üst, Çağla, “Kapadokya’da Balon Turizmi Deneyimi ve Kabul Edilebilir Risk Durumu”, **Türk Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, 2019, s. 188-198.
- CHHETRI, Prem, ARROWSMITH, Colin-JACKSON, Mervyn, “Determining Hiking Experiences in Nature-Based Tourist Destinations”, **Tourism Management**, Cilt 25, Sayı 1, 2004, s. 31-43.
- CHIUTSI, Simon, MUKOROVERWA, Memory, KARIGAMBE, Pauline, MUDGENZI Kumira, Boycen, The Theory and Practice of Ecotourism in Southern Africa”, **Journal of Hospitality Management and Tourism**, Cilt 2, Sayı 2, 2011, s. 14-21.
- CİN, Mustafa-YAZICI, Hakkı, “Uzungöl Turizm Merkezinde Coğrafi Gözlemler”, **Türk Coğrafya Dergisi**, 1997, s. 57-77.

- COLLIS, David, "Tourism/Ecotourism in Cuba", **In Annual Proceedings**, Sayı 6, 1996, s. 451-455.
- COOKE, Steven-COWX, Ian, "Contrasting Recreational and Commercial Fishing: Searching for Common Issues to Promote Unified Conservation of Fisheries Resources and Aquatic Environments", **Biological Conservation**, Cilt 128, Sayı 1, 2006, s. 93-108.
- CORDELL, Ken-HERBERT, Nancy, "The Popularity of Birding is Still Growing", **Birding Popularity**, Cilt 34, 2002, s. 54-59.
- ÇAKICI, Celil-HARMAN, Serhat, "Kuş Gözlemciliğinin Önemi: Türkiye'de Kuş Gözlemcilerinin Profili", **Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt 17, Sayı 2, 2006, s. 161-168.
- ÇAVUŞ, Ahmet, "Trabzon'da Doğa Turizmi Açısından Değerlendirilmesi Gereken Turistik Bir Alan: Sera Gölü", **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 63, 2014, s. 43-50.
- DEADEN, Philip-HARRON, Sylvia. "Alternative Tourism and Adaptive Change", **Annals of Tourism Research**, Cilt 21, 1994, s. 81-102.
- DIAMANTIS, Dimitrios, "The Concept of Ecotourism: Evolution and Trends", **Current Issues in Tourism**, Cilt 2, Sayı 2-3, 1999, s. 93-122.
- DİNÇER, İstanbullu, Fusun, ATISIZ, Ozan, KAHRAMAN, Onur, Cüneyt-ÇİFTÇİ, İbrahim, "Sportif Olta Balıkçılığının Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi", **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 4, 2017, ss. 39-40.
- DODDS, Rachel, "Quality Assurance and Certification in Ecotourism", **Annals of Tourism Research**, Cilt 35, Sayı 3, 2008, s.838-840.
- DOĞANER, Suna, "Köyceğiz-Dalyan Çevresinde Coğrafi Özelliklerin Turizm Açısından Değerlendirilmesi", **Coğrafya Dergisi**, Sayı 4, 1993, s. 23-53.
- DOĞANER, Suna, "Köyceğiz-Dalyan Çevresinde Eko-Turizm", **Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı**, Cilt 9, 1994, s. 94-106.
- DUFFUS, David-DEARDEN, Philip, "Non-Consumptive Wildlife-Oriented Recreation: A Conceptual Framework", **Biological Conservation**, Sayı 53, 1990, s. 213-231.
- EAGLES, Paul-CASCAGNETTE, Joseph, "Canadian Ecotourist: Who are they?", **Tourism Recreation Research**, Cilt 20, Sayı 1, 1995, s. 22-28.

- EMEKLİ, Gözde, “Dağlar, Dağcılık ve Turizm”, **Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar**, 2015, s. 205-217.
- ERDOĞAN, Nazmiye, “Ekoturizm ve Yaban Hayatı”, **Türkiye Klinikleri Animal Nutrition and Nutritional Diseases-Special Topics**, Cilt 2, Sayı 1, 2016, s. 76-84
- ERDOĞAN, Nazmiye-ERDOĞAN, İrfan, “Ekoturizm Betimlemeleriyle İletilen Doğası”, **Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi**, Cilt 20, Sayı 1, 2005, s. 55-82.
- ERKURT, Osman-PAKER, Serim, “Sualtı Arkeoparkları ve Deniz Turizmi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi**, Cilt 6, Sayı 2, 2014, s. 131-144.
- FASCHING, Gunter, SCHIPPINGER, Gerhard-PRETSCHER, Rudolf, “Paragliding Accidents in Remote Areas” **Wilderness and Environmental Medicine**, Cilt 8, Sayı 3, 1997, s. 129-133.
- FENNEL, David, “Ecotourism in Canada”, **Annals of Tourism Research**, Cilt 25, Sayı 1, 1998, s.231-235.
- FLEISCHER, Aliza-TCHETCHİK, Anat, “Does Rural Tourism Benefit From Agriculture?”, **Tourism Management**, Cilt 26, 2015, s. 493-501.
- GOODWIN, Harold, “In Pursuit of Ecotourism”, **Biodiversity and Conservation**, Cilt 5, Sayı 3, 1996, s.277-291.
- GRANT, Jill, “The National Ecotourism Programme: Australia”, **Tourism Recreation Research**, Cilt 20, Sayı 1, 1995, s. 56-57.
- GÜL, Atila-ÖZALTIN, Oğuzhan, “Ekoturizm ve Isparta II”, **Gülçevrem Dergisi**, Cilt 1, Sayı 3, 2008, s. 18-21.
- GÜNGÖR, Şenay, “Alternatif Turizm Etkinliği ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Atın Kullanımı: Nevşehir Örneği”, **International Journal Of Eurasia Social Sciences**, Cilt 7, Sayı 22, 2016, s. 81-99.
- HEPCAN, Coşkun, Çiğdem-ÖZKAN, Bülent, “Botanik Bahçelerinin Kentsel Dış Mekânla Olarak Kullanıcılara Sunduğu Olanakların Belirlenmesi”, **Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, Cilt 3, Sayı 42, 2005, s. 159-170.
- HVENEGAARDS, Glen Timonhy, “Ecotourism: A Status Report and Conceptual Framework”, **The Journal of Tourism Studies**, Cilt 5, Sayı 2, s.24-35.
- İBİS, Salim, “Yeni İpek Yolu Projesi ve Türkiye Turizmine Olası Yansımaları” **Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2019, s. 34-44.

- İMAMOĞLU, Ali, İMAMOĞLU, Mehmet-UYSA, Ahmet, “Nevşehir’de Oryantiring Sporu ve Oryantiringin Doğaya Etkisi”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2018, s. 217-230.
- İSLAMOĞLU, İzzet, İMAMOĞLU, Ali-ÇAVUŞOĞLU, Gül, “Verçenik Yaylası’nın Alternatif Turizmi ve Rekreatif Faaliyetlerinin Belirlenmesi”, **International Journal of Sport Culture and Science**, Cilt 2, Sayı 2, 2015, s. 271-282.
- KANDIR, Emine Hesna, “Türkiye’de Veteriner Fakültelerinde Yeni Bir Vizyon Yaban Hayatı ve Ekoloji Anabilim Dalı”, **Ayrıntı Dergisi**, Cilt 23, Sayı 3, s. 27-31.
- KASALAK, Murad Alpaslan, BAHTİYAR, Dilara-BAHAR, Mehmet, “Türkiye’de Ege-Akdeniz Bölgelerindeki Ekolojik Otelleri Ziyaret Eden Ekoturistlerin Memnuniyetlerinin Ölçülmesine Yönelik Alan Araştırması”, **International Rural Tourism and Development Journal**, Cilt 3, Sayı 1, 2019, s. 11-18.
- KEMENT, Üzeyir, “Ekoturizm Faaliyetlerine Katılan Bireylerin Değer İnanc Norm Teorisi Kapsamında Çevre Dostu Davranışlarının Açıklanması”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 18, Sayı 72, 2019b, s. 2182-2195.
- KEMENT, Üzeyir, “Foto Safari Etkinliklerine Katılan Bireylerin Ekolojik Dünya Görüşlerinin İncelenmesi”, **Business and Management Studies: An International Journal**, Cilt 7, Sayı 4, 2019a, s.1275-1290.
- KEMENT, Üzeyir-BÜKEY, Aziz, “Doğa ve Kültür Fotoğrafçılığı Kapsamında Rekreatif Motivasyonun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi”, **Tourism and Recreation**, Cilt 1, Sayı 1, 2019, s.23-30.
- KERLINGER, Paul-BRETT, Jarett, “Hawk Mountain Sanctuary: A Case Study of Birder Visitation and Birding Economics. **Wildlife and Recreationists: Coexistence Through Management and Research**, 1995, s. 271-280.
- KIZILASLAN, Nuray-ÖZYURT, Çiğdem, “Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Ekoturizmin Önemi: Tokat İli Örneği”, **Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi**, Sayı 1, 2012, s. 50-62.
- KIZILASLAN, Nuray-ÜNAL, Tayfur, “Tokat İlının Ekoturizm/Kırsal Turizm Potansiyeli ve Swot Analizi”, **Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi**, Cilt 9, 2014, s. 45-61.
- KİPER, Tuğba-ARSLAN, Mükerrrem, “Anadolu’da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergâhlarının Belirlemede Örnek Bir Çalışma”, **Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2007, s. 165-174.

- KURTOĞLU, Ramazan-TEMİZ, Selman, “Destinasyon Pazarlaması Kapsamında Ekoturizm Destinasyonu Olarak Kapadokya Bölgesi'nin Potansiyelinin Yerli Turistler Tarafından Değerlendirilmesi”, **Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi**, Cilt 8, Sayı 22, 2018, s. 89-108.
- KÜLEKÇİ, Akpınar, Elif-SEZEN Işık, “Bir Ekoturizm Aktivitesi Olarak Mağara Turizmi: Erzurum İli Elmalı Mağarası Örneği”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2018, s.66-75.
- LINDSEY, Peter, ALEXANDER, Robert, MILLS, Michael, ROMANACH, Stephanie-WOODROFFE, Rossie, “Wildlife Viewing Preferences of Visitors to Protected Areas in South Africa: Implications for the Role of Ecotourism in Conservation”, **Journal of Ecotourism**, Cilt 6, Sayı 1, 2007, s. 19-33.
- LYNN, Natasha-BROWN, Robert, “Effects of Recreational Use Impacts on Hiking Experiences in Natural Areas”, **Landscape and Urban Planning**, Cilt 64, Sayı 1-2, 2003, s. 77-87.
- NEPAL, Sanjay, “Mountain Ecotourism and Sustainable Development Ecology. **Economics, and Ethics Mountain Research and Development**, Cilt 22, Sayı 2, 2002, s. 104-109.
- NEPAL, Sanjay, “Tourism in protected areas”, **Annals of Tourism Research**, Cilt 27, Sayı 3, 2000, s.661-681.
- NIKOLIC, Nebojsa, MISSONI, Eduard-MEDVED, Gordana, “Medical Problems in Cycling Tourism”, **Journal of Travel Medicine**, Cilt 12, Sayı 1, 2005, s.53-54.
- OPPERMANN, Martin, “Rural Tourism in Southern Germany”, **Annals of Tourism Research**, Cilt 23, Sayı 1, 1996, s. 86-102.
- ORAMS, Mark, “Towards a More Desirable Form of Ecotourism”, **Tourism Management**, Cilt 16, Sayı 1, 1995, s.3-8.
- ÖZDEMİR, Mehmet, “Türkiye’de Bisiklet Turizmi “Velosipet ile Bir Cevelan””, **Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt 26, Sayı 2, 2015, s.320-327.
- PAVIC, Lazar, RANCIC, Milica-MIJATOV, Maja, “Potential for Paragliding Tourism Development in Niska Banja (South Serbia)”, **Turizam**, Cilt 17, Sayı 3, 2013, s. 110-120.

- PAWSON, Michael Gregg, GLENN, Helen-PADDA, Gurpreet, “The Definition of Marine Recreational Fishing in Europe”, **Marine Policy**, Cilt 32, Sayı 3, 2008, s. 339-350.
- PİRSELİMOĞLU, Batman-DEMİREL, Öner, Zeynep, “Altındere Vadisi Meryemana Deresi Güzergâhında Doğa Temelli Turizm Etkinliği: **Yamaç Paraşütü. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi**, Cilt 5, Sayı 11, 2015, s. 13-26.
- REYNOLDS, Paul-BRAITHWAITE, Dick, “Towards a Conceptual Framework for Wildlife Tourism”, **Tourism Management**, Sayı 22, 2001, s. 31-32.
- RODGER, Kate, MOORE, Susan-NEWSOME, David, “Wildlife Tours in Australia: Characteristics, The Place of Science and Sustainable Tourism”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt 15, Sayı 2, 2007, s.160-178.
- ROSS, Sherly-WALL Geoffrey, “Ecotouris: Towards Congruence Between Theory and Practice”, **Tourism Management**, Cilt 20, Sayı 1, 1999, s.123-132.
- SARMENTO, Joao Carlos Vicente-HENRIQUES, Eduardo, Brito, “Overland Tourism in the Istanbul to Cairo Route: ‘Real Holidays’ or McDonaldised Niche Tourism?”, **Turismos de Nicho: Motivações, Produtos, Territórios**, 2009, s. 283-295.
- SCHEYVENS, Regina, “Ecotourism and the Empowerment of Local Communities”, **Tourism Management**, Cilt 20, Sayı 2, 1999, s.245-249.
- SEKBAN, Demet, Ülkü, BEKAR, Makbulenur-ACAR, Cengiz, “Trabzon İlinin Yayla Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi ve Farkındalık Yönünden İncelenmesi”, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)**, Cilt 3, Sayı 1, 2016, s. 349-361.
- SOMUNCU, Mehmet, “Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 2004, s. 1-22.
- SÖNMEZ, Veysel, “Bilimsel Araştırmalarda Yapılan Yanlışlıklar”, **Eurasian Journal of Educational Research**, Cilt 18, 2005, s. 150-170.
- STEELE, Paul, “Ecotourism an Economic Analysis”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt 3, Sayı 1, 1995, s.29-44.
- STEVENS, Stan, “Tourism and Deforestation in the Mt Everest Region of Nepal”, **The Geographical Journal**, Cilt 169, Sayı 3, 2003, s.255-277.

- STRONZA, Amanda, HUNT, Carter-FITZGERALD, Lee, “Ecotourism for Conservation”, **Annual Review of Environment and Resources**, Cilt 44, Sayı 1, 2019, s. 5.1-5.25.
- ŞAHİN, İbrahim, Fevzi, “Erzincan İlinin Turizm Potansiyeli ve İldeki Ekoturizm Uygulamaları”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Cilt 14, Sayı 22, 2009, s. 69-88.
- ŞEKERCİOĞLU, Çağan, “Impacts of Birdwatching on Human and Avian Communities”, **Environmental Conservation**, Cilt 29, Sayı 3, 2002, s. 282-289.
- TISDELL, Clement, “Ecotourism, Economics, and the Environment: Observations from China”, **Journal of Travel Research**, Cilt 34, Sayı 11, 1996, s.11-19.
- TUROĞLU, Hüseyin-ÖZDEMİR, Hasan, “Bartın İlinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Cilt 10, Sayı 13, 2005, s. 97-116.
- ULUSAN, Yezliz-BATMAN, Orhan, “ Alternatif Turizm Çeşitlerinin Konya Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 23, 2010, s. 243-260.
- UYGUR, Meydan, Selma-AKDU, Uğur, “Çiftlik Turizmi, Kırsal, Tarım ve Eko Turizminin Kavramsal Açından İrdelenmesi", **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, 2009, s. 143-166.
- VALENTINE, Peter, “Ecotourism and nature conservation”, **Tourism Management**, Cilt 14, Sayı 2, 1993, s.107-115.
- VERDUGO-CASTELLANOS, Mario, VEGA-VAZGUEZ, Manuela, OVIEDO-GARCIA, Angeles- ORGAZ-AGÜERA, Francisco, “The Relevance of Psychological Factors in the Ecotourist Experience Satisfaction Through Ecotourist Site Perceived Value, **Journal of Cleaner Production**, Sayı 124, 2016, s.226-235.
- WALLACE, George-PIERCE, Susan, “An Evaluation of Ecotourism in Amazons, Brazil”, **Annals of Tourism Research**, Cilt 23, Sayı 4, 1996, s.843-873.
- WIGHT, Pamela, “Ecotourism: Ethics or eco-sell?”, **Journal of Travel Research**, Cilt 31, Sayı 3, 1993, s. 3-9.
- YARMACI, Nihan, KELEŞ, Çakır, Melike-ERGİL, Bilge, “Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği”, **Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 66-87.

YAŞAR, Okan, “Saroz Körfezi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi”, **Zeitschrift für die Welt der Tüken, Journal of Word of Turks**, Cilt 6, Sayı 2, 2011, s. 33-35.

ZAMAN, Mehmet, “Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sümela (Meryemana) Manastırı”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, 2005, s. 1-24.

ZAMAN, Mehmet, ŞAHİN, İbrahim Fevzi-BİRİNCİ, Salih, “Çal Mağarası (Düzköy-Trabzon) ve Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli Açısından Önemi”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Cilt 16, Sayı 26, 2011, s. 1-23.

Bildiriler

DEMİRTAŞ, Diler, “Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Su Altı Dalış turizmi ve Rafting Turizmi”, **13. Ulusal Turizm Kongresi**, Antalya 2012, s. 1081-1104.

EAGLES, Paul, “International Ecotourism Management: Using Australia and Africa as Case Studies”, **IUCN World Commission on Protected Areas, Protected Areas in the 21st Century: From Islands to Networks**, Albany 1997.

EDMONDS, John-LEPOSKY, George, “Ecotourism and Sustainable Tourism Development in Southeast Asia”, **Third International Conference of the Asia Pacific Tourism Association**, June 1998, Danyang, Korea, s. 1-7.

KAPAN, Kaan-TİMOR, Ayşe Nur, “Antalya’da Mağara Turizmi”, **I. Uluslararası Turizmin Geleceği Kongresi: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik Kongresi**, Mersin 2017, s.242-250.

KODAY, Saliha, KODAY, Zeki-KIZILKAN, Yusuf, “Alternatif Turizm Açısından Siirt İlinde Yamaç Paraşütü Faaliyetleri”, **TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu**, Ankara 2018, s. 1092-1107.

LANIER, Pamela, “The Positive Impacts of Ecotourism in Protected Areas, Sustainable Tourism”, **Sixth International Conference on Sustainable Tourism**, Croatia 2014.

SAYILAN, Hasan, “Endemik Bir Bitki Türü Olan Muş Lalesi'nin (Tulipa sintenisii baker) Botanik Turizmi (Bitki Gözlemciliği) Amaçlı Değerlendirilmesi”, **Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu**, Ankara 2008, s. 473-482.

YOZCU, Serhat, BATMAN, Orhan-ÇETİN, Gürel, “Sürdürülebilir Mağara Turizmi ve Kültürel Değerler”, **IV. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi 2017**, (Ed. Nazmi Kozak, İsmail Kızıllırmak), Aydın 2017, s. 66-75.

Tez

ALTAN, Şule, **Türkiye'de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları**, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2006.

ARSLAN, Ferit, **Selçuk İlçesi (İzmir) Sulak Alanlarındaki İnsan Çevre Etkileşimi ve Ekoturizm Potansiyeli**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2014.

BADOĞLU, Gizem, **Fırtına Deresi (Rize) Havzasında Ekoturizm**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2019.

BAYHAN, Barış, Ümit, **Kahramanmaraş Onikişubat İlçesi Dağlık Bölgelerinin Ekoturizm Potansiyeli ve Turist Profiline Belirlenmesi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş, 2018.

BİLGİÇ, İbrahim, **Sakarya Yaylalarının Turizm Açısından Pazarlanabilirliği; Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2007.

ÇALIŞKAN, Ahmet, **Hatay'ın Ekoturizm Potansiyeli ve Yerel Halkın Ekoturizme Bakış Açısı**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2020.

ÇEVİRGEN, Aydın, **Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Ekoturizm ve Edremit Yöresi İçin Bir Model Önerisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2003.

DE WITT, Leonie, **An Ecotourism Model for South African National Parks**, North-West University, Unpublished PhD Thesis, South Africa, 2011.

DEMİR, Sara, **İğneada'nın Ekoturizm Potansiyelinin Saptanması**, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

- EKİM, Veli, **Bafa Gölü Tabiat Parkı ve Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Çevre Sorunları**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2017.
- ERKUT, Çağlar, Ferda, **Ekoturizm Kaynağı Olarak Akçay Vadisi ve Madran Dağı'nın Değerlendirilmesi**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2005.
- ERSOY, Bilge, **Urla Ekoturizm Potansiyelinde Bademler Köyü**, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2017.
- GÖKDEMİR, Atilla, **Gölcük Tabiat Parkı (Isparta) ve Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2016.
- GÜLTEKİN, Pınar, **Düzce Uğursuyu ve Aksu Havzaları Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Peyzaj Yönetimi**, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce, 2010.
- GÜMÜŞ, Metin, **Yerel Halkın Bakış Açısıyla Kırsal Kalkınmada Tarım Turizmi: Tekirdağ İli Örneği**, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, 2015.
- GÜNDÜZ, Sultan, **Ankara ili Kalecik İlçesinde Tarımsal Turizme Uygun Alanların Saptanması ve Tarımsal Turizm Modelinin Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2004.
- KALKAN, Ayşe, **Açık Alan Rekreasyonuna Katılan Bireylerin Serbest Zaman Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi: Şavşat-Karagöl Örneği**, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2012.
- KART, Doğan, **Yahyalı İlçesi'nin Ekoturizm Potansiyeli ve Çevre Sorunları**, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2009.
- KAVAK, Melike, **Edremit Körfezi Kuzey Kıyılarında Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Bilinç Algısı ve Tutumları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale 2005.

- KAYA, Mutlu, **Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun, 2015.
- KAYMAZ, Kıvanç, Çağlar, **Artvin İlinin Ekoturizm Potansiyeli ve Sürdürülebilir Yönetimi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2018.
- MEYDAN, Kaan, **Küre Dağları Milli Parkı'nın Kastamonu İl Sınırlarında Ekoturizm Potansiyelinin Ecos Yöntemi ile Belirlenmesi**, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu, 2020.
- NAYİR, Ozan, **Isparta Yöresi Korunan Doğal Alanlarında Ekoturizm Talep ve Eğilimlerinin Belirlenmesi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2009.
- ORAL, Zeliha, **Geleneksek Yaylacılıktan Yayla Turizmine: Ordu- Çarşamba Yaylası Örneğinde Halk Bilimsel Bir İnceleme**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.
- ORUÇ, Onur, **Bir Alternatif Turizm Türü Olan Doğa-Athl Spor Turizminin Kastamonu Örneği Üzerinde İrdelenmesi**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004.
- POLAT, Ahmet, Tuğrul, **Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2006.
- PRAWITI, Sudhiani, **Understanding, Local Community Participation in Ecotourism Development: A Critical Analysis of Select Published Literature**, Michigan State University, Unpublished master's thesis, Michigan, 2000.
- SALAH OĞLU, Pınar, Hatice, **Spor Turizminde Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Antalya'daki Futbol Kampları Üzerine Bir Araştırma**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.
- SMITH, Cherie, Kim, **Tourism Product Development: A Case Study of Wildlife Viewing in the Squamish Valley**, Simon Fraser University, Unpublished Master's Thesis, Canada, 1996.

- ŞAHİN, Süleyman, **Ulukışla İlçesi (Niğde) Doğal Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Ekoturizm Potansiyeli**, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2007.
- ŞEREFOĞLU, Coşkun, **Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü-2007-2013 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan IPARD Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler**, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, (Uzmanlık Tezi), 2009.
- TAŞ, Sedat, **Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2012.
- TEMİZ, Selman, **Kapadokya Bölgesi'nin Ekoturizm Potansiyelinin Yerli Turistler Tarafından Değerlendirilmesi**, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat 2016.
- TETİK, Nuray, **Turist Rehberlerinin Ekoturizm Alanındaki Yeterlilikleri: Doğu Karadeniz Örneği**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir, 2012.
- TURPCU, Eray, **Hizmet Kalitesi ve Seyahat Engelleri Algısı ile Müşteri Memnuniyeti ve Destinasyon Sadakati Arasındaki İlişkinin Ekoturizm Yöresinde İncelenmesi: Uzungöl'ü Ziyaret Eden Yabancı Turistler Üzerine Bir Uygulama**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2017.
- ÜNAL, Oktay, **Konya İli Yeryüzü Şekillerinin Ekoturizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2018.
- ÜNLÜ, Hami, **Trabzon'da Otel Yöneticilerinin Ekoturizm Hakkındaki Görüşleri**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir, 2018.
- YALÇIN, Gamze, **Çiftlik ilçesi (Niğde) Doğal Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Ekoturizm Potansiyeli**, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2007.
- YAMAN, Özlem, Seda, **Eskipazar(Karabük) Yerleşimi Örneğinde Ekoturizm**

Olanaklarının Araştırılması, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın, 2019.

YAVUZ, Melek, **Afyonkarahisar-Sandıklı İlçesi Akdağ Tabiat Parkı'nın Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2011.

YILMAZ, Hatice, **Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında Ekoturizm Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik SWOT Analizi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2008.

ZERE, Semih, **Yerel Halkın Ekoturizm Algısı: Giresun İli Örneği**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2020.

İnternet Kaynakları

- Ahiler Kalkınma Ajansı, (2014), “Kapadokya’da Turizm Yatırım Planı”,
https://www.ahika.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ahika__nevsehir-kapadokya-turizm-yatirim-olanaklari-raporu.pdf Erişim Tarihi: 5 Ekim 2019.
- American Society of Travel Advisors, (2019), “Ten Commandments on Eco-tourism”, <https://www.asta.org/ELibrary/content.cfm?ItemNumber=4525>
 Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019.
- Araklı Belediyesi, (2015), Pazarcık Turizm Merkezi,
<http://www.arakli.bel.tr/pazarcik-yaylasi> Erişim Tarihi: 3 Nisan 2020.
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, (2012), “Ekoturizm Sektör Raporu”,
<https://baka.gov.tr/uploads/1349952547EKOTURiZM-SEKTOR-RAPORU-11EYLUL.pdf> Erişim Tarihi: 4 Mart 2020.
- Belek Turizm Yatırımcıları Birliği, (2019), “Betüyab'ın Faaliyetleri”,
<https://www.betuyab.com.tr/tr/betuyab> Erişim Adresi: 8 Ekim 2019.
- Bugday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, (2004). Projeler,
<http://www.bugday.org/portal/projeler.php?pid=41> Erişim Tarihi: 31 Mart 2020.
- ÇED Hizmetleri ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, (2018), Trabzon İli 2018 Yılı

- Çevre Durum Raporu, https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/trabzon-_2018_-cdr_rev-ze-20190809093606.pdf Tarihi: 6 Nisan 2020.
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı. (2003), Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi, <https://www.cekulvakfi.org.tr/haber/biyolojik-cesitlilik-ve-dogal-kaynak-yonetimi-projesi> Erişim Tarihi: 01 Nisan 2020.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (2020), Özel Çevre Koruma Bölgeleri, <https://ockb.csb.gov.tr/korunanalanlari56> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017 – 2023 Atık Su Arıtma Eylem Planı, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/dokumanlar/atiksu-aritimi--8230-9458-20180410150458.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1963), Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/10/Birinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1962-1967.pdf Erişim Tarihi: 3 Nisan 2020.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1978), Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/10/Dorduncu_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1979-1983.pdf Erişim Tarihi: 3 Nisan 2020.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1984), Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 – 1989), <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf> Erişim Tarihi: 3 Nisan 2020.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1989), Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 - 1994), <https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/Alt%C4%B1nc%C4%B1-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1990-1994%E2%80%8B.pdf> Erişim Tarihi: 3 Nisan 2020.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf> Erişim Tarihi: 3 Nisan 2020.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Sebzecilik Alt Komisyon Raporu, <http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/08BitkiselUretim>

_Tohumculuk.pdf Erişim Tarihi: 24 Mart 2020.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼, (2021) , www.tarimorman.gov.tr

Erişim Tarihi: 18 Nisan 2021

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼. (2011a). alcamili Tabiat Parkı.

<http://calcamili.tabiat.gov.tr> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼, (2011b), S¼rmene Çamburnu

Tabiat Parkı. <http://surmenecamburnu.tabiat.gov.tr> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼, (2016a), Uzung¼l Tabiat Parkı,

<http://uzungol.tabiat.gov.tr> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼, (2016b), Altındere Vadisi Milli

Parkı, <http://altindere.tabiat.gov.tr> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼, (2017), Kadıralak Tabiat Parkı,:

<http://kadiralak.tabiat.gov.tr> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF), (2011), ¼rnek Uygulamalar İlk Meyvelerini

Veriyor, <http://www.wwf.org.tr/?1239> Erişim Tarihi: 01 Nisan 2020.

Ecoturismo en Andalucia, (2007), “Levels of ecotourism”,

https://www.ecoturismoenandalucia.org/Eng/levels_ecotourism.php3 Erişim

Tarihi: 22 Kasım 2019.

Ecoventura, Luxury Expedition, Web: <https://www.ecoventura.com/luxury-expedition/>

Erişim Tarihi: 15 Mart 2020.

Ege Orman Vakfı (2011), Adım Adım Ekoturizm,

https://www.egeorman.org.tr/images/-haber kataloglar/ekoturizm_projesi_hari ta_mayis_2011.pdf Erişim Tarihi: 31 Mart 2020.

Ekoturizm ve S¼rd¼r¼lebilir Turizm Derneği, (2009), Ekoturizm Nedir?

<http://www.ekoturizmdernegi.org/ekotur.asp> Erişim Tarihi: 29 Mart 2020.

Erişim Tarihi 7 Nisan 2020.

GAUL, Dirk, (2003), “Environmental impacts of ecotourism a review of literature”,

<http://foris.fao.org/static/pdf/foph/ecotour.pdf> Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.

Giresun İl K¼lt¼r ve Turizm M¼d¼rl¼ę¼, (2020), Sis Dağı Yaylası Turizm Merkezi,

<https://giresun.ktb.gov.tr/TR-163173/sis-dagi-yaylasi-turizm-merkezi.html>

Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.

- Home of Trabzon (2015a), Kayabaşı Yaylası. <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/kayabasi-yaylasi-40> Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.
- Home of Trabzon (2015b), Sultan Murat Yaylası, <https://www.homeoftrabzon.com/-sayfa/sultan-murat-yaylasi-38> Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.
- Home of Trabzon, (2015c), Kuştul Manastırı, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/kustul-manastiri-21> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Home Of Trabzon, (2015d), Uzungöl, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/uzungol-2> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2020.
- Home Of Trabzon, (2015e), Çal Mağarası, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/cal-magarasi-9> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.
- Home of Trabzon, (2015f), Saint Barbara Manastırı, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/st-barbara-manastiri-280>
- Kaced Derneği, (2007), Ekodiyalog Projesi. Web: http://www.kaced.org/tr/calismalar.php?alt_kid=53&alt2_kid=187&sayfa=188 Erişim Tarihi: 01 Nisan 2020.
- Kalkınma Bakanlığı, (2013), Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalkınma-Planı-2014-2018.pdf> Erişim Tarihi: 24 Mart 2020.
- Karadeniz Kültür Envanteri (2009d), <https://karadeniz.gov.tr/beseri-durum-ve-ekonomi-2/#nesne2-sub2> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Karadeniz Kültür Envanteri (2009e), Kaymaklı Manastırı, <https://karadeniz.gov.tr/kaymakli-manastiri/> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Karadeniz Kültür Envanteri, (2009a), Zere Yaylası, <https://karadeniz.gov.tr/zere-yaylasi/> Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.
- Karadeniz Kültür Envanteri, (2009c), Sera Gölü, <https://karadeniz.gov.tr/sera-golu/> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2020.
- Karadeniz Kültür Envanteri, (2011), Görnek Tabiat Parkı. <https://karadeniz.gov.tr/gornek-tabiati-parki/> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.

- Karadeniz Kültür Envanteri, (2016), Beşikdağ Tabiat Parkı. <https://karadeniz.gov.tr/besikdag-tabiat-parki/> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Karadeniz Kültür Envanteri. (2009b), Şahinli Yaylası Mesire Yeri, <https://karadeniz.gov.tr/-sahinli-yaylasi-c-tipi-mesire-yeri/> Erişim Tarihi: 2 Nisan 2020.
- Kuş Gözlemciliği Sayfası, (2002) “Türkiye Üreyen Kuş Atlası”, <http://kustr.org/kusatlası/saha-calismalari/> Erişim Tarihi: 16 Eylül 2019.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007), “Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2023”, <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 30 Mart 2020.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2017), Çevre - Planlama – Altyapı Komisyonu Sonuç Raporu, <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/57380,cevreplanlamaaltyapi-omisionraporupdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 02 Nisan 2020.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020a), “Kuş gözlemciliği”, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10203/kus-gozlemciligi.html> Erişim Tarihi: 16 Eylül 2019.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020b), KTKGB ve Turizm Merkezleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9669/ktkgb-ve-turizm-merkezleri.html> Erişim Tarihi: 02 Nisan 2020.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020c), “İpek Yolu”, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10174/ipek-yolu.html> Erişim Adresi: 6 Kasım 2019.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020d), “Mağara Turizmi”, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10335/magara-turizmi.html> Erişim Tarihi: 14 Ekim 2019.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/yazdir?156DBB3767C4C699E76C-819DFC735EE3> Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.
- Küre Dağları Milli Parkı, (2011), <https://www.kdmp.gov.tr/kurumsal/projeler> Erişim Tarihi: 01 Nisan 2020.
- Maçka Belediyesi, (2020), Vazelon Manastırı, <https://www.macka.bel.tr/turistik-bilgiler/vazelon-manastiri> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Maçka Kaymakamlığı, (2020), Yaylalar, <http://www.macka.gov.tr/macka-yaylaları>

Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, (2018), Resmi İstatistikler, <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=A&m=TRABZON> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

Müze Kart (2019), Sümela Manastırı, <https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=SML01&DistId=MRK> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.

National Ecotourism Steering Committee and the Ecotourism Technical Working Group, (2014). “National Ecotourism Strategy & Action Plan 2013-2022”, <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/phi179040.pdf> Erişim Tarihi: 12 Kasım 2019.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Trabzon Şube Müdürlüğü. (2010). Trabzon Tabiat Turizmi Master Planı, <http://bolge12.ormansu.gov.tr/12bolge/Files/doga%20master/Trabzon%20Tabiat%20Turizmi%20Master%20Planı.pdf> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2016), Trabzon İli Tabiat Turizmi Master Planı 2016-2019, <http://trabzon.ormansu.gov.tr/Trabzon/Files/masterplan.pdf> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

Resmi Gazete, (1983a), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 21 Temmuz, sayı, 18113, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> Erişim Tarihi: 2 Mart 2020.

Resmi Gazete, (1982), Turizmi Teşvik Kanunu, 12 Mart, sayı, 17635, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2634.pdf> Erişim Tarihi: 2 Nisan 2020.

Resmi Gazete, (1983b), Çevre Kanunu, 9 Ağustos, sayı, 18132, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> Erişim Tarihi: 29 Mart 2020.

Resmi Gazete, (2003), Kara Avcılığı Kanunu, 1 Temmuz, sayı, 25165, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4915.pdf> Erişim Tarihi: 24 Mart 2020.

South African National Parks, (2006), “Sanparks Management Plan Policy Framework”, http://www.sanparks.org/conservation/park_man/cpfjuly06.pdf Erişim Tarihi: 9 Nisan 2020.

- Sustainable Development Goals, (2002), “United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20”, <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20> Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019.
- Tarım ve Orman Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, (2018a), Kayabaşı Tabiat Parkı, http://bolge12.ormansu.gov.tr/12bolge/AnaSayfa/resimliHaber/18-05-24/KAYABAŞI_TABİAT_PARKI.aspx?sflang=tr Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.
- Tarım ve Orman Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, (2018b), Uzungöl Tabiat Parkı., http://trabzon.ormansu.gov.tr/Trabzon/AnaSayfa/Birimler/DKMP_Sb_Md/Tabiat_Parki.aspx?sflang=tr Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.
- Tarım ve Orman Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü, Altındere Vadisi Milli Parkı, (2020), <http://bolge12.ormansu.gov.tr/12bolge/altinderevadisimilliparki.aspx?sflang=tr> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2018), Karadeniz, <https://www.mgm.gov.tr/FILES/resmi-istatistikler/denizSuyu/Karadeniz-DenizSuyu-Sicakligi-Analizi.pdf> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.
- TaTuTa (Tarım Turizm Takas) (2004), Kılavuz, <http://www.tatuta.org/?p=2&lang=tr> Erişim Tarihi: 31 Mart 2020.
- The British Ecotourism Market, (2019), <https://www.haroldgoodwin.info/-resources/1223-1.pdf> Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019.
- TIES, (2000), “Ecotourism Statistical Fact Sheet”, <http://www.activetourism.com-/factsEcotourism1.pdf> Erişim Tarihi: 2 Ocak 2020.
- The International Ecotourism Society, (2019), “What is the ecotourism?”, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> Erişim Tarihi: 12 Eylül 2019.
- TIES, “Our Mission”, (2020) <https://ecotourism.org/our-mission/> Erişim Tarihi: 17 Kasım 2019.
- Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2011), Trabzon, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/Eklenti/6792,tabzonkpdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2020.
- Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2017), Trabzon Yayla Şenlikleri ve Festival, Takvimi, <https://trabzon.ktb.gov.tr/TR-184458/trabzon-yayla->

- senlikleri-ve-festivaltakvimi.html Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.
- Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2018), Dünyanın En Tehlikeli Yolunda Doğa Yürüyüşü, <https://trabzon.ktb.gov.tr/TR-213192/dunyanin-en-tehlikeli-yolunda-doga-yuruyusu.html> Erişim Tarihi: 05 Nisan 2020.
- Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2020b), Göller ve Mağaralar, <https://trabzon.ktb.gov.tr/TR-57703/goller-ve-magaralar.html> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.
- Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2020a), Yaylalarımız, <https://trabzon.ktb.gov.tr/TR-57698/yaylalarimiz.html> Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.
- Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası, (2014), Trabzon'un Ekonomik Yapısı, <http://www.ttso.org.tr/index.php?link=sabit&no=69> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Trabzon Vakfı, (2010), Trabzon'da Tarım ve Hayvancılık, <http://trabzonvakfi.org.tr/trabzon/cgibin/t?parm1%3DARA%26parm2=isabella> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.
- Trabzon Valiliği, (2020), <http://www.trabzon.gov.tr/yaylalar> Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.
- TURNER, (2020) Rita, Ecotourism in The Gambia., <http://www.smc.edu/gambia/wp-content/uploads/sites/31/2014/11/friendship4.pdf> Erişim Tarihi: 10 Nisan 2020.
- Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_karsilik-&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5d8c67db858951.87116124 Erişim Tarihi: 26 Eylül 2019.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019), On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023, <http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2019/07/Onbirinci-KalkinmaPlani.pdf> Erişim Tarihi: 24 Mart 2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019), Yıllara Göre İl Nüfusları, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.
- Türkiye Kültür Portalı, (2020), <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/camlik-milli-parki> Erişim Tarihi: 26 Mart 2020.
- TÜRSAB (2020), Turistik Tesis ve İşletmeler,

<https://www.tursab.org.tr/istatistikler/turistik-tesis-isletmeler> Erişim Tarihi: 7 Nisan 2020.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, (2018), Sivil Havacılık Genel M¼d¼rl¼ę¼ 2018 Yılı Faaliyet Raporu”, <http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/-pdf/kurumsal/faaliyet/2018.pdf> Erişim Tarihi: 5 Kasım 2019.

World Tourism Organization, (2020), “Ecotourism and protected areas”, <https://sdt.unwto.org/content/ecotourism-and-protected-areas> Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019.

Y¼CEL, Cengiz, (2002), “Turizmde Y¼kselen Değer: Ekoturizm”, http://tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf Erişim Tarihi: 16 Kasım 2019.

Y¼R¼K, Esin, (2008), Turizmin Geleceği: Ekoturizm, <https://www.xing.com/communities/posts/turizmin-gelecegi-ekoturizm-yardpunktdoc-punkt-dr-esin-oezkan-yuerik-1003680404> Erişim Tarihi: 01 Nisan 2020.

EKLER

Ek 1.

Değerli katılımcı,

Bu anket çalışması Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekoturizm Rehberliği anabilim dalında, “Trabzon’daki Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Tutum ve Algılarına İlişkin Bir Çalışma” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere uygulanacaktır. Ankete vereceğiniz cevapların tümü bilimsel bir çalışmada kullanılacak olup bilgileriniz kesinlikle paylaşılmayacaktır. Verdiğiniz bilgiler ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Ekoturizm: Ekoturizm; doğa temelli ve doğayı koruma bilincine sahip olan, çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda sürdürülebilir olan, yerel halka ekonomik katkı sağlayan, eğitici özelliğe sahip ayrıca yerel halk ile turist arasında olumlu etkileşim kurarak her iki tarafın da ekoturizmden tatmin olmasına yardımcı olan bir turizm çeşididir.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üye. M. Mert PASLI

Giresun Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik

Yüksek Lisans Öğrencisi

Gizem KARTAL

1. Yaşınız:

☐ 20’den küçük ☐ 20-39 arası ☐ 40-50 arası ☐ 51-60 arası ☐ 61 ve üzeri

2.Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

3.Medeni Durumunuz:

☐ Evli ☐ Bekâr

4.Mesleğiniz

☐ Öğrenci ☐ İşçi ☐ İşsiz ☐ Ev Hanımı ☐ Tüccar

☐ Esnaf-Sanaatkar ☐ Serbest Meslek ☐ Emekli ☐ Memur ☐ Diğer

5.Trabzon’da kaç yıldır yaşıyorsunuz?

☐ 1-10 yıl ☐ 11-20 yıl ☐ 21- 30 yıl ☐ 31-40 yıl ☐ 41-50 yıl ☐ 51-60 yıl ve üstü

6. Gelir Durumu

☐ Asgari ücret altı ☐ 2.324 TL – 3.324 TL ☐ 3.325 – 4.325 ☐ 4.326 - 5.326

☐ 5.327 - 6.327 ☐ 6.328 ve üstü

7. Eğitim Durumunuz

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

1. Ekoturizm kavramı sizce ne ifade eder?			
☐	Çevre dostu turizmdir.	☐	Farklı kültürleri ve gelenekleri tanımaya
☐	Doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizmdir.	☐	Pahalı ve moda olan bir seyahat sunan turizmdir.
☐	Doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizmdir.	☐	Konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan bir turizmdir.
☐	Stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizmdir.	☐	Sportif aktiviteleri gerçekleştirebildiğim bir turizmdir.
☐	Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahına katkı sağlayan bir turizmdir.	☐	Diğer.....
2. Trabzon'da aşağıdaki eğlenceye dayalı ekoturizm faaliyetlerinden hangilerinin yapılma olanağı vardır?			
☐	Balon Turizmi		
☐	Dağ/Kaya Tırmanışı		
☐	Doğa Keşfi		
☐	Atlı Doğa Yürüyüşü		
☐	Bisiklet Turizmi		
☐	Doğa Yürüyüşü		
4. Trabzon'da aşağıdaki öğrenmeye dayalı ekoturizm faaliyetlerinden hangilerinin yapılma olanağı vardır?			
☐	Doğa fotoğrafcılığı	☐	Botanik turizmi
☐	Jeomorfolojik oluşumları izleme	☐	Olağanüstü olayları izleme
☐	Yaban hayatı gözlemciliği	☐	Festival turizmi
☐	Gelenek görenek turizmi	☐	Karayolu turizmi
☐	Kültür yürüyüşleri	☐	Tarım çiftlik turizmi
☐	Tarihsel alan turizmi	☐	İnanç turizmi
5. Trabzon'da aşağıdaki dinlenmeye dayalı ekoturizm faaliyetlerinden hangilerinin yapılma olanağı vardır?			
☐	İklim konforu turizmi (Klimatizm)	☐	Kaplıca/Ilıca turizmi
☐	Kamp/Karavan turizmi	☐	Deniz/Kumsal turizmi

*Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretleyebilir.

Sizce aşağıdakilerden hangisi gerçek anlamda ekoturizm etkinlikleri olarak kabul edilebilir?

	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil		Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil
Sualtı dalışı				Dağa tırmanma			
Kuş gözlemciliği (Ornitoloji)				Kış turizmi			
Bisiklet Gezisi				Tarım ve Çiftçilik Turizmi			
Bitki gözleme				Termal turizm			
Festivaller				Yat turları			
Kano - Rafting				Yaban hayvanları gözleme			
Doğa yürüyüşleri (Trekking)				Macera ve Spor turizmi			
Fotoğrafçılık				Karayolu seyahat turizmi			
Jeep safari				Sportif olta balıkçılığı			
Tarihi ve arkeolojik geziler				Yön bulma (Orienteering)			
Yamaç paraşütü				Balon turizmi			
Avcılık				Bungee jumping			
Mağaracılık				Kampçılık			
At gezisi							

Aşağıda belirtilen yargılar ile ilgili görüşünüzü, “kesinlikle katılıyorum” “katılıyorum” “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birine (X) işareti koyarak belirtiniz.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Ekoturizmin gelişmesi yörenizin ekonomik durumunu iyileştirmiştir.					
2.	Ekoturizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmuştur.					
3.	Ekoturizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar.					
4.	Ekoturizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırır.					
5.	Ekoturizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenir.					
6.	Ekoturizm halkın yaşam kalitesini yükseltir.					
7.	Ekoturizm tarihi - kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.					
8.	Ekoturizm bölgenin tanıtımına katkı sağlar.					
9.	Ekoturizm, halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlar.					
10.	Ekoturizm doğanın korunmasına destek olur.					
11.	Ekoturizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlar.					
12.	Ekoturizm, insanları birbirine yakınlaştırır.					
13.	Ekoturizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerle övünç duymasına neden olur.					
14.	Ekoturizm stresten uzaklaşmayı sağlar.					
15.	Ekoturizm ilimizin dışa açılmasını sağlar.					
16.	Ekoturizm doğa ile baş başa bir tatil sunar.					

ÖZ GEÇMİŞ